

محمد پیرم خان - خانان

ترکمن خلق نینگ

پیوک شخصیت و شاعری

تیارلان

ژورنالیست عبدالمجید «توران»

محمد پیرم خان - خانان

شاعر و شخصیت بزرگ خلق ترکمن

نُسخه گارش

ژورنالیست عبدالمجید «توران»

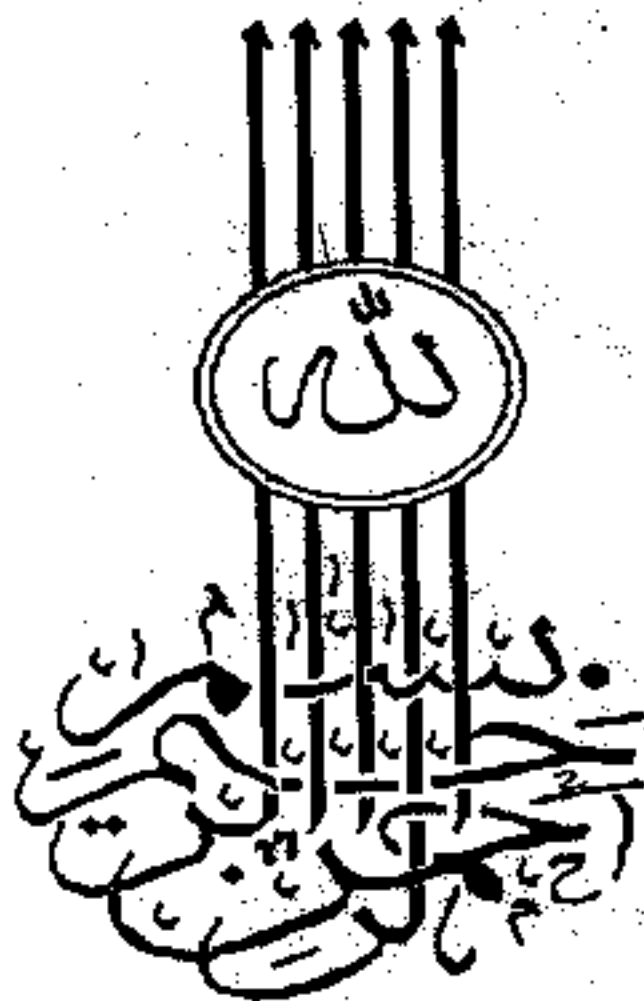
سال 1999 م

سال ۱۳۷۸ ه.ش

معرفی کتاب

- کتابنگ آدی : محمد بهرم خان - خانان ترکمن خلق نینگ بیوک شخصیت و شاعری
- تیارلان : ژورنالېست عبدالمجید «توران»
- ناشر : انجمن فرهنگی مخدومقلی فراغی
- مالی یاردمچیسى : الحاج عبدالستار «امانى» اندخوئى
- چاپ ییلی : ثور ۱۳۷۸ هجرى شمسى
- کمپوز و دیزاین : محمدیوسف "ستانکزی"
- تیراژ : (۵۰۰) جلد
- چاپ : اول
- بهاسى : (60) روپیه
- چاپ جائى : البیرنى پرنٹینگ پریس
- حق چاپ محفوظ

محمد بیرم خان
خان خانان
آمالیق اکبر
۱۵۱۱ - ۱۵۰۰

شاعر شهیر و شخصیت بزرگ خلق ترکمن خانان محمد بیرم خان ترکمن

ای جفا جو غیر بیرله آشنالیق قیلمه غیل

آشنا بولغان یاران لردان جدالیق قیلمه غیل

آشنا لیق یغشی دیر لیکن یمان دیر ایل تیلی

تیلکا توشکان خلق بیرله آشنالیق قیلمه غیل

«محمد بیرم خان»

تعارف

شول کتابی محمد بیرم خان ترکمنینگ ائه دان
بولان باش یوز ییل لیق بیرم چیلیغنه و همده
بیرم خانینگ شخصیت دورموشی، اخلاق و
غیلیفی فرهنگسی سیاسی و نظامی، ایشلاری بیلن
اونس و علاقه گورکزیون علم سویر و ادب پرور و
همده فرهنگ دوست ریالیست و هومونیست انسان
لره بغشلاپورین.

فہرست مطالب

صفحہ

عناوین

الف :- سوز باشی

ب :- تقریظ

ج :- قدر دانلیق

بیرنجی فصل

خان و خانان کلمہ سی بارہ سیندہ بیر ناچہ سوز

I :- خان ۱-۶

II :- خان خانان ۵-۶

ایکنجی فصل

خان خانانی تائیشدیریش

III :- محمد بیرم خانینگ اصل نسبی و شخصی دور موشی ۷-۲۲

IV :- بیرم خان و اردو دلی ۲۳-۲۵

اوچنجی فصل

V :- خان خانان محمد بیرم خانینگ ترکی دیوانی ۲۶-۵۷

تورتنجی فصل

VI :- خان خانان محمد بیرم خانینگ فارسی دیوانی ۵۸-۱۰۰

منابع و ماخذ

الف: سوزیاشی

وَ أَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا سَعْيُهُ

ترجمه: یو قدیر انسانینگ اوزینه هیچ ذات. مگرم سعی و کوشش بیلن تاپار.

(آیت شریف)

حرمتلی اوقیچی لرا

مهربان تنگری تعالیٰ غه توکانیک سیز اخلاص و حرمت غویماق لبق بیلن که بیز انسان لری باشقه مخلوق لردان گورا اشرف المخلوق یاراتدی و انبیا لرا سروری خاتم النبیین حضرت محمد «ﷺ» غه امت اتدی علملی و سوادلی بولماق اوچین فرمان بیردی و فرض ایله دی.

بیلشینگیزایی بیوک هندوستان یارم قاره سنینگ توپراغی تقریباً بیرمورنگ بیللاپ اوز غوچاغینده عالم و داتشمند لری، شاعر و یازیچی لری اکلاپ دپل و ادبیات فرهنگ و هنرینگ سالانچاغی و الهام بیرچی چشمه سی بولدی، هند تیموری لرینگ بیوک هندوستانده اولی امپراطورلیغی وقتینده اسلامی اخوت دان بهره لتماق لبق بیلن دینگه فرهنگ و کلتور گولاپ ئوسمان بلمک اجتماعی و جمعیت چیلیق اونگلایشلیق لره بوز بیرپ دهر، تیموری هند لرنگ بنیاد غویچی سی ظهراالدین محمد بابر اون باش لعی عصر ده بیوک ترکستاندان چیقپ بیوک هندوستانی فتح اتمک لیک اوچین همت بیلینی باغلاپ اوزی بیلن کوپ کان حربی و نظامی آدم لردان ئوته کوپ کان خبیر و عالم انسان لری آلیب بارپور.

شول بیوک شخصیت لرنگ بیر سی خان، خانان عبدالرحیم خانینگ آنه سی محمد بیرم خان ترکمن دیر. محمدبیرم خان سیف علی بیگ قراغریوتلی نگ اوغلی اون آلتی پاشهنده آنه سنینگ مهرلی غوچاغیندان محروم دوشپ بابر پادشاه نینگ اوغلی همایون پادشاه بیلن کابل دان بیوک

هندوستان باریور و همایون پادشاه نینگ دربارینده اینک اغلی گیشی، بیوک حریی باشلیق عالی و گورنیکلی شاعر صفت نده ایش بجرپور، بیرم خانینگ اوزی احسلاً تورانی طیار بولیپ ترکمن لرنگ قره غوینلی طایفه سنینگ بهارلوتیره سیندان بولیبار، بیرم خان همایون پادشاه بیلن باجه بولیپ بیوک هندوستانینگ معنیر ارباب و ملاک لرینگ بیرى جمال خان میوانی نینگ ایکی نجی غیزینی آلیور و کته غیزینی بولسه خودی همایون پادشاه نینگ اوزی نکاح سیننه گهتیور، بیرم خانینگ شول عیال ندان عبدالرحیم خان آدلی دینگه جه بیر دانا اوغل بولیپ جیدا بیوک شخصیت و شاعر بولیپ چیقبار.

همایون پادشاه عالم دان گچاندان سونک اوتونک اون تورث پاشار اوغلی جلال الدین محمد اکبر پادشاه لبق تخت نده اوترپور، اکبر شاه سلطنت مقامینه چیقاندان سونک بیرم خان اوز وزیر اعظمی، سلطنت نگ نیابتی و خان بابا لقب لرینی تفویض اتیور.

اکبر شاه بیرم خانینگ کمک و یاردمی بیلن هندوستانده بیوک امپراطور لیغی غوریپ شان و شوکت لر بیلن پادشاه لبق اتیور و شاه جهان آدی غازاتیور، شاه جهان هم بیرم خانینگ ادا ن خدمت لری و فداکارلیک لری سببلی اوتونک بیلن آته اوغل اوقیشپ (۱۰۱۴ - ۹۶۳) نجی هجری قمری بیل مطابق (1556 - 1605) نجی میلادی بیل لر بوینده فرمان بویریپ دوران سوریار لر.

شاه جهان مغل خاندان نینگ هر بیرى سیندان گورا علم و معرفته بیوک حرمت غویوب ترقی و تعالی درجه سیننه یتشیار، شونونک وقت نده ملك الشعراء مقامینه یتشان شاعر لردان ایلکنجی سی ملك الشعراء شاعری غزالی مشهدی بولیپ و ایکی نجی ملك الشعراء شاعر ابو الفیض فیضی فیاضی اکبر آبادینی آد توقاق بولیبار.

ملا عبدالقادر یدایونی اوزنینک منتخب التواریخ آدلی کتابنده اکبر شاه نینگ دربارینداکی شاعر لرنگ سانینی 170 گیشی نینگ توه راگینده دیپ یازیپ دیر، شول شاعر لرینگ گورپراگی ایران و توران سر زمینیندان بولیپ فارسی و ترکی شعر لری آیدیپ دیورلر، شول سبب دان اکبر شاه زمانینی آلتین عصر (عصر طلایی) دیپ یاد لاپ دیر لر.

بیرم خان دینگه بیر پخته حری و بیلملی سیاست چی بولان بلکم بیوک عالم، دانشمند و بینظیر شاعر دیر. چونکه خودی بیرم خانینگ اوزی هم استعداد لی شاعر بولندان سونک شعرا و علماء فضلاء و مشایخ لره بیوک قدر بیر بوراکن عزت و حرمت اتیوراکن، بیرم خان دینگه فرهنگ و هنر

خدمت اتمان ایسم هند یارم قاره سینده بیوک تیموری لرنگ بیوک امپراطور لیغنی غوره مق لبقده
دام اساسی رول اویناپ سلطنت نگ بنیاد غوریجی لرینگ جمله سیندان حساب لساق هم انصاف
دان اوزاق دوشدیک میز دال دیر.

بیرم خانینگ شخصیت و فضیلتی باره سینده هر قانچه پازسانگ هم شونچه هم آزبولیار. نامه
اوچین کیم بول بیوک شخصیت نگ ادان و بیتره ن ایش و فعالیت لری حد دان آشه بولیپ بارماق
بیلن بویکپ آغیز بیلن ساتار لیقدان لوزاقده دیر. بنده بار گزیچ و قدرتم بیلن هجرت دیارینده
غریت چیلقدده یاشه سم هم کوشش اتدیم بیرم خان یالی بیوک شخصیت و شاعر باره سینده الیمه
دوشان معلومات لری یغناپ تحقیق و بارلغ آستینه آلیپ شعر سوز و ادب پرور اولسمه مخدومقلی
فراغی آدیندانی فرهنگ المحمن پولیندان اوزمینگ تورت نجی اثر می گوندیرسم. البته علم سوز و
ادب پرور اولسم هم شک سیز بنده نینگ ایش نده نقایص، کم چیلیک و یتریتمز چیلیک لر بیلن
دوش و غایت گیلار لر.

سونگ شونگه گورا تنقید و تنبه اتمک نیگه سزاوار دیرلر و اوز عالمانه و داهیانیه سوز لری بیلن
بنده بیلن یاردم لشماق لیق دان چکنمسه لر تاکه گلجک ده خداوند منان نینگ لطف و کرمی بیلن
تصحیح اتمک لیکده ایشه بویر سم.

حرمت بیلن

ژورنالیست عبدالمجید «توران»

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ط وَ الْعَاقِبَةُ وَ لِلْمُتَّقِينَ ط وَ الصَّلَاةُ وَ السَّلَامُ عَلَى خَيْرِ
خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ وَ أَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ ط اما بعد.

ترجمه: یعنی تمام بخشی لبق لاریب الله تعالى غه خاص دور که تمام جهان نی تربیت اینکوچی
دور. و آخرت نینگ بخشی لبق لاری پرهیز کار لار اوچون دور. و خدا نینگ رحمتی و سلامتی
بولسون اوز مخلوقات نینگ بخشی سینه یعنی حضرت محمد ﷺ غه و اولار نینگ اهل
بیت لارینه و صحابه لارینه همه لارینه.

اما بعد:

بروزینداکی باشه یون انسان لر عایله، قبیله، طایفه و جمعیت دان دوزه لبپ یاشایش و دیری
چیلیک اوچین دورلی تویسلای ایش، شغل کسب و کار بیلن مشغول بولیب دیر لر. شولرینک همه و
همه سی حضرت آدم علیه السلام و بی بی حوا آنانینگ اولاد لری دیر لر.

تنگری تعالی اوز نینگ مقدس کلامی قرآن مجیده بویله دیپ ایدیور:
يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَ جَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ
لِتَعَارَفُوا ط إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ.

ترجمه: (ای مردم سیز لرنگ هر بیرینگیزی بیر عیال وارکک دان دورا تدم، بیرری بیرینگیزی
تانا مق لبق اوچین سیز لردان قوم، قبیله و جمعیت پارا تدم، الله نینگ یانینده سیز لرنگ پرهیزکار
لی نگیز اینک غووی گیشی دیر. الله هر بیر بنده سیندان گورا دانا و اوندان دویغلی دیر.)

حضرت آدم علیه السلام زماندان حضرت نوح علیه السلام زمانینه چنلی یاشان انسان لر دیری
چیلیکینگ نظم و قانونیندان اوزا قده بولیب حتی نوح علیه السلام پیغمبر لیغه مبعوث بولیب
الهی فرمانی تبلیغ و آیدان دان سونک هم قانونه بویون بولماق لیغه راضی بولمان دیر لر. قتل و قتال

و اريت چيليك گون اوندیگی سایی کویلیپ نظم و قانون اورته دان گیدی بیرپ دهر، شول وقت حضرت نوح «ع» تنگری تعالی درگاه سیندان شور تاشله یون لرینگ یوغلماق لیغنی ~~بیرپ~~ ایدور. ناگهان بیر بیوک طوفان الله تعالی طرفیندان پیدا بولیپ همه شرارت پیشه لری اورته دان گیدیور. شول طوفان دان سونگ ینه دام آدم نسلی کویلیپ عایله، قبیله، طایفه و جماعت مسله سی اورتا گلیپ باشلايور. شونونگ اوچین حضرت نوح السلامی آدم ثانی دیپ ایدیور لر.

حضرت نوح «ع» نك اوچ اوغلی حسام، سام، و یافث علیه السلام بولیپ و یافث دان توقیز اوغل شول جمله دان (ترك) آدلی هم بیر اوغلی بولیپ دهر. شول سبب دان، یافث علیه السلامی (اتراك آناسی) دیپ ایدیور لر. ترك دان کوپ کان اولاد لر اورتا گلیپ کته، کته قوم، قبیله و طایفه لری دورادیپ و اونونگ اولاد لری هم بواش، بواش دان او به قشلاق لری غسودشاپ باشلايور لر. بیوک شهر و یوورد لری دوزه تیمور لر و کوپ کان برلری اوز ارکینه گچر یور لر و گون اوندیگی سایی انسان لرنگ دیری چیلیگی هم ترقی و انکشاف تاپیپ نظم و قانون اورتا گلیپ باشلايور. نفوس و ایلاتینگ کویلیشی بیلن گوچم چیلیک و مهاجریت ایشلاری یوز بیرپ شووی و حاصل خیزیر لری اوز لرینه سایلپ آلیپ ایرا، آیرا قوم قبیله لری دوزه دیپ باشلايور لر.

ترك اولادنینگ سایلپ آکن برلری عموماً اورته آسیا، آسیا صغیر، یلقانات، گون دوغار اروپا و هندوستان یارم قاره سی بولیپ و شول یر لرده بیوک امپراطور لیقلاری مثالی ترك عثمانلی امپراطور لیغی، سلجوق لرینگ امپراطور لیغی غزنوی لرینگ امپراطور لیغی، هند تیموری لرینگ امپراطور لیقلارینی دوزه تیار لر و شودیپ دنیا نینگ اهلی یر لرنده ترك لر برلشیپ غالبور لر.

ترکمن لر ترك بیوک ملت نینگ کته بیر طایفه سی بولیپ اوز وقت و زمانده هر تویسی قدرت و نعمتینگ اییه سی اکن لر. حدیث شریف بار آیدیور.

اَتْرُكُو التُّرُكُ هَاتَوْكُو كُمْ

«حدیث»

(الترکمان): جیل مِّن التُّرُكِ، سُمُوا بِهِ لِأَنَّهُ مِّن مِّنْهُمْ مَّائَتَا أَلْفٍ فِي شَهْرٍ وَاحِدٍ فَقَالُوا تَرِكْ أَيْمَان، ثُمَّ خُفِّفَ فَقِيلَ تُرْكُمَان. - القاموس المحيط للفيروز آبادی المتوفى ٨١٧ هـ. ق.

(الترکمان): عنفوان و زننده، ترك قومندن بر طائفه دور، بر آیده آن لردن

ایکی یوز بیگ (۲۰۰/۰۰۰) نفر کمنه ایمانه کلمگله مبالغه ایمانه اضافتله کندیله ترک ایمان دیدی لر، بعد کثرت استعمالله تخفیف ایدوب ترکمان دیدی لر، الا وقیانوس لایس الکمال عاصم افندس المتوفی ۱۲۳۵ هـ. ق.

ترجمه: فارسی ترکمان بولدور: (بروزن عنفران طائفه ایست از ترک ینا به ایمان آوردن دویست هزار (۲۰۰/۰۰۰) نفر از ایشان در ظرف یکماه برای مبالغه ترک ایمان گفتند بعداً بکثرت استعمال تخفیف پیدا کرد ترکمان شد).

متاسفانه ترکمن لر آراسینده اوزگه لرینگ ال اوریش لیقلاری سیابلی نفاق و آغاز آلالیق تاپلیپ لشکری و کشوری ارك لرینی ال دان گیدیرپ دنیا نینگ دوزلی کنجك لرنده آواره و سرگردان بولپ هجرت و غربت دیارینده یاشاپ شان و شوکت لرنده دوشدیلا و بوگون دینگه جه ترکمنستان آدلی بیر کیچیک یوردینگ اییه سی بولپ غالدیلار.

ترکمن لر سیاسی قدرت و سلطنت الینده یارقا اوز غوچاغینده کوپ کان بیوک و شهامتلی فرزند لر، بیوک عالم و دانشمند لر، فضلا و شاعر لر، اکلاپ بشری یغین و جامعه گوندیرپ دیرلر، شول لرینگ جمله سیندان مخدومقلی فراغی، ملانفس محمدولی کمینه، قربان تردی ذیلی، بیرم خان خانان عبدالرحیم خان خانان یالی بیوک شخصیت لردان آد توقاق بولیار. بول قهرمان ملت نگ سلطان و شاه لر، شاعر و بازیچی لر، هریره بارسه و بولسه اوز لریندان اونه دیلماز شهکار لیک و خاطره لر دوره دیپ گلجک نسل لر میراث غالدیرپ دیرلر.

مینگ اوزم ۱۲۶۷ هجری شمسی مطابق ۱۹۸۸ هجری میلادی پیله کسل چیلیگه ساتاشپ بیوک هندوستان تداوی واملنمک اوچین سفرا تدم، یقین دان هند تیموری لرینگ اداان ابتکار و دورادان یاده گار لیک لر، بیلن تانیش بولدوم بیوک اولیا لر زیارت و تاریخی جای لر، گوردیم. گون لردان بیرگون شفاخانه دان جیقپ صحت یابی بولانم دان سونگ تاریخی جای لر، گورمک، زیارتگاه لر، زیارت و سیاحت اتمک لیک اوچین باریور کام ناگهان (ترکمن گیت) آدلی منطقه نینگ اوستیندان دوشپ، خواجه نظام الدین، میرزا عبدالقادر بیدل یالی بیوک شخصیت و اولیا لرینگ مقبره سینه مشرف بولپ اوندان سونگ ترکمن گیت باره سینده معلومات سورامق لیغه چیقیم. شول لرینگ بیر خوراکه فروشی دوکاندار نینگ چهره سی ترکمانند بولاندیخی اوچین حال احوال سورا شم دان سونگ ترکمن گیت باره سینده معلومات ایسله دیم.

اونده اول گیشی بول باره ده معلوماتم بوق دپ یونه بایم حیات دیر و حاضر دیر شول باره ده سبزه معلومات گوندیرسه دیدی. شونده دوکانینگ ایچرسینه گبریپ بابه بیلن حال احوال سورا شم دان سونگ آدینی سوره دیم. اونده اول منینگ آدیم عزیزالله خادم، اصلم ترکمن مسلمان لرنندان بولیارین دپ جواب بیردی. متاسفانه اول گیشی نینگ دلی، اییم و گیمی هندی لرپالی بولپ گیدیپ دیر. ترك ترکمن دیلنی بیلاتیوق اکن. اول بول پره ترك ترکمن لرینک مغول وقتینده گلیپ یرلشاندیگینی و مغول پادشاه لرینک وقتینده بیرم خان و ترکمن لرینک هندوستانه گیلاندیگی باره سینده معلوماتی باراکن. و شول پره ترکمن لرینک گلیپ غالیپ (ترکمن گیت) آدینده مشهور بولاندیغنی بیلپاراکن. اونونگ آبدیشنه گورا بیوک هندوستانده قریب (50) ملیون ترك و ترکمن لرینک باردیغنی و یاشه یون دیغنی بیلمک بولیار. یونه ترك و ترکمن دلی پتیب دیر خوشبختانه ترك یادگار لیک لرینی، تاریخی جای لرینی و فرهنگی میراث لرینی گورمک بولیار و ترکمن گیت آدی هنوز هم دهلی شهرنده مشهوریر بولپ اوران آباد و تجارت مرکزنه نوز گریپ دیر.

بیوک هندوستانینگ نمک شناس اولسی مغول لر، غزنوی لر و افشار لرینک وقتینده غورالان تاریخی بنا لری غوراپ اونی اوز ملی پایلیغی بیلپار. لر شول تاریخی بنا لر مثالی تاج محل، قیزیل قلعه، فتح پور مسجدی، مسجد بابری پالی عجائبات جای لر، ترك و ترکمن لرینک بیوک افتخاراتی بولپ جهانینگ عجائباتیندان حساب لنپور. قیزیل قلعه هند تیسوری لرینک زماننده غورشان تاریخی بنا بولپ خیات لری غمت بها داش لردان دوزه لپ و ایچنده تاریخی موزیمی هم باراکن شول تاریخی موزیم ده قلمی اثر لر، تصاویر شاهانه اکین باش لری، و اسلامی اثر لر اوران کوپ بولپ غمیشه غولپ دیر. بنده یقین دان شول موزیم داقی ذات لری گورپ آه بابه لر میزینگ اداان قهرمان چیلیق لری و دورادان کارنامه لری بیلن تانیش بولپ اوران غوندیم.

بیرم خان هم شول شان و شوکتلی زمانینگ اینگ گورنیکی بیوک شخصیت لرینک بیر بولپ مغول لرینک مشهور شهنشاه سی جلال الدین محمد اکبر وقتینده بقاسینی تانیدان خان بابا خان خانان - وزیر اعظم و سلطنت تیابتی پالی بیوک منصب لره اییه بولان، تاریخ بفرینده اوتیه دیلماز آدغالديران عالم و شاعر دیر. بیز لر او نونگ یاتان یرینی یاختی ایسله مک لیک بیلن انه دان بولان باش یوزییل لبق بیرام چیلیغنی داپارالی غارشی آلبورس و حرمتلی عیدالمجید تورانینگ بیرم خان خانان ترکمن خلق نینگ بیوک شخصیت و شاعری آدلی اثر بنده اونونگ اداان

قهرمان لیقلاری، فرهنگی و نظامی کارنامه لری حال و یغدی لری بیلن پیکان دان تانیسی بولیورس،
 بیلسنگیزپالی هر بهر ایل و اولس نگ آراسینده گورنیکلی شخصیت لر ملی قهرمان لر، وطن
 سویر سیاست چی لر، احساسلی شاعر لر، دردلی یازیچی لر، بیوک دانشمند و علما لرینگ تاپلیپ
 دوره ملک لیکی بهر ممکن ایش دیر. سونگ ترکمن خلق نینگ آراسینده دام شولیالی شخصیت
 لرنگ باردیخی و بولماق لیخی بیر حتمی ذات دیر.

هر چند ترکمن خلقی تقریباً تاریخ بوینده همیشه مهاجر و یوسفین خلقی بولیپ اوز اصلی وطن
 لرنان بیگانه دوشیپ اجنبی یورد لرنده آواره و سرگردان یاشاپ دیر لر. شونده دام اوز غوچاغینده
 بهرم خان پالی بیوک شخصیت لر اکلپ تربیه ادیب بشری جامعه گوندیریپ دیر لر. سونگ بوگون
 شول بیوک شخصیت لر و ملی قهرمان لرنگ فرزند لر هم آتیه بابه لرینگ ایزنی ایزر له جاق
 بولیپ شول مقدس یولده گوراشیارلر و عصر میزینگ علوم و فنونی بیلن اوز لرینی اویچن ادیب
 تانیشدیر یور لر. وطن دان اوز اقده هجرت و غربت دیارینده یاشه سه لرم گلجک تسل لر اوچین
 فرهنگ و تاریخینی ئوسدیر یور لر. بدبخت و بی اتفاق ملتینی اغزی بیرلیک و اتفاق چیلیفه
 چاغریور لر شول جمله دان ترکمن خلق نینگ پاش و استعداد لی شاعری ژورنالیست و یازیچی سی
 حرمتلی عبدالمجید توراندان آدتوئماق بولیار. موصوف هجرت و غربت دیارینده دام گون گذراتینگ
 غایتلنده قلم اله آلیپ فرهنگلی ایشلاری نونگه آلیپ بار یور ۱۳۷۶ نجی بیلینگ ۲۴ نجی حوت
 آبی مخدومقلی فراغی آدینده بیر فرهنگی انجمن غوریپ و ایجاد ادیب ایل اولس سنینگ دوغری
 سینده اوز تاریخی رسالتینی بر جای اتیور. عامه ذهنیت لرینی اویاندیر مق فرهنگ و تاریخینی
 گولتمک اوچین همت بیلینی باغلاپ باشقه لره اولگو و نمونه بولیار. سونگ هر بیر روشن ضمیر و
 احساسلی اولسم دان خواهش و تمنا اتیورین پاش و جوان شاعر و یازیچی میز ژورنالیست عبدالمجید
 تورانینگ فرهنگی ایشلری بیلن صادی و معنوی یاردم لرینی ادیب ترکمن مظلوم و بیچاره خلق
 میزینگ دهل و ادبیات، تاریخ و فرهنگ نینگ گولاپ ئوسمک لیکی اوچین ایمانی و وجدانی بورج
 لرینی ادا اتسه لر و جهان خلقلاری آراسینده فرهنگلی، تاریخ لی، صاحب هنرلی و کماللی
 ملت بولیپ اغزی بیر و اتفاق خوشبخت و سعادت یاشاسق. سونگ شول عالی مقصد لره یتشمک
 لیک اوچون الله بیزه توفیق و مدد بیر سین.

خرمت بیلن

الحاج محمد صالح «سلیمان»

قدر دانلیق

عزیز وطنداش لرا

پیلشنکیز پالی هر بیر ملت اوزینه مخصوص تاریخ و فرهنگه اییه بولسه اول ملت زنده و بیدار ملت بولان بلكم بیر گمنام تاریخ سیز و فرهنگ سیز ملت بولپ اوز پندان بیگانه و دویغی سیز اولس بولم لی بولیار.

سونگ منینگ فکره گورا هر بیر ملت و اولس علم و معرفته آونس و علاقه بیرمه و گورکزمه شول ملت بشرینگ تمدن کروان دان ایزه غالب یغین و جامعه سی قهقر او بدبخت چیلیق یاناگیدپ نتیجه سینده وحشت و دهشت فرمان پوره دیپ نظم و اجتماعی قانون لر پوزلیپ هلمت و جهالت لبق حکم سورمه لی بولیار. سونگ شولیلی اویت بدبخت چیلیق لرینگ ئونگیسی آلاق لبق اوچین باید ایمان و وجدان میزی علم و معرفت چره سی بیلن باختی ادیب علم و هنر اوچین کوپراک چالشساق. شول سبب دان خداوند تبارک و تعالی اوز مقدس کلامی قرآنکریم نینگ الزمر سوره سنینگ (۹) نجه مبارک آیت نده (آیابیلیون بیلن بیلمیون گیشی دنگ و برابر بولرمی؟) دیپ آیدپ دیرلر.

سونگ شول مبارک کریمه آیتینگ بویر غینه گورا مسلمان و متدین، دردلی و احساسلی آدم لر مداما اوز یغین و جامعه سنینگ، ایل و اولس نینگ اونکلاپ ترقی و تمدن اتمک لیکی اوچین الپندان گیلان، خدمت لری ملتینندان آیه مان همیشه خلق نینگ علملی و سوادلی بولماغینده، دیل و ادبیاتینگ تاریخ و فرهنگ نینگ نویب انکشاف اتمک لیکنده فکر و اندیشه پوره دیپ و شولیلی شرافتلی و فضیلتلی بولده گوراش و عمل اتیار. خوشبختانه بیزینگ ترکمن علم سوز و ادب پرور اولس میزینگ آرا سینده دام شولیلی دردلی و بیلملی انسان لرینگ بولپ تاپیلساق لیغی

بیرحمتی ایش دیر. شول دردی گیشی لرینگ بیر سی فرهنگ دوست دوست میز علمی و آهنگ فکری ایلداش میز حرمتی الحاج عبدالستار «امانی» اندخونی بولیپ مناعا اوز ایل اولس تینگ علم و بیلم فضیلتیندان بهره لیب عسرفان چره سنینگ همیشه یالقیمی یولماغی اوچین الیندان گیلان خدمتینی ادپ زحمت چکیور.

منینگ سوزمنگ شاهدی منه حاضر کی الینگیزده اوقیب اوتران محمدبیرم خان - خانان ترکمن خلقینگ بیوک شخصیت و شاعری عنوان آستینده بنده نینگ تیارلاپ بازار اثری دیر. بیرم خان - خانانینگ باش یوز بیل لبق انه دان بولان بیرم چیلیغنی دایارالی غارشی نه مق و اونندان قدر اتمک لیک هریر احساسی و خود اگاه ترکمنینگ بیوک بوج و وظیفه سی بولیپ باید بیرم خان پالی بیوک شخصیت لرینگ ادا ایش و ابتکار لری، ایل اولسی اوچین بجه پ گیلان فرهنگی خدمت لری گلچک نسل لره اولگو و نمونه بولیپ غیلان بیوک کارنامه لری یادله نیپ اونندان قدر ادلیپ ایل اولسمیزه و جهان خلقلارینه گوندیر لسه و ترکمن خلق میز بولسه باید شولیالی بیوک شخصیت لرینگ ترکمن ملتی آراسینده باردیغنه غوانیب اونگه بیوک افتخار اتمه.

شونونگ اوچین بنده ترکمن بیوک شخصیتی، عالم و شاعری، سیاست چی و حربی گیشی سی محمد بیرم خان - خانانینگ خاطره سینی حرمت نه پورین و خانانینگ ادپ گیلان فرهنگی خدمت لری، سیاسی و نظامی کارنامه لری بیلن قدرلی اوقیچی لری یقیندان تانیش اتیورین. و بیرم خانینگ پاتان برینی یاختی ابستاپ بهشت برین دان جای تصبیب ادیلک لیگینی، پروردگار عالیمان دان آلتجا اتیورین. و همده ترکمن خلقینگ اهل قلم و علمی گیشی لری بیلن صاحب ثروت و اغنیا لرینی ترکمن عالم لرینگ، شاعر و شخصیت لرینگ اثر لرینی چاپ و نشر اتمک لیک ایش نده همت بیلینی، باغلاپ، انه دپل و ادبیاتینگ تاریخ و فرهنگ تینگ گلاب ثوسمک لیکی اوچین اوز رسالت لرینی ادا اتمه لر دپ ایل اولسی و ملتی دوعری سینده ایمانی و وجدانی بوج لرینی برینه بترمک لرینی آرزو اتیورین.

من الله توفیق

عبدالمجید «توران»

بیرونجی فصل

خان و خانان کلمه سی باره سینده بیرناچه سوز

قدزلی اوقیجی لر:

یرسیز ممکن بولسه گره ک ایلکی بیلن خان و خانان کلمه سی باره سینده سوزلاپ، اونسونک اصل موضوعینی باشلاسا.

I :- خان

خان کلمه سی بول گون هم کاسی گون دوغار مسلمان اولکه لرنده شول جمله دان افغانستان، پاکستان بیرک هندوستان اورته آسیا جمهوریت لری و آزده کانده ایران و ترکیه یورت لرنده استعمال بولیار. شول کلمه مسلمان خلقلارنگ آدلرنینگ آزه جیغینی دوزه نیار. خان کلمه سی حقنده دورلی عقیده و مختلف نظریه لریار. عالم لر و یازیجی لر شول باره ده کوپ کان سخن لر سوز لاپ دورلی توتیسللی معنی چیقاریپ دیر لر. او لردان کاییر لرینی خلص شکلنده نقل اتیاریس. نفیسی فرهنگ نینگ مولفی یازیار: خان کلمه سی ترکچه کلمه بولپ ترکستان چینی و تار تارستان پادشاه لرنینگ لقبی، امیر، رئیس و بیگ معنی سینی بیر یار.

نور اللغات فرهنگ نینگ صاحبی یازیار، بول ترکی کلمه نینگ وزنی کان بولپ فارس و عرب خلقلاری دانی کوپلتمک لیک بیلن جمعینی خوانین دوزه دیپ دیرلر. اول کوپلتمه باره قدیم اهام لرده ترکستان پادشاه لرنینگ لقبی اکن. یونه حاضر کی زعانده اونونگ دره گینه روسا، امرا مخصوص کلمه لری رواج تاپپ دیر. حقیقت ده خان کلمه سی ترکستان پادشاه لرنینگ لقبی بولیش. شولیاکی که روم پادشاه سینه قبصر و چین پادشاه سینه فغفور دیار اکن لر. شول کلمه خانه و کروانسرای معنی سینی هم بیرمان دورنیوق.

رشیدی فرهنگ نینگ یازیشینه گورا «خان» ترکستان پادشاه لرنینگ لقبی و کروانسرای

معنی سینی هم بیر پاندير. بعضی لرنگ آيديشينه گورا «خان» لغتی خانه معنی سینی هم
 آنگلادېپ شول سېب دان آری لارکته گينه و کروانسرائی لره هم خان ديار اکن لر.
 «آندراج» فرهنگ نینگ آيديشيه گورا «خان وزن نيته کان لقبی ترکستان پادشاه لرنيگ
 لقبی بولمېپ بيوك هندوستان پادشاه لر نینگ لقبه رای و جبهال و روم سلطان لر نینگ لقبه بولسه
 قصر ديار اکن لر نامه بولسه دام شول بير ترکی لقب و کلمه دير.
 «نظام» فرهنگ نینگ مولفی باشقه فرهنگ لرنيگ ترسيه گورا بيرنجی بولاده کان کلمه
 سنيگ معنی سینی کروانسرائی دېپ آيدېپ دير.

امريکن دايرة المعارفينده خان و زينده کان معنی سی بيرنجی بولاده کروانسرائی غه آيدېلېپ
 ترکیه و باشقه گون دوغار اولکه لرنده مسافر لر اوچين دوزه ديلن جايي لره ديليان دېشینی
 کورگزيار. اول کويئتديار. «خان» کلمه سی آسیائی و گون دوغار يورت لرنداکی باشلیق حاکم لر
 نینگ لقبی دير. مثالی «خيوه خانی» شوليالی حکومت لره خانان دېپ آيديارلر.
 بریتانیکا دايرة المعارفی باز ياره خان کلمه سی اسلامی اولکه لرده ايشگ بير عزتلی و حرمتلی
 لقب دير. و بول کلمه فارسی و عربی خاقان کلمه سنيگ غيسغه بولن گوريشی دير. بايد آيدساق
 بول ترکی مغولي کلمه، فارسی شاه کلمه سنيگ مترادفی بولمېپ بللی بير ايراتين اورون و جائی
 بوقدير. چنگيزخان زمانينده قا آن بيلن خان کلمه سی اورته سينده آزه چيق فرقی ياراکن. قا آن
 حاکم اعلی و خان کلمه سی بولسه اوندان گورا کيچی راگه آيديلياراکن. بونه زمانينگ گچميشی
 بيلن اېکی فهی کلمه بير نجی کلمه نی اورته دان گوتريپ و چنگيز خان درگينه اوتيران لر هم بيوك
 خانان آدينده شهرت تاپديلار. خان آدی بعضی اسلامی اولکه لر و يا شول اولکه لرنگ کاسی
 بولمېپ لرنيگ اوکين و مستقل حاکم لرينه اطلاق بولمېپ دير. مثالی ماروالنهر ده خان خيوه سی و
 پاکستانينگ بلوچستان قلات خان لھي. شول اصطلاح نینگ قدر و منزلتی بوقری بها تايانديغی
 اوچين هر بير مسلمانينگ آدی بيلن غارشدي آيرانيم افغانستان پاکستان اورته آسيا جمهور
 ليقلاری و بيوك هندوستان يورت لرنده بای گيشی لر خان کلمه سی بيلن مشهور لندي. کابیر
 ايلات و عشایرينگ باشلیق لره دام خان آيدېلېپ و بعضی يورت لرنگ ايلات و عشایر حکومت
 لره دام خان خانی حکومت دېپ يادلاپ دير لر.

خان معنی سی حفته اسلامی دايرة المعارفی که عربی ديلينده يازيلان دير بويله دياره ترک و

تارتار قبیله لرنینگ باشلیق و رئیس لرینه دام خان لقبی بیر لیپ دیر.

جلال الدین منکبرنی نینگ جهان گشای تاریخ نینگ آیدیشه گورا بعضی حاکم لره خان لقبی و بعضی حاکم لره ملکی لقبی بیرپ دیر لر. مغول مشهور فاتح سی. حوجین «چنگیزخان» لقبی تاهدی اوکتائی قا آن و اروننگ نیره لری بولسه خان آدینی اولاندیلار. شولیالی مغول ایلخان لری خان عنوانینی آلدیلار. صاف تاریخ نینگ مولفی غازان خانی «خان خانان جهان» آدینده یادله دیلار. تیموری ترک لرنگ زمانینده دام خان کلمه سی سلطان کلمه سیندان گورا هم مهم راگ اکن، حتی صفوی لر زمانینده هم سلطان کلمه سیندان گورا خان کلمه سی یوقری اوروون ده دوربار اکن. ایران یوریتینده صفوی زمانینده خان کلمه سی ولایت حاکم لری و والی لرینه آیدیلار اکن.

گور گانیان زمانینده خان منصبی دورلی امتیاز لر بیلن صورت لندیر لیپ مثالی «خان زمان» بیگ خان، ایل خان، دوران خان، قازان خان، امان خان و شونگه منگراش آد لره استعمال بولیار اکن. بول لقبینگ اینگ گنه و بیوگی «خان خانان یا خان لر خانی» بولیپ و جلال الدین محمد اکبر شاه دربارینده میرزا عبدالرحیم خان خانانینگ آته سی بیرم خانه دا قلیپ دیر. اسلامی دایرة المعارفی خان معنی سی پاره سینده کویلدیپ یویله پایزار. بول بیر ترکی لقب بولیپ و «خان» کلمه سی عربی دیل ننگ قا آن و خاقان غیسغه ادیلن کلمه سی دیر. شول ایکی کلمه «قا آن و خاقان» قدیم زمان لردان باری اوله نیپ و اسلام زمانینده خان کلمه سی تورت نجی هجری عصرینگ سونگ لرنده ایلک خانان سکه لرنده گورنیپ دیر.

باش نجی هجری عصر ده (اوپن بیر نجی میلادی عصر) یاز بلان آیراتین سند لر ینگ گورکز یشنه گورا قاغان یا قا آن کلمه سی اورته سینده قیسی بیر فرقی بولان سونگ ایکی سی هم حاکم معنی سینا آنکلاتیار اوله نیپ مغول لرنگ دوره سینده چنلی دوام اتدی. یونه زمانینگ گچمشی بیلن قاغان و قا آن کلمه لری عامه خلق دیلیندان دوشیپ اوتونگ دره گینه خان کلمه سی اوروون توتدی.

خان ترکی کلمه سی مغول لرنگ فتح غاز ائان وقت لرنده دوام ادپ مثالی عربی ملک کلمه سی و شاه فارسی کلمه لری بالی سلطان لرنگ و حاکم لرنگ لقبی بولیپ غالدی و خان کلمه سی بولسه مغول امپراطورلیغی یوزه چیقان دان سونگ اورته آسیا اولکه لرنده اورتا گلدی. یونه سلطان لقبی بولسه چنگیز خان صلیبینه باغلی هر بیر مشغله اعضا سینده دام تعلق تاپیپ بولیار اکن.

لیکن سلطان لقبی ایران اولکه سنینگ صفوی لر زمانینده اورتا گلیپ بیر منطقه حاکمینده استعمال بولیار اکن. بول پرده مونی آیدماق لیفی لازم بیلدیم کیم چنگیزخان ارا دان چیغانندان سونگ اونونگ اوغلان لری آراسینده حکم سوریان پر لری بیر قانچه بولکه بولنیپ و هر بیر بولکینه اولوس (اولس) دیپ یاد لاپ دیر لر. مثالی جوجی اولسی، اوکتای اولسی تولی اولسی و شول اولوس لرینک باشلیق لرینه بولسه «خان» دیپ آیدیهپ دیر لر. و مغول لرنگ کته خانینه بولسه قا آن آد بیرپ دیر لر. مثالی قا آن اگتای، قا آن منگو، قا آن قوبیلای و شونگ منگراش ادلر...

یوته چنگیزخان امپراتور لیغنده پاشه پان عوام الناس خلق لر شولیالی القابی د اقلماق صلاحیتی بولان سونگ شول لقبی اوزینه دقان پا غاز اتان گیشی لر اعدام ادیلیار اکن ترکمن کلاسیک ادبیاتینک بنیاد غویجی سی ترکمن خلق نینگ بیوک خلیفه سی حضرت مخدومقلی فراغی خان کلمه سینی اوز شعر و غوشغی لرینده بویله استعمال ادیهپ دیر.

گوپ نان تاپیهپ اگر بولسه کونگلی شاد

قیز دان محبوب گوزه ل استار گوپ اولاد

بول دولتی پیدا اتسه آدمیزاد

کونگلی ایستار بیوک شهره خان بولسه

هم خان بولسه هم دنیاسی نای بولسه

هیچ بولسه هم آسیابی شای بولسه

هم برمه سه هم توکاتزیبای بولسه

یسخشی آدی هم دنیا ده کان بولسه

خان خانان کلمه سی باره سینده قدیم چین و ترکستان باشلیق لرینه آید پلیماندیغی حقدہ کوپ کان فرهنگ لر یازپ و خان کلمه سی هم شول معنی بی یاتدیغینی بیان ادیب دیرلر.
نظامی گنجوی خانخانان کلمه سینگ استعمالی باره سینده بویله دیپ آیدیار:

خانخانان روانه گشت ز چین

تا شود خانه گیر شاه زمین

ناظم الاطبای اوز فرهنگینده خانخانان کلمه سینگ ترکستان پادشاه لرینه آیدیلیماندیغی آتیق اتیار. رودکی لغت نامه سیندان استاد فقید سعید نفیسی نقل ادیب آیدیار.
ترك قبيله لریننگ هر بیری سینده آیر اتین باشلیغی بولندیغی اوچین اوتونگ آدینه خانخانان دیار اکن لر. شول آشاقداکی بیت ده خان خانان و خان کلمه لرینی عبدالمجید توران بویله استعمال ادیب دیر.

خان لر گدا بولدی گدا لر خانخانان کج فلک نگ کج لیکنندان دستینندان

ملت فقیر دوشدی ظالم غولینندان نادان لر خان بولدی دانا لر زیون

جهان گشای جوینی دان نقل ادیلیپ آیدیلینار. ترك قبيله لری اوز باشلیق لرینه گور خان یا خانخانان دیار اکن لر. شول آد ایران پورتنینده صفوی لر زمانینده بیوک حاکم لره دا قیلیپ و هندوستان اولکه سینده مغول لر حکمران لیق اتمز دان اوه لقی دوره لره هم شول پورتننگ دورلی منطقه لرنده رواجی باراکن. مسلمان منطقه لونگ باشلیق لرینه خانخانان دیار اکن لر. شول حقدہ هندوستان قاره سینده مغول امپراتورلیغینگ دویپ غونجی سی ظهردالدین محمد بابر شاه اوز نینگ «بابر نامه» آدلی مشهور کتابنده بویله دیپ آیدیار: هندوستانده کوپ رعایتلی آمر لره بیوک لقب لری مثالی همایون اعظم، خان جهان، و خانخانان لقب لرینی بریاراکن لر. خانخانان لقبی هندوستان پورتننده جیدا بیوک شخصیت لره دا قیلیپاراکن. مثالی همایون پادشاه خانخانان لقبی میرزا عبدالرحیم خانینگ آته سی بیرم خانه بیرپ واکبر شاه وقتینده دام شول لقبی بیرم خان غاز اندی.
خانخانان لقبی بیرم خان دان سونگ منعم خانه بیر لدی منعم خان دان سونگ عبدالرحیم خان

قوماندان لپهنده گجرات اوستون لیکی فتنه ادیلن لیکی اوچین 992 هجری بیلده هندینگ مشهور
امپراتوری اکبر شاه طرفیندن بیرم خانینگ اوغلی میرزا عبدالرحیم خان دافلدی. شول حقدده
عبدالرحیم خانینگ یقین دوستی، سرداش همدی، بزم، و رزم محرم پولداشی حیاتی گیلانی اوز
غوشفی سی بیلن بویله وصف اتیار.

مرا زمانه همی پروریده در دیدهء مرا سپهر همی خوانده خانخانی
سر بزرگی عبدالرحیم خان که به خلق ز آسمان به زمین رحتمی است یزدانی
همده ملکی قمی اوز دورا دان شعر لرینده خاقان و خانان کلمه لرینی بویله استعمال اتیار.
خانخانان رصد طالع بیرم خانی
اوست خاقان خوانین و ملک خاقانی

و یاده:

گرم خونی چیست گلخن در گریبان زیستن همچو اخگر مردن و از باد در امان زیستن
فطرتی ما فوق این فطرت نمی دانم ملک تاج بر سر خاکپای خانخانان زیستن
عبدالرحیم خانینگ اوزی هم خان و خانخانان کلمه سینی بویله استعمال اتیار
طرز دانایان بود همواره نادان زیستن
از دروان جمعیت از بیرون پریشان زیستن
خاک بادا خاک بادا به سر این زنده گی
خانخانان بودن و بی جان و جانان زیستن

ایک کنجی فصل

خان خانانی تانیشد یریش

محمد بیرم خانینگ اصل نسبی و شخصی دور موشی:

محمد بیرم خانخانان ترکمن خلق نینگ قراقویونلی طایفه سنهنگ بهارلو (گورگلانگ) تیره سینه باغلی بولپ قراقویونلی و آق قویونلی طایفه لری ایران یوردینده صفوی لر پادشاه لیق اتخردان اوده ل حکمران لیق ادپ اوتدیلا و هر بیر سی اوز بیرق لرنده قرا قویون و آق قویون نشان لری بولندیغی سیاهلی شول آدلرده مشهور بولپ دیر لر. قرا قویون لر (۷۸۰ - ۸۷۴) هجری قمری ییل لر آواسینده ایرانینگ کته بولاگینده حکومت لیک ادپ و مرزا جهان شاه شول طایفه نینگ اینک بیوک و مشهور شخصیت و سلطانی دیر. قراقویونلی ترک لرنگ ایلکی حکومت چی لیک دوره سی دینگه آذربایجان بولپ و پایتختی تبریز شهری دی. یونه کوپ وقت کچیپ کچما نکا مرزا شاه جهان نینگ آله سی قره یوسف سلطانیه قزوین، ساوه منطقه لرینی باسیپ آلاندا سونگ اوز حکومتینگ اناگینی گینگلادی. آذربایجان و عراق دان ئوته دیار بکریر لرینی هم اوز حکومتینگ آشق و ساحه سینه گپردی. قره یوسف جهانندان اوتا ندان سونگ اونونگ اوغلی جهانشاه اوز حکومت نینگ پایتختلشمایینه خاص غارشیق ادپ و (۸۵۶) هجری قمری ییلده اصفهان فارس و کرمان شهر لرینی هم فتح ادپ اوز حکومت ساحه سینی گینگلادی. و (۸۶۳) هجری قمری ییلده هرات شهرینی هم آفاق اوچین لشکر کش لیک اتدی. و مرزا علاوه الدوله تیمورینی بنگیپ اوستون چقیپ هراته مسلط بولدی.

و شول ییل ایچنده ایرانده ده گیشلی خراسان و طبرستان دان باشقه همه پرلری اوز فرمانینگ آستینه گینردی میرزا جهانشاه (۸۷۲) هجری ییلده حسن بیگ آق قویونلینی بنگمک لیک اوچین دیار بکره اورا دی. مرزا جهان شاه نینگ اوزی بول بویونده غفلت ادا لیک نتیجه

سینده جهانندان فوتدی. جهان شاه نینگ عالم دان توغشی بیلن دینگه قراقویون لر حکومتی زوال طرفینه اورده مان بلكم ۸۷۳ هجری ییلده جهان شاه نینگ اوغلی مرزا حسن علی نینگ گیلشی بیلن قراقویون لر حکومتی فوتدی. میرزا جهان شاه قراقویون لر پادشاه لر نینگ ایچنده اینگ غوی و مشهور سلطانی دی. اونونگ اوزی هم شا عربولیب حقیقی تخلص اتیار اکن و هنری هم اوران غوی سوار اکن. اول قراقویون لر حکومتینی اینگ بیوک عظمت و شهر اتینه پتشدیر دی.

شول هنر پرور پاد شاه نینگ فرمانی بیلن تبریز شهر ینده گوگ مسجد بناء ادیلیپ و فیروزه اسلام آدینده مشهور بولدی. شول مسجد (۸۷۰) هجری ییل نینگ ربیع الاول آیی نده اعمار ادیلیپ دیر. هر ییل بوینچا کوپ کان سیاح لر و توریست لر تبریز شهری و اونونگ قلیبند پریشان گوگ مسجدی گورمک لیک اوچین سیاحت چیلیغه گلیار لر و اونی گورپ حیرته غالیار لر. قراقویونلی طایفه سی آراتینم (گوگلانگ) تیره سی بیوک شخصیت لری اوز غوجاقینده اکلپ تربیه ادپ دیر. و هر بیر سی شجاعت و گرچک لیک ده آنچمه گزه ک سواش میدان لرنده اوز لرینی تاندرپ شهرات غاز اتپ دیرلر.

شول گرچک و مردانه شخصیت لرنگ جمله سیندان بیر سی سیف علی بیگینگ اوغلی بیرم خان و اونونگ اوغلی عبدالرحیم خان خانان دیر. همایون و جلال الدین محمد اکبر شاه زمانینگ اینگ گورنیکی سپهسالاری و مشهور قوماندانی هم محمد بیرم خان خانان دیر.

محمد بیرم خان، خانان سیف علی بیگ اوغلی علی شکوریگ آخدیغی بولیب 1500 هجری میلادی ییلده افغانستانینگ بدخشان ولایتینده و کابیر روایت لره گوزا غزنی ولایتینده انه دان بولیب دیر.

بیرم خانینگ اوج پشتیندان سونگ علی شکوریگ بهارلی غه پتشیار. علی شکور بیگ ترکمن طایفه سینگ قراغویونلی تیره ستینگ بهارلی اورغینندان بولیب ملک شاه سلجوقی اولندن سونگ همدان، دهنو، دیار بکر و کردستانده بیوک و شهراتلی حکومت غورپ کوپ کان ایلاتینگ اوستینه حکم سورپ دیر.

علی شکور بیگ دان سونگ اونونگ اوغلی بیر علی بیگ آق غویونلی لرنگ باشلیغی حسن پادشاه بیلن اوریشپ سواشده پنگلیار و شوتدان سونگ (حصار شادمان) آدلی یره بارپ ناچه

وقت لاپ شول بډه دوريار و بېر قسانچه وقت دان سونگ ايرانينگ فارس ولايتنه باريور
شير ازنگ حاکمي بيلن سواشپ اله دوشمار. سلطان حسين مرزا نينگ امير لر نينگ
بيري پير علي بيگ نينگ اوغلي پارعلي بيگ عراق پور د پندان غيدپ شاه اسمعيل صفوي
نينگ زمانينده بدخشان باريپ يرلشمار. وشول پردان ينه دام قندوز ولايتينه باريپ امير خسرو شاه
نينگ دربارينده بوليبار.

امير خسرو شاه نينگ حکومت لپکي دارغاندان سونگ سيف علي بيگ اوغلي بيلن مغول
سرداري هيرالدين محمد بابر نينگ پانينه باريور. بابر شاه سيف علي بيگي غزني ولايتينگ والي
سي تعين اتبار و احتمالاً محمد بيرم خاني غزني ولايتينده و پاشقه بير روايت گورا بدخشان
ولايتينده اته دان بولاندير ديلپ چاق ادليبار. محمد بيرم خان قافه سي اولندان سونگ بلخ
ولايتينه باريپ حربي و نظامي تعليم لري اليور و اون آلتی پاش لرنگ توراکينده ظهراالدين محمد
بارينگ اوغلي همايون پادشاه نينگ خدمتینده بوليپ شونونگ ساپه سپنده تربيت تاپيور. 1539
هجري ميلادي پيلده محمد بيرم خاني بابر پادشاه بدخشانينگ واليسي چيکنده تعين و مقرر اتبار.
شول وقت لر اتفاقاً بيرم خان کابل گيلبار. همايون بيلن بيله ليکنده هندوستان گيدملي بوليبار
سونگ همايونينگ افلي دوستي، حربي و نظامي سرکرده سي بوليبار. 1539 هجري ميلادي پيلده
چوسا، قنوج ديان پرينگ اوريش نده اوران باتور ليک و قهرمان ليک بيلن سواشمار يونه بدبخت بيلن
همايون پادشاه نينگ بخشي يارليک افغان سونگ و همده لشکر آواسينده چاشغن ليک بولاني اوچين
پنگليپ لشکر دارغايور. اولندان سونگ بيرم خان سنبهل باريپ راجه مترسين دان کمک و ياردم
ايسلايور. شير شاه سوري پول گپ دان دويغلي بوليپ بيرم خاني اوز پانينه ديلايور.

تصادفاً مالوه باريورقا افغان حکمداري شير شاه سوري بيلن بولده غايت گليبار و شير شاه عزت
حرمت بيلن محمد بيرم خان بيلن گورلشمار و گرچک پگيت محمد بيرم خان ترکمني اوزينه مابل
اديب لشکر پنه باش اتمک ليگيني وعده بيريور. شير شاه پلان ياشريق سوز لر بيلن اينگ سونگينده
شول سوزي تکرار له يور.

«هرکيم اخلاصلي بولسه پنگلشمه يار» بيرم خان دفعتاً و فوراً جواب بير يور هوه: «هرکيم
اخلاصلي بولسه پنگلشمه يار» شونندان سونگ بيرم خان گواليا ر حاکمي ابوالقاسم بيلن برهان يور
نگ يقين ليکنده غورقي و اورکي بيلن گجرات باريور قا گجرات پولينده شير شاه سوري نينگ

ایلهچی سی بیلن بول اوستهنده غایت گلیور لر چونکه بیرم خانینگ توتیلنلاق لیق خبری بیرم
نینگ غولاغهنه دیکهپ دی شول وقت شهر شاه نینگ نوکر لری بیرم خانی اوزی بیلن آلیپ
گیدجک بولیار. اونده ابو القاسم بول بیرم خان دال. من بیرم خان بولیارین بول نینگ نوکر
بولیار دیکهپ آیدور.

اونده بیرم خان جیدا باتور لیق بیلن آیدور. یوق من بیرم خان بولیارین بول نینگ دوستم
بولیار دیکهپ جواب بیرور. یونه دوست صورتی بیر مستگراش بولاندیغی سبابلی ابو القاسمی
اولدیر یار لر و بیرم خانی غوی بیر یار لر. شونندان سونگ بیرم خان گجراتینگ حاکمی سلطان
محمود گجراتی نینگ حضورینه یئتشیار. بول بویینده بیرم خان شیرشاه سوری نینگ «هر کیم
اخلاصی بولسه ینگلشمه یار» ده ین سوزینی آنچه گزه لک تکرار اتیور. گجرات ده دام گجرات
حاکمی سلطان محمد گجراتی بیرم خانی اوزی بیلن آلیپ غالچاق بولیب کوپ کوشش اتیور یونه
بیرم خان قبول اتقه یور. و سفر اجازه سینی آلاق لیق بیلن اوزینی سورت بندرینه یئتشدیرور.

شول یرده اوز ولینمستی همایون پادشاه نینگ سند. ده پارلیغنی ایشدیپ سورت بندر دان
اوزینی همایون پادشاه خدمتینه یئتشدیرور. 950 هجری قمری بیل نینگ محرم الحرام آبی
نینگ پیدی هجری تاریخ نده سند دریاستونگ مالدیو کناریندان گچیپ همایون پادشاه نینگ
حضورینه بارور بیرم خان ترکمن همایون پادشاه نینگ لطف و عنایت و نوازشینه سزوار بولیار و
اوران قهر ادیلیار. اتفاقاً بیرم خان همایون پادشاه نینگ حضورینه ییشان وقتینده ارغون لر بیلن
همایون لشکری اورته سینده غصیلی سواش لر بار اکن. بیرم خان هم سواشه بیلینی باغلاپ
اورشه چیقیار غنیم نینگ اوستهنه چوز یار. همایون پادشاه نینگ لشکری گویا بیر غیبی کمک
گیلان بولسه دیکه فکر اتیار. لر گورسه لر بیرم خان اکن. نتیجه سینده همایون لشکری اوریش ده
ینگش غزانیار و اوستون چیقیار. بیرم خان نینگ بول ایش ندان همایون پاد شاه نینگ خوشی
کلهپ شول یاده بریندان تورپارده نینگ بولداشم وغمگسارم گیلدننگ می دیکهپ اونندان جیدا
استقبال اتیار. همایون پادشاه افغان حکمداری شیرشان سوری دان ایزمه ایز ینگلان لرینی اوز
دوغن لر نینگ آغیز آلاقیغنده گوریار. شونندان سونگ همایون پاد شاه ایران سفر ائیک نیتینی
باغلاپور و بول سفرده اوزی بیلن بیرم خانی بولداش ائیک چی بولور. شول سفر ده همایون پادشاه
بیلن آرنان 42 دان تا 70 گیشی غنه چنلی اولی شخصیت لر همسفر بوله لی بولیار و

شولرنگ ایچنده اینک گور نیکلی سی محمد بیرم خان ترکمن دیر.

همایون پادشاه شول آزه جیق لشکری بیلن پوشینگ یتشیار و شول یر دان بیرم خانی ایران شاه سی شاه طهماسب آدینه ایلچی ادپ یوله یور و بیرم خان بولسه همایون پادشاه نینگ آدیندان شاه طهماسب عنوانینه شول آشا قداقی بیٹی یازیپ آلیب بارپور

آمد از هند همایون بدر حضرت شاه

طالع سعد بیلن بخت همایون بنگر

بیرم خان ترکمن همایون پادشاه نینگ ایلچی سی حیثنده شاه طهماسب حضورینه پتشیپ شرقیاب بولیار و ایزینه غمدهپ گلیپ همایون پادشاه خبر یتشدیریور و شاه طهماسب پادشاه نینگ همایون پادشاه دان قزقین استقبال ادپ غارشی آفاق لیفتی دویدریور. ایکی پاد شاه دوشیپ گورلشیار. شول دوشیشق ده ایران شاه سی محمد بیرم خان ترکمن دان اوران قدر دانلیق بیلدیریور. بیرم خانینگ غوی و عالی غیلیفی و همده اوتونگ فوق العاده هوشیار و زیرک لیگی. عالم و حلیم لیفی ایران شاه سینی اوز تاثیرتینگ استینه آلیب کلیور. شاه طهماسب بیرم خانینگ شرافت نجابتیندان دویغلی بولانی اوچین اوتونگ غمدهپ همایون پادشاه بیلن بیلک هندوستانه گید مزلیگنی خواهش بیلدیریور و ایران ده ترکمن طایفه لرینگ امیر الامرا منصبینگ بیر ملک لیگینی وعده بیرپور. یونه محمد بیرم خان اوز ولینعمنی همایون پادشاه دان آیرلاق لیفی لازم بیلان سونگ «بیرگون دوز اییان یرنگه قیرق گون سلام» دیلن ترکمن دردانه آته لر سوزینی کونگلپنه گیتریپ ایران شاه سی شاه طهماسب دان منت دار لبق بیلدیریور. و شوندان سونگ همایون پادشاه دان لشکرینگ سپه سالار لبق منصبینی آلیار و همایون پادشاه طرفیندان تیفویض ادیلیار. همایون پاد شاه بیرم خانینگ وفادار لیغندان منت دار لبق بیلیدیپ بیر آیراتین مراسم آرقه لی «خانخان» لقبی هم اعطا اتیور. شوندان سونگ محمد بیرم خان همایون پادشاه نینگ فرمانی بیلن قندهارینگ حاکمی شهزاده مراد جهانندان نوتان دان سونگ قندهارینگ حاکمی وباشلیفی تعین و بللی ادیلیار و بیرم خان شول مناسبت اوچین فتح نامه قندهار عنوان آستینلا شول آشا قداکی بیٹی دوزه تیار.

فتح نامه قندهار

(این ابیات را بعد از فتح در حاشیه فتح نامه قندهار در بدیهه گفته و نوشته شد)

باز فتح غریب روی نمود
شکر الله که باز شادانیم
دوستان را بکام دل دیدیم
روز نوروز و بیزم است امروز
شاد بادا همیشه خاطر یار
همه اسباب عیش، آماده است
که جمال حبیب، کی بنیم؟
گوش خرم شود، ز گفتار
در حریم حضور، شاد بهم
بعد از آن فکر، کار سند کنیم
فکر تدبیر کار و یار شود
هر در بسته، کشاده شود
هر چه خواهیم، از زمان و زمین
یا الهی بما میسر کن

که دل دوستان از آن بکشد
بر رخ یار و دوست خندانیم
میوه باغ فتح را چیدیم
دل احباب بیغم است امروز
غم مبادا نصیب، یار و دیار
دل بشکر و صالت افتاده است
گلی از باغ وصل، کی چینم؟
دیده روشن شود، ز دیدارت
بنشینیم خرم و بیغم
عزم تسخیر ملک هند کنیم
سیر کشمیر و آن دیار شوم
هر چه خواهیم، از آن زیاده شود
و آنچه خواهیم، از مکان و مکان
جمله آفاق را مسخر کن

بیرم خان قندهار ده حاکم بولیب پوران وقت نده همایون پادشاه طرفیندان شول آشفادگی ریاعی
پازلیب ایبرلیود.

ای آنکه انیس خاطر محزون
بی باد تو من نیم زمانی هرگز
بیرم خان فی البدیهه جوابینه شول ریاعی نی پازلیب همایون پادشاه یوله بود.
آی آنکه بذات سابه بیچونی
چون می دانی که بی تو چون میگذرد؟
چون طبع لطف خویشان محزون
آیاتو بیاد من محزون چونی؟
از هر چه ترا وصف کنم افزونی
چون می پرسی که در فراقم چونی؟

بیرم خانینگ شول ایشه تعین و بیللی ادیشی بیلن یکی پادشاه ننگ یعنی همایون پادشاه و شاه طهماسبینگ رضایتی قبول بولیار همایون پادشاه کابلی فتح ادیب آلان دان سونگ هندوستان غاراپ گیدمک لیگی مقصد ادین یور. قندهار دان بیرم خانی دپلادیپ اوز ینه همفسر و پولداش ادینور. بیرم خان بول سفر ده هندوستانده یوزیریه ن دورلی اوریش و سواش لرده ینکش و اوستون لیک غازانیپ فهران لبق وادرن عنلیک بیلدیریور. هندوستان فتح بولیب کوپ وقت کچپ گچمانکا قصر و کوشک دان یقلیب آیاغی غاتی معیوب بولیار و آزه جیق کسسل چیلک دان سونگ اونونگ نولماگینه سبب بولیار. همایون پادشاه ایران یورد یندان غیدیب هندوستان گیلانده اوزی بیلن کوپ کان علما، مشایخ، شعرا و صاحب هنرلی گیشی لری کیتریپ غراشین و تشویق آستینه آلیب بیوک حرمت غویار علم ادب و هنر آیراتین اوشس بیرور.

بیرم خان همایون پادشاه کسلاپ آرا دان چیقان وقتینده اونونگ اوغلی شهزاده جلال الدین محمد اکبر بیلن لاهورنگ قانچه کیلومتر لیکنده کلانور آدلی پرنده سیاحت ده مشغول بولیب شول دردلی آجی و فاجعه لی خبری ایشدیب غانی کاپنیاز شول پاده بیرم خان کلانور آدلی جایده همایون پادشاه نینگ اوغلی اون تورث پاشار شهزاده جلال الدین محمد اکبری رسماً پادشاه اعلان ادیب آه سنینگ درگینه تعین و بیللی اتیار. شول واقعه ۹۶۳ هجری قمری بیل نینگ ۱۱ هجری ربيع الاول تاریخ نده یوزیریپ بیوک محفل و جشن آرقه لی اعلان ادیلار. شول پرده شول گونی یوردینگ سیاسی ایشلار وزارتینگ منصبی شخصاً بیرم خانه تابشلیور.

جلال الدین اکبر تخته اوتران دان سونگ افغان حکمداری شیر شاه سوری نینگ جاپنده اوتران عادل شاه آدلی وزیر اعظم تگ هیمو آدلی بیر گیشی سی اوزنینگ همه لشکر لری بیلن اکبر شاه تعلق پرلره یوریش ادیب اگره و دهلی غه چنلی اوز ارکینه گچریور. اوتدان سونگ اکبر شاه بیرم خان یاردهمی بیلن سواشماق لبق اوچین بیل باغلاپور اکبر شاه نینگ کوپ کان گنگاشچی لری اکبرنگ شول وقت ده سواش اتمک لیکنه رای بیره ن بوق لر و کابل غاراپ گیدمک لیگی ملحت بیر یور لر. یونه اکبر شاه بول عقیده بیلن موافقه اتمان غارشی لبق گورکزیپ سواش اتمک لیکه قایل بولور. بیرم خان هم اکبرشاه نینگ بول سوزینی تائید ادیب حریف بیلن پاریشماق لیبی معقول بیلور. ایکی لشکر اوز گویچینی ۱۵۵۶ هجری م بیل نینگ بهار فصلی پانی پت ده سیناش یور لر. اکبر شاه گویچ لری بیرم خان قومانده سینده گوراشیار لر و نتیجه سینده بیرم خانه غنیمی ینگ

اوستون چيقيور و همو آدلی گيشی اورته دان گينه پيرور اکره و دهلی شهر لری غيښه دان اکبر شاه
 نينگ ال استينه گچيپ دولت و حکومت پایه لری پير کيشيد. شوتدان سونگ پيرم
 خانينگ حیثیت و اعتباری گون اوتديگی سایی اکبر شاه نينگ يانينده آرتيب اوزينه چکيور
 «منصب و کالت» و «خان بابا» لقيني پيرم خانه پيرليور. پيرم خان هم دهري چيلیگينده غازانان
 همه پای تجريره لرینی جلال الدين اکبر شاه نينگ ارکه و اختيارنده غويار اليندان گيلان ايشلاری
 پرينه پترپور. اکبر شاه نينگ اوزی هم پير مديبر، آگاه، و هوشيار گيشی بولپ دولت و حکومت
 ايشلارینی غويی پرينه پترپور قين چيليقلاره ساتاشن وقتينده دام خان بابا سی «پيرم خان» دان
 سوراپ اونونگ بيلن گنگاش و مشوره اتپور. اکبر شاه سلطنت باشنده اوتران وقتينده ايلکی بيلن
 اداڤ ايشی محمد پيرم خان ترکمني سلطنت نينگ نيایتي یعنی اوران ياسری تعين و بللی اتپور.
 پيرم خانينگ شول منصب لره تعين بوليشلیفی شول وقت بوينچا دربار ده پيرم خان دان باشقه
 گورينکلی و اوقيبیلی آدم لرنگ بوق لیغنی آبق اتپور. پيرم خانينگ اوزی هم عالم و دانا، حلیم
 علیم گيشی بولپ ايش ده بيشان و برك اراده لی آدم دهر. اونونگ غويی غيليق و اخلاقی اکبر
 شاه نی اوزينه چکيپ و حتی اکبر شاه غه قريشی و اونونگ فرمان دان بويون تولايون آدم لری هم
 اوزينه چکيور. پيرم خان دينگه پير بيوک شاعر بولان بلکم اول پخته و بيوک سياست چی و همده
 برك اداره چی گيشی اکن اکره و دهلی ده شیر شاه سوری گويچ لرینی پنکيپ اوستون چيقياندان
 سونگ اکبر شاه بوتين باش پيلاپ دينچ وآسوده حکم سوريار و همه ايشلاری پيرم خان اجرا اتپور.
 اکبر شاه پيرم خان وسیله سی بيلن همه غنیم لرینی پنکيپ حکومت ساحه سینی اتکلاندير يور و
 بيوک هندوستانده نيوری لرنگ بيوک امپراطور لیغنی بر قرار اتپور. شول سبب دان جلال الدين
 اکبرينگ زمانینی عصر طلائی (آلتين عصر) ديپ پادله يورلر. زمانينگ گچميشی بيلن اکبر شاه
 و پيرم خانينگ آرا سينده دشمن لرنگ جسود و غيیر و باز ليقلاری سيابلی تارتيشق و آغيز آلايق
 لر تاپيلپور. ترسينه شول گون لوده عجيب و غريب واقعه لر هم يوز پيرپ دهر، اکبر شاه شول
 ايشلارنگ همه سینی پيرم خان دان گورپور گویا پيرم خان شول ايشلاره سازمان پيرپ اکبر شاه
 غارشی سينده دوران بولسه. پيرم خان اکبر شاه حضورينه بارپ گچریش ديلاجک بولانده شاه
 حضورينه بارماق ليغه اوستون چيقيپ بيلمان پادشاه ليغينگ هم ذات لرینی یعنی علم و تقاره و
 امارت ديوان لرینی اوزيگانی حسين قلی بيگ ذوالقدر دان شاه حضورينه يولايور. و مکه معظمه

حج اتمك ليك اجازة سيني دېلايور، اكبر شاه اونونگ خواهش لريني قبول اديپ حج گېدمك ليگېنه رخصت بيريور و بيرم خانه بيره ن همه امتياز لريني پس غيديپ آلېپ منعم خانه بيريور. شوندان سونگ بيرم خانه (ناگور) طرفه اوراپ گجرات اوستي بيلن مكه معظمه حجه گېدمك ليكي تصميم آليور و بول مقدس سفره بيل باغلايور، يونه پورده اونونگ ايزينه دوشمك ليكي آنكلاپ اولره خط يازيپ پوله يور.

«من همه ذات دان گچدېم مني ايزرله مانگ، من حج زيارتېنه بيل باغلاديم شونگه باريورين» دېپ آيديور. شونده اكبر شاه آمر لريني بيرم خاندان ايزرله ماغي بس اتدېرېپ و بيرم خان بولسه اوبه مه اوبه گيزيپ مهمانليق اييپ اوز ايشنه دوام بيريور.

يونه بيرم خان ملا پيرمحمد شيرواني گجراتي نينگ ايزينه دوشمان ديگيني آنكلاپ اوران تا راحت بوليپ نامه اوچين كيم بيرم خان شول گيشيني اينگ كيچيك مقام دان بيوك و عالي منصب لره بتشديريور و كاپير ناشايسته ايشلاري ملا پيرمحمد نادان ليكي اوچين اوني بيوك منصب لردان بيرم خان دوشريور. شول سبب دان اول بيرم خان بيلن دشمن چيليغي باغلايور. بيرم خان حج گېدمك ليك تصميم ندان غيديپ ايزينه دولاتيپ پنجاب بقايولنيار و لشكر يغنامق ليق فكرينه دوشېپ اصراً خط يازيور. «من حج اتمك ليك اراده دام دان گچدېم دويغلي بولينگ لر من سيز لر بيلن سېنا شماغه گيلدېم و سواشماغه بيل باغلاديم» دېپ بيرم خان گوراش ميندانيه چيقيار و ملا پيرمحمد شيرواني ينگيپ اوستون چيقيار. بيرم خان سوالك داغ لرينه بقا اوراپ پنجابينگ تلواره راجاسنينگ پانينده باش پناه ارتديور.

شول وقت اكبر شاه نينگ سوالك داغستان ليقلارينه گيلدي گيلدي آوازه سي پاير اهور. بيرم خانينگ لشكري هم دسته دسته بوليپ قلعه دان چيقېپ اوريشه باشلايور. اوريش ده اكبر شاه نينگ مشهور و آدلي قوماندان لري شول جمله دان سلطان حسين خان جلايرنگ كله سيني تن دان اوزيپ بيرم خانينگ پانينه آلېپ گيليور. بيرم خان اوران غمگين و دق بوليپ بي اختيار آغلامق ليغه باشلاپ آيديور.

«ميننگ عزم ايل اولس نك بوليالي بوليپ ئوليشينه ده گان يوق» دېپ جمال خان آدلي غلاميني اكبر شاه نينگ حضورينه يولايور. بيرم خان اذان تفصيل لر ندان عفو و اونگنج دېلايور. شوندان سونگ اكبر شاه اوزنينگ منظم خان آدلي اينگ بيوك و گره كلي قومانداني باشقه

مشهور قوماندان لری بیلن بیرده مثالی خواجه جهان، اشرف خان حاجی محمد سیتانی پالی گیشی لری بیرم خانینگ پانینه یولایور. اولر بومر خانه تسلی و گورون جنگ لیک بیرپ اوز لری بیلن بیریرده اردوگاه سینه آلیپ گیلور لر. اکبر شاه فرمانی بیلن همه امرا و خان لر اونونگ نونگیندان چیقیپ عزت و حرمت ادیپ اکبر شاه حضورینه آلیپ گیلور لر. اکبر شاه بیرم خان دان اوران خوشلیق بیلدیرپ اوندان قزقین استقبال اتیور. بیرم خان اهی گون دان سونگ اکبر شاه دان حج اجازه سینی آلیپ اوز اوغلان اوشاق لری بیلن حج سفرینه یولان یور. گجراتینگ پتی محله (نهرواله) برینه گلیپ قانچه گون لاپ دینچ و استراحت اتیور. و شول شهرینگ حاکمی موسی خان فرلاد ادلی آدمینگ پانینه بولیار.

گون لردان بیرگون سبس لنگ کولابنه سیل اناکه گیدیور شول یوده افغان حکمداری شیرشاه سوری نینگ مبارک خان لرحانی (نوحانی) ادلی آدمی بیلن دوش گیلیار. مبارک پومان گیدان مبارک خان ماچهی واره اوریش نده آته سنینگ اوله نینی بیرم خان دان گورپ بیرم خانی کولاب گامه سیندان سیل ادیپ پره دوشجک وقتینده سلام لشش یالی بولیپ مکر بیلن غافل لیقده بیرم خانینگ یوراگینه خنجر سوقیار. شودپ جاهل مبارک خان لرحانی بیرم خانی شهید اتیور. بیرم خانینگ شول اوره الله اکبر سسی چیقیار. بیرم خانینگ جسدی غانه بولاشیپ یر یوزنده یتیور بالاخره بیر قانچه سنانق درویش لر اونی بریندان گوتریپ شیخ حسام مقبره سنینگ غایتلنده دفن اتیور لر بیرم خانینگ لشکری بولسه شوندان سونگ پیر پتلاق بولیپ هریانه گیدیور لر. بول فاجعه لی واقعه جمعه گونی ۹۶۸ هجری هجری قمری بیل نینگ ۱۴ هجری جمادی الاول آیی (۱۵۶۱) هجری میلادی بیل نینگ ۳۱ هجری فبروی آیینده یوز بیر پ دیر.

بیرم خانینگ وفاتینگ تاریخی حقه مشهور شاعر قاسم ارسلان شهدی بویه دپ آیدیور:

بیرم بطواف کعبه چون بست احرام
در راه شد از شهادتش کار تمام
در واقعه هاتفی پی تاریخش
گفتا که «شهید شد محمد بیرم»

۹۶۸ ه. ق

اوندان سونگ بیرم خانینگ جسدینی اول یردان گوتریپ دهلی ده شیخ نظام الدین زیارتینگ غایتلنده امانت شکلنده دفن اتیار یورلر. و بیرم خانینگ امان و صیتینه لایق ده ۱۵۶۴ هجری میلادی حسین قلی خانینگ کوششی بیلن دهلی دان آلیپ گلیپ مشهد ده حضرت امام رضا علیه السلام نگ پاننده توپراغه نابشر یورلر. حاضر شول وقت مشهده زیارتگاه خاص و عام

ترکمن خلق نینگ دزدانه سوزینه گورا «قره کچه آق بولماز کهنه دشمن دوست» دیشی پالی
هیچ بلله دشمن دوست بولماز دشمن همیشه دشمن دیر. ترکمن خلق نینگ بیوک اوغلی و قهرمان
شخصیتی محمد بیرم خان هم شول تاریخی دشمن میزنگ فداسی بولیار و عبدالرحیم خان خانان هم
اونونگ عهر و محبتیتدان محروم غالیار شول وقت بیرم خانینگ پکه جه دانا اوغلی عبدالرحیم
خان و اونونگ آنه سی هم باراکن. بیرم خانینگ دوست لری هر بیر سی محمد احین دیوانه، بابا
زنیور، و یادگار حسین شول دوست لیفی و نمک شناس لیفی ادا اتمک لیک اوچین عبدالرحیم خان و
اونونگ آنه سینی غمات بیریور لر و احمد آباد شهرینه چنلی بیرم خانینگ غنیمی شیرشاه ضروری
بیان گوراشیپ شهره یتیشیپ گیلیور لر. افغان لر باره سینده ترکمن نینگ بیوک عارف و عقلاندوی
شاعری حضرت مخدومقلی فراغی شویله دیپ آیدیور:

قرآن اوقیپ گزگین یغشی کلام دیر بی رحم افغان دیر دینی اسلام دیر
غمرالچی دیریول لر غیز دیر حرام دیر تولرمینگ، پترمینگ کیتمه گیل اوغلام
مرحوم محمد بیرم خان ترکمن دان عبدالرحیم خان ادلی یکجه بیر اوغل غالهور. اول ۹۶۴
هجری قمری پیل نینگ اون غچی صفر آبی نینگ جمعه کونی حاضر کی پاکستان اسلامی
جمهور لغینگ پنجاب ایالتینگ مرکزی لاهور شهرنده دنیا اینیار.

مولانا فریدالدین دهلوی «سعادت دریا» ادلی اثرنده عبدالرحیم خانینگ دوغولشی حقیقه بویله
دیپ آیدیور: عبدالرحیم خانینگ آنه سی امیر جمال خان میوانی نینگ غیزی بولیب هندوستان
پوردیشنگ معتبر ارباب و ملاک لرینگ جمله سیندان دیر. جمال خانینگ ایکی غیزی باراکن. اول
همایون پادشاه نگی حضورینه یتیشیپ اولی غیزینی همایون پادشاه بیان عقد نکاح اتیور ایکی
غچی غیزینی بولسه عبدالرحیم خانینگ آنه سی محمد بیرم خان ترکمن اوز نکاح سینه گیتیریور.
میوانی لر بیوک هندوستانینگ مسلمان بولن راجپوت لردان بولیب اینگ شجاعتی قوم
لرنگ جمله سیندان حساب لنیار. عبدالرحیم آنه طرفندان راجپوت لر بیان ارتباطی بار بولسه آنه
طرفندان ترکمن لرنگ قراغیونلی طایفه سیننگ گوگلانگ تیره سینه باغلانمشلی بولیب و
قراغیون لر بولسه شجاعت و مردانه لیقده ایران و بوتین جهانده مشهور دیر لر. شودیپ عبدالرحیم
خان خانان شجاعت و مردانه لیفی آنه و آنه سیندان آلپ اونونگ شجاعت، باتورلیق و شمشور زون
لیک لری حقیقه بوتین تاریخ صحیفه لری دولی دیر. عبدالرحیم خان دنیا گیلن چاغینده محمد بیرم

خان ترکمن اوزنېنگ بهار عمرېنی گچرېپ شرری لېق فصلینه قدم غویان وقتی دی، بیرم خان اوغلی نېنگ بولانی ایشدېپ جدا غوانیار، اونونگ دنیا گیلن وقتی اکبر شاه زمانی بیلن غایت گلیپ شول وقت اکبر شاه لاهور شهرینده شکار اېشی بیلن مشغول اکن. شول مولودېنگ بولانی ایشدېپ اوران بگانیار و شول اورده جشن و بیرم توتیپ بیرور، عبدالرحیم خانېنگ آته سی بیرم خان بولسه غریب فقرا لره خیرات و صدیقه بوئلیپ بیرور، اکبر شاه مولود ینگ آدېنی عبدالرحیم داقیپ دیر، عبدالرحیم خان جدا اوه دان و مقبول اکن. شول سبب دان اونی گوران لر «بول قیسی خانزاده» دېپ سوره یاراکن لر. رسام لر اونونگ سوراتینی چکیپ آلیار اکن لر عبدالرحیم خان بوئین تور تپلاپ آته سینگ مهرلی غوجاغنده پاشاپ یونه بدېخت لېق بیلن باش نجی پیل اوز اته سینگ مهر و محبت دان اوزاق دوشیار.

بیرم خان بیوک هندوستان و پاکستان یارم قاره سینگ تاریخ تده اینگ گورتیکلی و بیوک شخصیت لرینگ جمله سیندان بیر یولیپ کوپ کان شاعر لر، یازیچی لر، و تذکره نویس لر اونونگ شرافت و نجابتیندان انسانیت و ادرمن لیگندان اوران کوپ ذکر ادېپ یادلاپ دیر لر. تیموریان هندینگ وقتینده یاز یلان کتبه کیچی تاریخ لرنگ صحیفه لرنده بیرم خانېنگ آدینی اوران کوپ گورمک بولیار و اوندان کوپ قدر ادیلیار. بیرم خان دینگه بیر بیوک سپهسالار و بانور سرباز دان دی پلکم اول علم و دانش دولتیندان خبرلی گیشی بولیپ هنر و معرفت نعمتیندن هم بهره لی اکن. بیرم خان غوشغی آهدماق لبقده عالی ذوق نگ اییه سی بولیپ ترکی و فارسی دېل لرنده کوپ کان غوشغی لر یازیپ دیر. بذله گونی و بدیهه آهدماق لبقده دام دنگی تایی بولمان سونگ مشایخ و اکابر لر اونگه عزت حرمت غویار اکن لر اونونگ سوزلرینه غولاق آسپور اکن لر. تذکره علمای هندېنگ مولفی یازیور: خان خانان بیرم خانېنگ دیلبنده همیشه خدا و اونونگ پیغمبری حضرت محمد «ص» نگ ذکری بار اکن.

گون لردان بیر گون بیرم خان اگره شهرینگ ۲۵ کیلومتر لېگنداکی فتح پور سیکری ادلی یرینگ بیر درویشی بیلن گورینگلشمانه یازیور. اتفاقاً درویش «تعزمن تشاوتدل من تشاء» کریمه و مبارک آهتینگ معنی سینی سوراپور، چونکه درویش تفسیر اوقه مان سونگ جواب بیرمک لیک دان عاجز غالب سکوت اختیار ائیور. شول وقت بیرم خانېنگ اوزی بویله جواب غیتریور. «تعزمن تشا بالقناعه و تذلل من تشاء بولسوال».

بیرم خانینگ بذله گوی و حاضر جواب لیغنده مورخ و تذکره نویس لر شول آشا قداکی واقعه نی مکور نقل ادیب آیدپور لر: واقعه بولیاالی دیر.

بهر گمجه همایون پادشاه بیرم خان بیلن گورینگداش بولیب اوتیرقا بیرم خانی اویخی آلیب گیدپور. همایون پادشاه بیرم خانه غاراپ انتباه شکلنده بویله دیپ آیدپور.

«های بیرم، من سنگه آیدپورین» بیرم خان درو دویوب فوراً بویله جواب بیر پور: هوه پادشا هم، من حاضر، من ایشدیپ دیم پادشاه لر حضورینده ایتی غراپشلیق، درویش لر حضورینده کونگلی غوره پشلیق و عالم لر حضورینده دیلی ساقلایشلیق لازم دیر، شونونگ اوچین سیزینگ حضورینگیزده دام قیسی سینگ باره سینده ساقلا پشلیقی نوی لندیم. چونکه سیز هم پادشاه، هم درویش، و عالم دیر سنگیز.

همایون پادشاه شول سوزی ایشتیپ بیرم خان دان اوران خوشی گلیپ اونگه تحسین و آفرین آیدپور. بیرم خان باتور لیق و ادرمن لیگده دام مشهور بولیب اونونگ دور لی غضبلی سواش لرده اوستون چیقشی بیزینگ یوقرئی سوزمی تصدیق له پور. شول حقه مائر رحیمی نینگ مولفی عبدالیاقی نهاوندی بیرم خانینگ ارجمندی خان خانان عبدالرحیم خان دان نقل ادیب اوز کتابنده بویله دیپ یازیور، بیر وقت اکبر شاه طرفیندان هندوستان قلعه لرینگ بیری محاصره و غابلیپ آلتیور. ناگهان قلعه نینگ ایچنداکي دشمن لرینگ همه سی بیر دان قلعه دان چیقپ اکبر شاه لشکرینگ اوستینه چوز پور. اکبر شاه شول واقعاتی غاراپ قاشا ادیب اوتیریور. گورسه دشمن نگ لشکری کوپ بولیب اکبر گویج لرینی پنجهک بولیب بارپور. شول وقت اکبر شاه بیرم خانه غاراپ آیدپور:

«خان بابا اولارییلن یاردم لشغین» بیرم خان شول سوزی ایشتیپ فوراً اط لانیپ دشمنه طرف پوریش و چوزیش ایتیور. و غنیم بیلن یوزمه یوز سواشیاز الینی پراغه اور جاق بولیار گورسه پراغ دان دره گ یوق سونگ الیندکی غامچی بیلن دشمن غارشی سینده گوراشیار و غنیمی پنجهور. اکبر شاه و باشقه گویب اوتران لر حیران شالپور لر و ایکی طرف یعنی دوست و دشمن طرفی آفرین بیرم خان دیپ سس لن پور لر. بیرم خان اوستون چیقپ اکبر شاه خدمتینه پس غیدپ گلیور.

بیرم خان باتور لیق و ادرمن لیک تگ غایتلنده سخاوت و کریم لیگده هم آد شازان کیشی دیر. اولی دورلی توتیلسلی دوزگین لرده ایل اولس بیلن کسک و یاردم آیدپور اکن. ایل آراسینده

اونونگ كىمكى بيلان باي بولان گيشى لرى هم گورمك بوليار اكن. يونه بيرم خانينگ اوزى مال و ثروتى پىغناماغى پىغشى گوردان يوق اكن. بيرم خانينگ سخاوت ليق درجه سىنى پىلشليك و سانه پىشلىق حد دان آشه دهر. سونگ سىز قىزلى اوقىچى لر مىزى اونونگ اداى سخاوت ليق لرى بيلان تاپش بولماق لرنگىز اوچىن بير قانچه سىنى نقل اتيورين.

«اخلاق حكيمى» كتابىگ يازىچى سى مير حسن على منشى بويله دىپ آيدور: گون لردان بير گون چهار شنبه گونى اكره شىزىنده مجلس غورليار. اونونگ بيلان بيرم خان هم غىتناش يور. شول گون بيرم خان اهل مجلسه بيرلك روپيه پايلاپ بير انىنى گوزىم بيلان گوريارين.

باشقه بير واقعه:

گون لردان بير گون بير تاجر بيرم خانينگ پانىنه گلىپ عرض اديور: «من يزد و كاشان ولايت لرنده رنگ به رنگ خالى لرى و همده نفيس پوپك متاع لرى سىز اوچىن تيار لاپ غويوپ ديم. چونكه منينگ اوزىم هندوستان غيندمه لى بولدوم و اوزىم بيلان آليپ گيلديم. يولده پرگنه تھانسير سراى نده بولدوم. ناگهان سراى اود آلدى و همه متاع لرم كويدى و قانچه پيل ليق زحمتم هدر گيدى» ديور. تاجر سوزىنى ايشاندهرمق ليق اوچىن كوين ذات لردان اوزى بيله آليپ گلىپ بيرم خانه گورگزيور. بيرم خان تاجردان بول ذات لرى تيار له مق اوچىن قانچه پول خرچ ادينگ دىپ سورايدور. اونده تاجر اون مونگ روپيه خرچ اتدېم دىپ جواب بيريدور. بيرم خان شول اندازه پولى تاجره بيرىپ اونونگ دعاسىنى آليور و تاجر وطنينه طرف گيدور.

بىرگيشى بير گون بيرم خانينگ پانىنه بير آرزاق غاون گىتريدور. بيرم خان اونونگ غاونه پراشه اشرفى (آلتىن سكه) بيريدور. بىرگيشى بدخشان دان اوزى بيلان مونگ ساناك ناشپاتى آليپ گيليدور. و بيرم خانه گوندريدور. بيرم خان اونونگ ناشپاتى سینه پراشه طلاسكه سىنى بير يور. بول دى بيرم خانينگ سخاوت و انسانيتىنگ باره سىنده بير قانچه سوز.

شوندان داشارى هم بيرم خان نقده كمك لرى هم ايل اولس بيلان اديور اكن. خصوصاً درويش لر و خدا جو آدم لر بيلان هم گىز لين ياردم و كمك لرىنى پىتشدريدور اكن. اونونگ بوليانلى خير خواه ايشلارى ايل آراسينده مشهور بولىپ بيرم خان عالم دان گچن دان سونگ هم ياد له نىپ دهر.

بىرم خان، علما، مشايخ و هنرلى گيشى لردان قدر اديپ اولره غراشيق اتيدور اكن. اوزى هم

شاعر یولانی اوچین شعر و غوشغا آیراتین اوش بیر یوزاکن. اول شاعر لرتنگ سورسی سی بولیب هندوستان دان، ایران و توران دان یغنانان شاعر لر یازیبی لر. علما و مشاخ لره بیوک حرمت غویار اکن. اولر هم بیرم خانینگ جایز و انعام لردان پیدا لنیور اکن لر کاسی ختولی گیشی لر همیشه اونونگ خدمتینده بولیب شول جمله دان سهیمی بخارائی، منظری سمرقندی، مولانا محمد هاشم، سیافی دهلوی، محمد قاسم اسیری، تزاری ابهری مداما بیرم خان بیلن بیربرده بولیور اکن لر. استاد فقیذ سعید نفیسی هم اوزکتابی «تاریخ نظم و نثر فارسی» اثر ینده شول گیشی لردان آد توتیب دیر.

ماورا، نهرینگ بلند مرتبه لی شاعری منظری سمرقندی هندوستان گلهب بیرم خان خدمتینده بولیار. بیرم خانینگ فتوحاتی باره سینده بیر شاهنامه دوزه دیپ اونونگ کاسی داستان لرنی تکمیل ادیور. کتابینگ داستان لرتینگ بیری اسکندر سوری بیلن بیرم خانینگ ایلان سواش لری حقنده بولیب اونده محمد حسین خانینگ ادرمن لیک و پاتور لیشی وصف ادیلیار. سمرقندی غوشغی لرتینگ آراغینی پنیالی محله سینده بیرم خان حضورنه گوندیر یپ و خان بابا شول واقعه نینگ باشلان آباغینه چنلی شاعره بیان اتیور. و اونونگ غوشغی لرنی گریپ بیر گهجه ده اوج یوز تاتورت یوز غوشغی سینی گرز دان گچریور لر. منظری سمرقندی ارته سی مجلس ده اولیب اولک جایزه و انعامی آلیور.

مولانا محمد هاشم هم شول وقت مشهور شاعر بولیب بیرم خان خدمتینده بولیور و اکبر شاه دربار نینگ شاعر لردان هم حساب لنیور. اول غوشغی لرنده کاپله سمائی کاپله وافی و عمر نینگ سونکینده هم هاشم تخلص ادینیپ بیرم خانی وصف اتیار. گون لردان بیرگون بیر غزل نینگ مقابلنده بیر مونگ تنگه انعام و جایزه آلیور و اول غزلی بولدیور.

من کیستم عنان دل از دست داده ای	و ز دست دل براه غم از پا افتاده ای
دیوانه وار در کمر و کوه گشته ای	بی اختیار سر به بیابان افتاده ای
گاهی چو شمع ز آتش دل در گرفته ای	که چون فتیله با دل آتش افتاده ای

بیرم ز فکر اندک و بسیار غم

هرگز نگفته ایم کمی یا زیاده ای

خان - خاتان محمد بیرم خانینگ شجاعت و سخاوت لیق ندان داشاری غوری غیلیق، حمیده
 اخلاق و شعری ذوقی نگ هم اییه سی بولیب ترکی و فارسی دیل لرنده شیرین سوزلی غوشغی لر
 یازیب و شول دیل لرده دیوان دورادیب دیر، و اوتونگ دیوانی «دخیله» آدینده مشهور بولیب
 ۱۹۱۰ نجی میلادی پیلده کلکته ده چاپ دان چیقیب دیر، اوتونگ غوشغی لرینی ایل اولس
 یادلاپ زبان زد خاص و عام بولیب دیر.

بیرم خان بیوک سخنور، دانا و خوش قدیحه سوزلی شاعر بولیب غوشغی لر ی احساسلی، جذبه
 لی و انسان سور لیکی دیر، بیرم خان دورلی صنف یاره سینده غوشغی آیدیب قضاید، رباعیات،
 و غزلیات فورم لرنده یانگلاندیریب دیر. حضرت رسول اکرم، حضرت علی المرتضی و حضرت علی
 بن موسی الرضا، همایون و جلال الدین محمد اکبر شاه یالی بیوک شخصیت لر حقنده قصیده لر
 آیدیب دیر. مته ایندی سیز قدرلی اوقیجی لر میزی اوتونگ ترکی و فارسی غوشغی لر ی بیلن
 کوپرک تانیس بولماق لرنگیز اوچین اونس نگیزی چکیرین.

بیرم خان و اردو دیلی

ظهر الدین محمد بابر شاه سنه ۸۸۸ هجری قمری مطابق ۱۴۸۳ هجری میلادی پیلده دنیا اینیار و ۹۲۷ هجری قمری مطابق ۱۵۲۰ هجری میلادی پیلده آرا دان چیقبار. اونونگ اصل نسبی امیر تیمور گورگانه یتشیپ بول ترتیب ده دیر.

ظهرالدین محمد بابر بن عمر شیخ میرزا، بن ابوسعید میرزا بن سلطان محمد مرزا بن میران شاه میرزا بن امیر تیمور گورگان بولیب تاریخ بوینچا مغولان هند، گورگانی لر یا تیموریان هند آدینده یادلن یور. بابر دینگه غیراتلی باتور یگیت بولان بولکم برك اراده لی آدم، حربی و اوریش فنونه لایق و ماهر گیشی هم اکن. اولی بیوک هندوستانی اوز غوجارنینگ کویچی بیلن پنکیپ آلیپ فرمانینی یوراتیار. بابر ادرمن لیک و باتور لیغنگ غایتلنده علم و دانش بیلن هم سویکی و علاقه سی اوران کوپ بولیب اوزی هم سخنور و سخن شناس بیوک شاعر اکن شول سبب دان علما و فضلا، مشایخ و صاحب هنرلی گیشی لره بیوک حرمت غویار اکن، اونونگ ترکی جغتانی دپلنده ترک بابری (واقعات بابری) بابابر نامه آدینده یازان خاطره لر مجسوعه سی بار دیر و جهان بوینچا مشهور دیر. شول ترک بابری آدلی کتابی بیرم خانینگ دانا اوغلی عبدالرحیم خان، خانان فارسی دپلنه ترجمه ادهپ و همده اروپائی دپل لره همه نوز گردیلیپ دیر.

بابر عالم دان گچن دان سوئنگ اونونگ اوغلی نصیر الدین محمد همایون بیوک هندوستانده پادشاه لیق اعلان ادیب سلطنت باشنده اوتریور. همایونینگ اوزی هم شاعر بولانی اوچین شعر و شاعر لری یغشی گوریاراکن و دربارینده کوپ کان علما و شاعر لر یار اکن. اولر ینگ ایچنده اینک گورینگلی سی خان خانان محمد بیرم خان ترکمن اکن.

همایون پادشاه بیوک هندوستانی فتح ادیب آلاندان سونگ هنوز آلتی آتی لاپ تاج و تخت ده
 آرقین اوترمانغا عالم دان ئوتیار. و اونونگ اون تورث یاشار اوغلی جلال الدین محمد اکبر بیرم
 خانینگ تغلا لری بیلن حکومت و پادشاه لبق تخت نده اوتریور. اکبر شاه هم سلطنت باشنده
 اوتران دان سونگ ایلکی بیلن بیوم خانه وزیر اعظم لیک (صدر اعظم) و سلطنت نیابتی نگ
 منصبی بیلن خان خانان لقب لرینی عطا اتیور.

اکبر شاه یارم عصر لاپ یعنی (۱۰۱۴ - ۹۶۳) هجری قمری بیل لر آراسینده هند یارم
 قاره سینده پادشاه لبق ادیب علم و بیلمه و همده ایل اولسینه خدمت اتمک لیکده گچر یور. شول
 مسبب دان اونونگ دوره سینده عصر طلائی دیپ یادله یورلر. گلا عبدالقادر بدایونی اوزنینگ
 منتخب التاریخ اثر ینده اکبر شاه دربارینداکی شاعر لرنگ سانی (۱۷۰) گیشی دان گورا غوراق
 دی دیپ آدیپ دیر.

اون آلتی یاشلی محمد بیرم خان هم ۱۵۳۹ هجری میلادی ییلده اکبر شاه نینگ آتیه سی همایون
 پادشاه بیلن کابل دان هندوستان باریپ اونونگ یقین دوست پولداشی و همده حربی سرکرده سی
 یولیار و آخر عصرینه چنلی وفادار غالیور و بیوک خدمت لری بجر یور. هند نیسوری
 لرینگ حکمران لبق ساحه سی اوران گینگ بولانی اوچین اولرنگ فرمانینگ آستینده کوب کان
 دورلی اتشیک خفقار یاشه یورلر و باسیب آلان یر لرینی ساقلاپ غوره مق لبق اوچین کوب کان
 شوشون یغته یور لر و لشکر ینگ آرا سینده هر خیلی دیل لرده سوزلشیان آدم لرنگ بولانلیغی
 اوچین دیل قین چیلیغی اورتا گیلیور. لشکرینگ اراسینده ترکمن، ازبک، تاجیک، پشتون، بلوچ،
 سندی، پنجابی، سرائیکی، سنهی هند کو، هندیچه و شونگه منگراش دیل لرنگ باردیغی پروابلیم
 وقین چیلیق اور تاگیبیر. همایون پادشاه شول قین چیلیغی چوزمک لیک اوچین خان بابا محمد بیرم
 خان دان گنگاش و مصلحت سوز یورلر. اونده بیرم خان لشکرینگ دیلنی اوریانلرینگ
 دویانلرینگ دیلینی غورشالی دیپ مصلحت بیرپ دیر و شول دیل لشکری دیل بولسین دیپ دیر.
 شوندان سونگ دوره باره اوریانلرینگ دویانلرینگ دیلی دیپ مشهور بولیب دیر. حقیقت ده هم
 شول وقت لشکر نیره یارسه اوزمق دومک ایشی بولیب دیر. حاضر کی وقت ده دام شول اقلیم ده
 یاشه یون لرنگ قیسی بیر سیندن اردو دیلی حقنده سوراسینگ (لشکری زبان هی) دیپ جواب
 یور یورلر یعنی لشکر ینگ دیلی. بول دیل ایلکی بیلن لشکر وقشون آراسینده سوزله شلیپ و اوله

تلب و هر پیر غوللیق چی و عسکر اوینه گیدنده شول دپل ده سوزلاپ ایل اولس هم غوشون بیلن دوش گیلانده سوز لاشیپ یواش یواش لیت بیلن رواج تاپیور و خلق اراسینده هم یاپراپ دیر. وقت و زمانینگ گچمش بیلن اوریانلرینگ دویانلر بنگ کلمه سی غسغه لیپ اور دوشکلنی اوزینه آلیپ دیر.

اردو دیلی یولی خلقلارنگ دیل لرندان آلتیپ غورشالیپ دیر. مثال اوچین ترکی، فارسی، عربی هندی پنجابی، سندی، بلوچی، پشتو، و هندکوهدیل لرندان دوزه لیپ دیر. اردو دیلی هندوستان و پاکستان همده هند یارم قاره سینده پاشه یون خلق لرنگ هیچ قیسی ستینگ دیلی هم دالده، پونه بیر رسمی اورناق دیل بولیپ استعمال بولنیار. شول منطقه نینگ خلقلاری بیره ک بیره گی بیلن دوش گیلانده اردو دپلنده سوز لاپ اردو دپلنده گپ لشیپ دیر لر. اردو دیلی همایون پادشاه نینگ وقتینده دوزه لیپ اکبر شاه جهانگیر، و اورنگ زیب زمان لرنده ترفی و انکشاف بیر لیور.

هند تیموری لرنگ پادشاه لری علم سویرسلجوق لرنگ ادب پرور غزنوی لرنگ انه دیلی تورک و ترکمن بولسه دام تعصب سیز فارسی دیلی دربار دیلی قبول ادیب اوله نب دیر لر. (۱۹۴۷) نجی م پیل نینگ آگست آیی نده هندوستان اوز آزاد لیغنی انگلیس لردان آلدان سونگ پاکستان هم هندوستان دان آهرلیپ اوز غراشسیز لیغنی جار ادیب و اردو دیلی رسمی و دولتی دیل دپ اعلان اتیور. سونگ اردو دیل نگ اورتا گلیپ دوزلماگینده بیرم خانینگ نقشی ورولی چیدا بیوک بولیپ اردو دپل نگ بنیاد غویچی سی و اساسلاهیچی سی دپپ آیدساق هم پانگلشیدیغیمیز دال دیر.

لوچنجی فصل

خانخان محمد بیرم خانینگ ترکه دیوانی

KHANI - KHANAN MUHAMMAD BAYRAM
KHANNING TURKCHE DIVANI

قصیده

ای فتنه دا مستانه کوزونگ مظهر اشیا
امطار دا هر قطره کوزی حسنگا ناظر
کون چهره سی مهرینگ یوزیدین بولدی منور
بلبل، بولویان گل کچی رخسارینگا واله
رندانه قدینگ جلوه سیدین فتنه دا وامق
اول لعل شکرخا ببله مفتون سنگا نثرین
جویان وصالینگ کیلیبان سرو خرامان
بیرنشا لبینگ جرعه سیدین باده گلگون
بلبل تهلی تیل بلبل دیك وصفینگا ناطق
بهر کون اراعین گرمینگ ایلادی روشن
مستغرق بحر گرمینگ خسرو رویش

کوتدیک باری ذرات جهان عینیدا پیدا
اشجار دا هر برگ تهلی حمدینگا گویا
تون طره سی قهرینگ بیلیدین کهلدی مطرا
پروانه بولوب شمع صفت حسونگا شیدا
مستانه کوزونگ عشوه سیدین غمزده عذرا
اول حسن دلارا ببله مجنون سنگا لایلا
حیران جمالینگ بولویان نرگس شهلا
بیرلعه یوزونگ پرتویدین لاله حمرا
نرگس کوزی کوز نرگسی دیک عینینگا پینا
گر ذره و خورشید گهی قطره و دریا
پرورده، خزان تعسینگ پشه و غنقا

بیرم دیمه تسو حید دیبان جاتیکا منت

المنته لله تسبارك و تسعالی

غزل

بیسر غره غرا بیله مین غره که ناگه
 کونگلوم داغی داغی بیله اول نرگس شهلا
 هم قامتی منظور قیلیب سدره و طوی
 هم جلوه دا رخشیغه فلک منزل اسفل
 شاهی دور و خیل و حشمی فوج ملایک
 سهری یوزیدین نور کورب دیده یعقوب
 فقری یولیدا خاک بولوب ملک سلیمان
 هم گل یوزیدین پرده گشا غنچئ خندان
 نوشین لبیدین روح فزا باده رنگین
 هم باشیمه اول سرو سالیب سایه رحمت
 بیسم صفت اول شبه لولاک دگیل کیم

یاروتی کوزومنی بنه بیسر مطلع غرا
 آسردا سویدا دور و آهودا هویدا
 هم عارض برنور قیلیب مکه و بطحا
 هم رتبه دا قدریغه دنی پایه ادنی
 ماهی دور و خساک قدیمی اوج ثریا
 شوقی سوزیدین طور بولوب منزل موسی
 لعل غمیدا چاک بولوب جیب مسیحا
 هم یوز گلیدین نغمه سرا بلبل شیده
 رنگین یوزیدین جلوه نما لاله حیرا
 هم کونگلومه اول مشک بولوب مایه سودا
 مهری یوزیدین خلق قیلیب خالق اشیا

هم مظهر اشیا دور و هم مظهر اسما

هم مقصد اقصی دور و هم مطلب اعلی

غزل

دلدار و دل آرام بیگیت یار محمد
مشرّب دمی آشام بیگیت یار محمد
خوب لار آرا خود کام بیگیت یار محمد
گل بوی و گل اندام بیگیت یار محمد
هم چهره سی گلغام بیگیت یار محمد

خوش قدو خوش اندام بیگیت یار محمد
مذهب دا باری ایل بیله طور چیغیشقان
اوز کامی بیله قان توکار ایل کامی بیرمای
گل اسلامای و گلبنی کورمای پو کورندی
هم طره سی دور پرشکن اول نوح کم سنبل

سرگشته بولوب عالم ارا ناهماهنگ آرام
ناپار سنگا بیرام بیگیت یار محمد

غزل

خوش ره روی که ایلادی قطع تعلقات
عالمدا بخشی لیغ بیله هرکیم چیقارسه آت
ایلدین اوچوب چیقارغه تاپیب مین عجب قنات
کیم بار مطیع امرینکا ذرات کاینات
اشجار خامه بحر مداد و فلک دوان
زهاد خانقاه ایلای رهبران سرمنات
سرگشته لارغه لطفونک ایرور باعث نجات
یارب که فتح ایلکی بیلن قغلینی اوشات

چون ایلا ماس و فاکیشیگا دهری ثبات
چوگان عقل و گوی فراست ایننگ دورور
غم اوقلاری بچین و یساریمغه ساغجلیب
ای قادر کریم و یا حی ذولجلال
حمدینگ توکانماگای بیتهبیان بولسه تا ابد
تونکون ثنا و حمدینگا ذاکر دورور یقین
برگشته لارغه قهرینگ اولوب موجب عذاب
بیرم که کونگلی قفل دورور چهل رنگیدین

مقصود وصل دورانگا هجران بلاسیدین

قوتغارغیل انی بتکوزیان مقصدیغه پات

نعت

جمع رسله مهر رخونگ هادی سبیل
ای لطف بیرله باعث ایجاد جزو و کل
انداز که دهر باغیدا پوزونگچه تازه گل
توغمایدور امهات اناسی بیساتا اوغول
مرات حق غاسینی صاف ایشماین کونگول
قاصر دورور صفات کمالینکدا عقل کل

ای خاک آستانینگ اولوب مجمع رسل
سیندین تاپیب سعادت کونین الخ کیچیک
یوقتور قدینگچه روضه رضواندا تازه سرو
سیندیک جهاندا بولغالی تولید کاینات
تاپماق محال پرتو مهرینگ بیله شرف
عاجز دورور کمال صفاتینکدا عقل کل

ای خواجه ایلا بیر نظر مرحمت کیم بار
بیرم کمینه قوللارینکا کمینه قول

قصیده

شمع بیرله شعله همدم دودایله همراه شرار
کور دنوم بیر آنذا کور ساتکاج اوزین اول شهسوار
هم بولوت دین آفتابی دور کم بولمیش آشکار
جلوه قیلغاج باردی ایلکیمدین عنان اختیار
کیم منگاعشق ایلکیدن تی صبرقالدی تی قرار
چون مینینگ یاریم کیبی عالما کیم نینگ یاری یار
نازنینی مه جبینی سر و قدی گهذار
شهریار کام بخش کامیاب و کامکار
بارچی عالمدهن اتینگ آتیغه ایلار افتخار
خسرو رستم دل و سلطان خاقان اقتدار
مست لا یعقل بولور سوز لاردا عقل هوشیار
رقص ایثار کونگولم هرای مهرین ایلاب ذره وا
سوز اوزاتما قیل دعای دولتیغه اختصار

حاشیه گلگون قراناجینکدا لعل آبدار
هم قویاش بیرله شعله همدم دودایله همراه شرار
هم سعادت برجیدا تاپنده ماه و مشتری
اوشبو شکل و شیوه بیرله چاپکوم میدان ارا
ایستاما صبر و قراری همنشین مین زار دین
یوقتورور عشاق ارامین بی نوادیک بیدلی
دلبری نوشین لیبی سیمین تنی سنگین ذلی
کیم دور ور اولکیم مین مسکین گدای مین انینگ
خسرو عادل همایون اول شر عادل که دهر
شاه جمجاه و سکندر حشمت و قیصر شکوه
اول که کیفینتنی انگلاب لذت گفتار مین
توشکالی کوز روزنی دین اول قویاش نینگ پرتوی
بیرما طبع لطیفیغه ملالی بولما سون

تا جهان بولغای الهی شادلیغ بیرله بولوب
تنگری دین بیتکای آنکا هر لحظه فیض بیشمار

غزل

پنه کوزی غمیدین ناتوان دورور کونگلوم
 اگرچه جرم ایماس وعده غه وفا قیلوری
 نوا چو ناپمادی عشاق ایچره مجنون غه
 بیلان کیبی چاقیب ایپ دیک همیشه قیل لاری دین
 رفیق و همدم آه و فغان دورور کونگلوم
 وفاغه وعده قیلوردین خوشان دورور کونگلوم
 جنون مقامیده هم داستان دو رور کونگلوم
 رقیب دیوصفت دین گزان دورور کونگلوم
 ترجم ایله که بیرم دیک ایل صفت کوپدین
 سنی تیلاب نیچه بیخان و مان دورور کونگلوم

غزل

بیتماسون آسیب تپ سرو خرامانیم سنگا
 باشینگا اویرولسا جان ناتوانیم تی عجب
 یوقتورور بالله ملالینگ ایشیتورگا طاقتیم
 تاسینی بی تاب ایشیتیم بس پریشان حال مین
 ایسماسون باد خزان گلبرگ خندانیم سنگا
 چون تیلاهدور صدقه بولاق ناتوان جانیم سنگا
 بیتماسون ناگه ملال انگیز افغانیم سنگا
 وه که ظاهر بولمادی حال پریشانیم سنگا
 یوقتورور تاب جفا خورشید نا بانیم سنگا
 هر جفا بولسه مین بی تاب غه بولسون نصیب

لیلارینگ وصفیدا بیرم شعریدور آب حیات
 صحتی بیرسون آلهی آب حیرانیم سنگا

غزل

بار دردی جان بیهوشاریمدا بولغای کاشکی
 گل بوذین کور گولجه رنج آسیدین بی تاب رنگ
 زحمتی کیم اوندا دور کلش اول متگا بولغای نصیب
 لعل جان بخشی نی بیر تیخاله مجروح اینکوچه
 اندا بولغان درد بولغای میندا لیکن درد عشق
 جسمی آزاری تن زاریمدا بولغای کاشکی
 پوزتیکان بو چشم خونباریمدا بولغای کاشکی
 صحتی کیم میندا دور یاریمدا بولغای کاشکی
 یوز جراحی جان افکاریمدا بولغای کاشکی
 اندکی بار جفا کاریمدا بولغای کاشکی

بیرم اول آی نینگ هر آزاری حاتی دور منگا
 تاثیرک مین بند آزاریمدا بولغای کاشکی

غزل

هر نیچه ای بیوفا وصلینگه لایق بولما سام
 تا پماین سپندین مرادی اعتقادیم بولما سام
 عشق عالم قیدیدین بولدی خلاصیم غه سب
 عشق اهلی بولماین عشقینگدا صادق بولما سام
 سین منگا بولغیل مخالف گر موافق بولما سام
 نیتکای ایردیم مونچه محنت بیرله عاشق بولما سام

قوی که بیرم دیک بیراق دین جلوه حسنونگ کورای
 هر نیچه ای بیوفا وصلینگه لایق بولما سام

غزل

کور و نور پر اول سر و خرامان باشید
با طلوع ایشکان قویاشی دور مسیحا اوشنیدا
قاصتی شمع شبستانیم دور و گلگون پری
سانچیان بر جلوه بیر رخسینگفه میدان ساری کیم
قدو رفتارینگفه کونگلوم آنچه مایل بار کیم
باغماپاندور شفق خورشید تابان باشید
باقنات پا پغان تذروی دور سلیمان باشید
شعله دور گویا شمع شبستان باشید
سین کلورسین دیپ کوزوم توروت اولدی میدان باشید
یوق هوای جلوه سرو خرامان باشید

کم ایماس بیردم خیال شعر بیرم باشیدین
کورگالی شعرینی اول شاه سخن دان باشیدا

غزل

ای چمن جان آرا سر و خرامان غینام
کوزگا مینی ایلماغان بیر نظری قیلماغان
هم اوزی بخشی غینه هم کوزی بخشی غینه
ای بوزی گل گل غینه وی ساجی سنیل غینه
ای قدی چابک گینه وی لپی نازک گینه
عمر گلستانیدا غنچه خندان غینام
کونگلوم آلیپ بیلماغان دلبر نادان غینام
هم سوزی بخشی غینه یار سخن دان غینام
قلیما تغافل غینه بولما پیشمان غینام
وی سوزی او ترک گینه وعده سی بلغان غینام

واسطه دولت وصلینگ اگر بولماسا

محنت هجران آرا چقوسی دور جان غینام

غزل

هرگز ایشیتما دیم فرح افزا سوالینی
یا خود تیلای دور اول لب میگون زلالینی
بیرقاتلا کورسام ایردی مبارک جمالینی
هر لحظه خاطریدا اولوم احسنمالینی
چانیسغه یوز بلا ایدی تاپمای وصالینی
گر سورغالی پیبار ماسا ایردی خیالینی

دردا که بار سورمادی مین خسته حالینی
کونگلوم مرض حرارتیدین مضطرب دورور
آرماندا اولدوم آه نی بولغای ایدی اگر
وصل احتمالی بولغانیدین تاپار ایدیم
گر بیر بیلا مرضدن ایدی زار جسمیمه
بس مشکل ایردی بو مرض ایچرا تیرلما کیم

بیرم فراقینک ایچرا مریض و ملول دور
خوش اول که دفع قیلسه وصالینک ملالینی

غزل

کونگلوم اوسلدور کم آلا آغای خبر آندین
اول کیم کوتا را آلماس ایدیم بیر نظر آندین
ظاهر بولادور قطره خون جگر آندین
کیم بیر بیله کون بولمادی زیر و زبر آندین

کوزوم اوچا دور تا کورا آغای اثر آندین
وه کیم نظریم اوتروسیدا جلوه گر ایرماس
لعلی اونی گلگون سرشکیم نی قیلور تیز
بنیاد بلا قیلمادی طوفان سر شکیم

بیرم که سراغ ایلارایدی اغزی نشانی
لعلینی سوروب بولدی سوزی مختصر آندین

غزل

مین زارغه سیندیک یته بیر یار تاپیلماس
کوب زار سنگا بولدی گرفتار ولیکن
عالمدا بیگیت کوب تاپیلور لیک سیننگدیک
وه وه یونی سوز دور کونگول اسرا ماغ ایچرا
سین پارغسه مندیك یته بیر زار تاپیلماس
مندیک یته بیر زار گرفتار تاپیلماس
بیرحم و جفاجوی و دل آزار تاپیلماس
حسن اهلی ارا سین کیبی دلدار تاپیلماس
ایلدین طمع مهر و وفا ایلاما بیرم
چون عالم ارا یار وفادار تاپیلماس

غزل

ای بیخبریم خواه اینان خواه اینانمه
گرچه گذرینگ یوق منکا بالله که سیندین
یوز فتنه کوز و زلفونک ارا چین تاپیلیب تور
سین بولغالی منظورمه و مهرغه هرگز
سیندین خبریم بولغالی حقا که اوزیمدین
یوق سین چه کیشی سیوگولوک ایل ایچره که یوقتور
کۆیدی جگریم خواه اینان خواه اینانمه
یوق تور گذریم خواه اینان خواه اینانمه
ای فتنه گریم خواه اینان خواه اینانمه
توشماس نظریم خواه اینان خواه اینانمه
یوقتور خبریم خواه اینان خواه اینانمه
سیندیک سیموریم خواه اینان خواه اینانمه
بیرم کیبی یکسان کیچه دور زلف و یوزونگدین
شام و سحریم خواه اینان خواه اینانمه

غزل

پوڤتورور عالم ارا عشق اهل ديك بدنام ايل
 گاه بزم عيشي دوران آفتي دهن قوز غاليب
 گه قوينديك غم بيابانيدا سرگردان اولوب
 گاه مجنون ديك جنون افراطيدين بيخودبولوب
 گه كشرت وحشتي افراطيدين ديوانه وار
 گه وحدت باده سين تارتيب ارادت جاميدين
 عشق اهلديدن مست ويخود لوق عجب پوڤتور كه بار
 پخته بول بيرم گيشيگا عشق اوتى سوزين ديا
 كيم بو اوتغه كوئگانينگنى باور ايتماس خام ايل

غزل

نيچه هجران غميدين ناله و فرياد قيلاي
 نيچه كوز لوحيدا تصوير اتيبان صورتيني
 نيچه وصليني تيلاب هجريدا خورسند بولاي
 نيچه غربت ارا بيكس ليك اوتى بيرله كويوب
 نيچه جانيمغه ساغينما سليغيدين اوت نوشويان
 نيچه عشقيدا پوزوب صبر و سلامت وطنين
 نيچه زلفيغه گرفتار بولوب زار بولاي
 حاصل عمرنى فرياد ايله بر باد قيلاي
 دميدم خاطر اتينك كورما گيدين شاد قيلاي
 نيچه اميدى بيله جانيمه بيداد قيلاي
 صاقي لاركيمى اوز حاليمى فرياد قيلاي
 آنى بيصبر ليغيمدين كويوتوب باد قيلاي
 نيچه اندوه و ملامت اويين آباد قيلاي
 گيل كه اوزنى بويلا قيديدين آزاد قيلاي

بیرما یار وفارسمیغه معتاد ایماس

ایمدی جانیمنى جفا سی بيله معتاد قيلای

غزل

از بس که مهرینک آزیغیدین بیقرار مین
مین زار بیقرارغه رحم ایت که متصل
مسکین و خاکسار و غریبغه رحمی یوق
بارمدا بار خاطر ایماس غیر طعنه سی
دایم جنون و خلق ارا مجنون چه شهرتیم
قوللوقه گرچه معصیتیم بر کمال دور
هر لحظه آه و ناله دا بی اختیار مین
عشقینگدا بیقرار و فراقینگدا زار مین
مسکین مین و غریب مین و خاکسار مین
چون هرئی آیته دور مینی یوزانچه بار مین
رسوالیغیم نی عیب که دیوانه وار مین
اما کمال عفویدین امیدوار مین

بیرم جهاندا هیچ کیشکا قویمان اعتبار
تاپسام حبیب حضرنیدا اتبار مین

غزل

پری رخا پنه قاپتی هوا قیلیم باراسین
وصال دوتتیدین آیریب مینی وه کیم
وفالغ ایل آرا مین زارنی سناغینسا بولور
صفای مجلس عشرت سینگ حضورونگ ایدی
مینی بو محنت ارا نارضا قویوب بار دینگ
بو طور قیلماغیل ای گل وفا طریقی ایماس
که تیلیه لارنی عجب بی توا قیلیم باراسین
فراق محنتیغه مبتلا قیلیم بارا سین
چو ایتلارینگغه مینی آشنا قیلیم باراسین
حضور مجلسینی بی صفا قیلیم بارا سین
ولی رقیب نی اوز دین رضا قیلیم بارا سین
که بیلونگ نی اسیر بلا قیلیم بارا سین

باریب تکارینگ و یوز سوز ایله تاپیب بیرم
فراق حرقئتیدین اوتغه یاقیلیم بارا سین

غزل

کم لطف و پر جفا دورور اول سر و سرفراز
سین غیر مجلسیفه بریب وصلیدین فروغ
تاکی جفای هجر ایله تشریف وصلدین
هر ناکسی نی لایق صحبت دورور سنگا
شکر خدا بیگیت سین و عقلینگ کمالیدا
هر گج نظرغسه جلوه نازینگ هزار حیف
خوشتور عنایت ایلاسا کو بتین کوپ آزدین آژ
مین درد محفلیدا تاپیب هجر دین گداز
مین خاکسار بولغامین و غیر سر فراز
ناجنس ایل مصاحبتی دین قیل احترام
یخشی بیله یمان ارا بولاسمو امتیاز
قیلما رقیب منزلینی جلوه گاه ناز

عاشق قه اعتقاد کیراک بیرما نی باک
گرفی المثل حقیقت ابرور عشق یا مجاز

غزل

لباسین اینتگالی اول سر و خوش خرام قزیل
پری رخوم ینه قانلیغ کوزومدا قیلدی مقام
مدام عارضی رنگین لبغی چاغیر دین ایماس
اگر چه حسن ایلی دور جام دین قزیل یوز لوک
کوزومنی ایلادی قان یاش بیله تمام قزیل
که حسن اهللیغه زیبا دورور مقام قزیل
که هیچ یوزنی یوزنگ ایلاماس مدام قزیل
ابرور همیشه یوزونگ عکسی برله جام قزیل

بیلیب سپهر شمیم قان یاشین توکار بهرم

شفق ایماس که ابرور هر نماز شام قزیل

غزل

بادە کیم ایچتیم اول شوخ ستمگار ایلکیدیڭ
 ایلکیمه آلیب آیاغ باردیم ایلکیدیڭ بیربولی
 شیشه یانگلغ قان نوکوب ساغر کیسی قاندور ایچیم
 کورماین ایلکیگا هر دم ایل کوزی توشا کنی دیب
 هست لایعقل بولور ایرمیش تمام عمریدا
 وه نهچوک مین عمر لار هست اولاین ای دوستلار
 تا حیاتیم بار دورور کیفیتیم بار ایلکیدیڭ
 با تراغ ایچ دیب چون اشارت قیلدی اظهار ایلکیدیڭ
 قابلویتور شیشه و ساغر نمودار ایلکیدیڭ
 بار دورور قانلیغ کوزوم پیوسته خوربار ایلکیدیڭ
 بیدلی کیم جرعه، نوش ایتسا دلدار ایلکیدیڭ
 کیم ایچیب مین می لار اول شوخ جفاکار ایلکیدیڭ
 بیرم اول دور اونی و اولتوردی بو حسرت مینی
 کیم یته بیر جرعه نوش ایشمادیم بار ایلکیدیڭ

غزل

ای کیم همیشه درد و غمینگدین هلاک مین
 دردینک ایشینکالی نی بلا درد ناک مین
 گه خنجر فراقینک ایلا دلفگار اولوب
 گه تیغ اشنیاقینک ایلا سینه چاک مین
 گاهی قلیب هوای وصالینک تاپیب حیات
 گاهی چیکیب جفای قراینک هلاک مین
 گه قهر ایله گداخته پاک عشق مین
 گه لطف ایله نواخته عشق پاک مین
 بیرم نی تیل بیله آنکا جانیم فدا دیمادی
 یوز تیل بیله چو قابل روحی خداک مین

غزل

ارینای کوز بیرله میدان گردنی رخسار یدین
بولاسا گلدیک یوزی آزرده مژگان خاریدین
چون رفیق عزمی قیلپ دیب ایلاگاچ مسند اوزا
چاقسیلیپ اوت چرخ پیسمای فلک رفتاریدین
دست آچپ هریان باقیب ظاهر بولوب بی اختیار
یوز تومان تحسین یاغپ باقیب تورغان اولوس نینگ یاریدین
که توروب میدان آرا اطراف غه سالیپ نظر
هر طرف یوز قان توکوب بیر غمزه خونخواریدین
که قیلپ جولان قماش که آرا افزون بولوب
دم بدم حیرت قماش اهلیمغه دیداریدین
بولغاریپ جسمیم مبارک چشمنینگ آسپیدین
اورتانیپ کونگلوم همایون کونگلینینگ ناریدین
گرچه تسکین اپردی محزون خاطرمغه ایشتیپ
عیدگاه ایچره دعای جانی هر ساریدین
قصه ایمان قلیدی اول کافر که پیدا ایلادی
ترک واری هندنینگ رعنا لاری نینگ واریدین
کافر عشق ایلادی بصرم تی شد دارده
هر کیشی کورسه بیلور بونی داغی زناریدین

غزل

اول شوخ دردی باعشی قیلدینگ گزندنی کویدوره ونگ ای سپهر میں درد مندنی
تن مجمریدا خسته کونگول پاره پاره پس دفع کزند اوچون نیتای اوزگا سپندنی
اول قد که حسن گلشنیدا بولدی سرفراز لطف ایچره پست ایلادی سر و بلندنی
کورگاج خضر زلال حیاتین قیلر نثار گاه تبسم اول شکر نوش خندنی

بیرم کمال مشرب ابرور ترک تویه قیل
تاپسانگ حریف بیر نیچه یار لوندننی

غزل

قیلماغیل ای شوخ سرکش مونچه بی پروایلیغ بیر مینگ رایم بیله بول تابکی خود رایللیغ
غم تونی قان بیغلاریم نینگ محنتین کونگولوم بیلور گرچه کوزومگا کوروغماس مونچه خون پالایلیغ
بیتمگای هرگز نکلمدا لب جان بخشیمغه هر نیچه قیلسا مسیح الفاظی روح افزا یلیغ
یوز بیله زلفی هوا سیدیک فرح بخش اولماغای نیچه کیم قیلغای نسیم صبح عنبر سایللیغ
تاکه توغدی اختر دولت سعادت برجیدین فیلمادی بیر کوکب اول آیدیک جهان آرایلیغ
چون تاپیلماس بیرگل بیخار عالم باغیدنا باغبانلار تاکی ایتکای لار چمن پسرایللیغ

دیماگیل بیرم که بی پروادور اول سلطان حسن
بادشه دورنی عجب گر قیلسه بی پروا یلیغ

غزل

نیدیب ای نازنین مندهن ملالینگ بار بیلماس مین
ملالینگ ظاهر و بیلمای سبب جان یتنی آغزیمه
گیریب دشمن سوزیگا دوست بیلمای سین مینی لیکن
نی قیلدیم نی خطا واقع بولر بتور ده نی سوزدیب مین
هرس قیلدیم انی توش کورمالک امانوندا کورگای مین
نی تانگ گرغیر بیرله همدم اولسه اول گل رعنا
نبدین یا رب پیشتیب تور کونگلونگا آزار بیلماس مین
نیچوک جان ایلتاین گرقیلما سانگ اظهار بیلماس مین
خدا حاضر دورور مین سیندین اوزگا یار بیلماس مین
کم سوز قاتماس منگا اول لعل شکر یار بیلماس مین
چو هرگز توشدا هم بختیم کوزین بیدار بیلماس مین
جهان باغی ارا چون بیر گل بیخار بیلماس مین

بوقاتلا بیربری نینگ عشقیدین کوب زار سین بیرم
سینی هرگز بیر او عشقیددا مونداق زار بیلماس مین

غزل

خوش اولکیم سرو نازیم رحم قیلغای بی نوا لارغه
اگر اول شاه خوبان لطف ایله بولسه خریداریم
لطفات لیغ پیگیت لار عمر ینگلیغ بیوفا دورلار
دمی کیم ناز ایله ایکی لیبی وصفین ادا قیلغای
بلا لار دورمنگا اول کوز بیله زلف و قد و کاکل
پوزین کورساتتی و کونگولوم آلیب باشوردی رخسارین
نیچوک کیم پادشه لار مرحمت ایلار گدا لارغه
گدایی مین که استغنا ساتارمین پادشاه لارغه
مینگ جانیم دور اولکیم اوخشاما بدور بیوفا لارغه
مسیحا بولسا هم جان بیرگای اول نازک ادا لارغه
بلالیغ کوی ایدی کیم اوچرادیم مونداغ بلا لارغه
کم موندین سونگ کونگولنی بیرماگای مین دلربا لارغه

گدای بی نوا دور بیرم و یولونگدا خاک اولغان
طریق مهر ایله کاهی گذر قیل بی نوا لارغه

غزل

پارسيز جانيمنى آلفان محنت هجران ايميش محنت هجران ديمانگلار كيم بلای جان ايميش
 خنجرينگ شوقى يوزونگ مهري ولعلينگ هجریدين كوکارا كيم چاك و بوراك بوزپاره باغريم قان ايميش
 كام لعلينگدين وصال اياميدا دشوار ايدى هؤسه جان بيرماك فراقينگ شاميدا آسان ايميش
 نى بلادور كيم خلاصيم يوق زمانى هجریدين قسمتيم گویا ازل دين محنت هجران ايميش
 بى سرو سامان تيبان بيرم نى اى ناصح انگا
 پند بيرما كيما پروای سر و سامان ايميش

غزل

اي جفا جو غير بيرله آشنا ليق قيلما غيل آشنا بولغان يارانلاردین جداليق قيلما غيل
 آشنا ليغ يخشى دور ليكن پماندور ايل تيلي تيلگا توشكان خلق بيرله آشنا ليق قيلما غيل
 بيوفا ليغ گرچه حسن اهليغه رسمى دور قديم سين اولارغه اوخشاماس سين بيوفا ليق قيلما غيل
 بى اداليق دور وفا ترك ايلماك حسن اهليغه بيوفا ليق تركمن ايلما بى ادا ليق قيلما غيل
 بيرما چون اعتبارينگ يوق تورور يار آليدا
 كورساتيب انگا اوز ونكنى خودغا ليق قيلما غيل

غزل

فغان که یار منگا یار بولمادی هرگز
 کیچیک پاشیدا گرفتار لارغمین نی بیلور
 نی عیب فارغ اگر بولسه زار لار غمیدین
 منگا مخالفت اظهاری قیلما کیم تمیندین
 انیس خاطر افکار بولمادی هرگز
 که هیچ غم غه گرفتار بولمادی هرگز
 بیرا و فراقیدا چون زار بولمادی هرگز
 بجز موافقت اظهار بولمادی هرگز

نی عمر دور بو که بیرم جفا چهکیب عمری
 عنایتینگه سزاوار بولمادی هرگز

غزل

نگارا بیریولی مین زار دین بیزارلیق قیلما
 کوندکول بیردیم منگا دلدار دپ تنگری اوچون ای گل
 قدیمی قول لارینگ بی ره لیغیدین نیچه کیم بولیش
 مین اول گل عشقیدین قانلاریوتوب رازیمنی فاش ایتمان
 مینی محروم ایتهب اغیار بیرله یارلیق قیلما
 مینینگ کونگلوم آلیب اغیار غه دلدار لیق قیلما
 مبارک خاطرینگ آزارلیق بیزار لیق قیلما
 سین ای کوز دمبدم المشا اوچون خونبار لیق قیلما
 درشت ایتهب مینی اغریشما ناهموار لیق قیلما
 رقیبنا خاطریم آزرده دور هجران خراشیندن

تیلاب دلدارنی زاری قیلورمین میندیک ای بیرم
 بوژ وغدور خاطریم تنگری اوچون بوزار لیق قیلما

غزل

سروی که لطف باغیدا نازك نهالی بار
 قیدی بیله بیلینی تخیل قیلور کونگول
 گل نینگ که یوز قجملی بارحسن باغیدا
 دهدیم که بیزگا باقماغینینگ احتمالی یوق
 نازك نهالی نینگ نی بلا اعتدالی بار
 نازك خیالی بار ونی نازك خیالی بار
 اول گلنی کورگالی یوز دین انفعالی بار
 یاقیب تیسیم ایلا دی کیم احتمالی بار

بیرم که خورده بین لیغ ارا موشگاف ابرور
 اغزی بیله بیللی سوزیدا قیل و قاللی بار

غزل

جان ناپنی اعتدال قدینگ دیک نهالدین
 اول بیل تخیلیدا خیالی بولوب کونگول
 هرکیم که بعد و قرب حجابینی قلیدی رفع
 قیلسانگ جمال شاهد غیبی کوراره جسد
 یارب تجاوز ایلاماسون اعتدالدین
 آتینگ خیالی چیفسادی هرگز خیالدین
 غمگین و شاد یولادی هجر و صالدین
 جهد ایلا منقطع بولا کور جاه و مالدین

بیرم حبیب قیلسادی حالینگفه التفات
 بولغای مو هیچ حال یمانراغ بو حالدین

غزل

كونگول آچیلغودیک اول دلکش بهارنی کور
بهار موسیندا طرفه لاله زارنی کور
یوزیدا تیرایچیدا زلف مشکبارنی کور
قرار ناپمادی هرگزبو بیقرارنی کور

پاشیل لباس ارا اول سر و گلعدارنی کور
لباسین ایتی پاشیل سر و لاله رخساریم
گل اوزرا سنبیل سیراب کورماگان بولسانگ
گهی قرار ناپار بیقرار عشق ولی

اگرچه زار و گرفتار کویتنورور بیم
عجب بلاغه گفتار دور بوزارنی کور

غزل

از باب غرض سوزیکا زنهار ایننامه
بالله کیشیکا قیلما دیم اظهار ایننامه
هر سوزدا ایننگ یوز غرضی بار ایننامه
میتدین سنگا بیر سوز دیسا اغیار ایننامه

هر سوز که غرض کوردیسه ای بار ایننامه
گر ایتسا ظاهر قیلادور عشقینی ایلگا
هر دم سنگا یوز سوز صین محروم دین ایتیب
بالله که اغیار سوزی بارچه غرض دور

هر نیچه جفا کوردسه وفاترکی قیلورور
بیم که بیلور اوزنی وفادار ایننامه

غزل

ای سرو شمع مجلس اغیار بولماغیل وی گل رفیق هر خس و هر خار بولماغیل
اغیار بیرله همدم اولوب جانیم اورتادینگ تنگری اوچون که همدم اغیار بولماغیل
مین خود غمینگدا زار بولوب مین خدای اوچون سین بیر سری بونوع دل آزار بولماغیل
یوقستور پری رخی که انینگ زاری بولماغای سین هم منکا نظر قیل و بیزار بولماغیل

بیرم چو بیلدینگ ایدی گرفتار لبق غمین
موندین باری کنشغه گرفتار بولماغیل

غزل

تا لباسینگ غیر قانی بیرله گلگون ایلادینگ قان توکاردین کوزلاریمنی غرقه خون ایلادینگ
کیکالی سیمین تنینگ اوزداقیزیل تون ای قویاش کوز بیاضین قان یاشیم بیرله شفقگون ایلادینگ
آتشین گلگونه لیک تون بیرله گلگونونگ مینهب اوت پالین دیک بیلوروب شردومنی افزون ایلادینگ
کورسانیب یوزجان بیله کونکلو مگاقریدونگ داغ عشق اوتاردینگ کونگلومنی و جانیمنی محنون ایلادینگ

بیرم زلفی ییلانی غه فسوندین نی اسغ
چونکه مهلك داغ بولور هر نیچه افسون ایلادینگ

غزل

جان شیرین آن لعل نکته داتینگ صدقه سی وه نی بیرجان بلکه یوزجان بولسه آتینگ صدقه سی
 سین داغی بیرنوش لب عشقیدا میندیک زار سین زار کونگلومگا ترحم ایلاجانینگ صدقه سی
 دیدینگ اویرولما یاشیمغه کیم روان مین تیلبه گا سین روان بول مین بولای سر وروانینگ صدقه سی
 هم خضر سری لب جان بخشینگا بولسون فدا هم مسیح الفاظ جان بخشی بیانینگ صدقه سی

بهرم اولما تلخ کام ارجان شیرین بولاسا
 جان شیرینینگ بت شیرین زبانینگ صدقه سی

غزل

ای کونگول مزده کیم اول سر و خرامان کیلادور یانگی باشدین تن افسردم اراجان کیلادور
 ینه کوزوم اوچادور شادلیغ اشکینی توکوب مگر اول مردمک دیده گریان کیلادور
 سالاهور کونگلوم و تیترا قغغه توشعیش تن زار ظاهرا دم بدم اول تنه دوران کیلادور
 ینه تن شهریدا آیین عجب دور که بوکون اول که بارایردی کونگول ملکیدا سلطان کیلادور
 گرچه کوب درد چیکیب اولگالی یتیم غمیدین شکرلله که یاری دردیچه درمان کیلادور
 سیننه خلوتکهنی خالی آتینگ جان و کونگول که بومنزلفه بوکون اوزگاچه مهمان کیلادور
 کوزلاریم هر نفسی تپلسورادور بولغه باقیب تاخیر کیلدی کیم اول خسرو خویان کیلادور
 لیک طالع یوقیدین هر نیچه کیم پیک صبا یوگوروب مزده بیریب چین دینا بالغان کیلادور

بیرما سالما کونگول هجر پریشان لیغدین

کیل که جمعیت دلہای پریشان کیلادور

غزل

قاشپینگه توشکالی ای سرو گلغذار ساچینگ
 فراق یارتونی بولدی صبح روشن وصل
 آچیلناسانافه یوکی مشک ایسی تاغیلغاندیک
 می اچسرا آب حیثات ایلادی نهان اغزینگ
 مینی ییل ایسکانی دیک قیلدی بیقرار ساچینگ
 تاراردا توشکالی یوزینگکا تارتار ساچینگ
 معطر ایلادی عالمی مشکبار ساچینگ
 گل اوزرا سنبل ترقیلدی آشکار ساچینگ

اسیر عشقینگ ایماس اوزلوکی بیله بیرم
 سالیب تور آنی بوسوداغنه ای نگار ساچینگ

غزل

منتظر وصال ایدیم بیدل و بیقرار هم
 بیز ایماس وایکی ایماس محنت هجر و یار دل
 هرکونگولی که یارایدی محنت و غم غم یارایدی
 روحنی بلبلونگ قیلور جان نی داغی قولونگ
 رحم که ایددی قالمادی طاقت انتظار هم
 محنتیمه حساب یوق دردیمه یوق شمار هم
 یوز الم اختیار ایدی قالدی اختیار هم
 چهره گل گلونگ قیلور طره تارتار هم

هرکیشی عشقماز دور خاک ره نیاز دور

عشق ایله سر فراز دور بیرم خاکسار هم

غزل

محزون کونگولنی قایقودین آزاد قیلما دینگ
کونگولومنی بیر عنایت ایله شاد قیلما دینگ
کیم هجر صرصری بیله بر باد قیلما دینگ
کیم جور و ظلم بیرله برافشاد قیلما دینگ
کیم عشق ایللیغه انی اسناد قیلما دینگ
هرگز بنای مرحمت آباد قیلما دینگ
فریاد ایلا گامین که نی بیداد قیلما دینگ

هرگز مهنی ترحم ایلا باد قیلما دینگ
درد اهلی دیک ملاحظه خاطریم قیلیب
آچیلما دی یوزونگی گلی دین غنچه دیک کونگول
کورساتما دی رسوم محنت فتاده
عالمدا لفظ بی سندی هیچ قالمادی
هر لحظه یوز عمارت خاطر قیلیب خراب
بس قبل یوق ایرسه تانگلا که انصاف وقتی دور

بیرم نی سوز دورور که سینی یاد قیلماغای
گر یاد ایلا دینگ آنی و فریاد قیلما دینگ

غزل

عالمنی قتل ایلا دی جلاد کوزلارینگ
آیین عدل و قاعده داد کوزلارینگ
کسب ایلا دی طریقه بیداد کوزلارینگ
صیادلیغ طریقیدا استناد کوزلارینگ
ایکی غزال ایکاج اهیکی صیاد کوزلارینگ
قیلغان کونگولنی قایغو دین آزاد کوزلارینگ

ایلاب شعار شیره بیداد کوزلارینگ
اسلام کشوریدا برافشاد ایلا دی
یتیماس ایدی بورونقی پلاسی که غمزه دین
اهل حضور خاطرینی صید قیلدی لار
بولدی یقین ظهور قیامت که بولدی لار
خوش اول زمان که بیر نظر مرحمت بیله

چون ترک ایلا دی نظر لطف عادتین
بیرمنی قلیدی غم بیله معناد کوزلارینگ

غزل

اول سر و قد که سید اهل قبول دور
گلدیک یوزی نشانی آل رسول دور
هم عارضی گل چمن آرای مرتضی
هم قسامتی نهال ریاض بتول دور
باشینگنی بیر دیسه قیلاین جان بیله قبول
اهل قبول هرنی پیورسه قبول دور
مهری کمال فضل الهی دورور ولی
اول فضل قایدا قابل هر بوالفضل دور

بیرمه که غیر بزم وصالیدا شاد ایماس
هرگز وصال بزمیدا ایرماس ملول دور

غزل

نیچه ای گل وصالینگ بزمیدین محروم بولغای مین
نیلار مین تنگری دین کیم بیربولی معدوم بولغای مین
گلستان جمالینگ بیرله ایل مسرور وه تاکی
مین مجزون ملامت کنجیدا مغموم بولغای مین
مین ایردیم محروم و اغیار محروم ایردیلار جانا
بولوب اغیار محروم مین نیدیب محروم بولغای مین
وفاقه آت چیقاردیم کوب جفا تارتیب زهی دولت
که اهل عشق ارا بواسمه موسوم بولغای مین
بسی غملار کوروب جانلار چیکیب مجهول مین بیرم
مگر جان تابشوروب یار الیدا معلوم بولغای مین

غزل

فغانیمدین قولاغ اغریب مودور آرام جانیمغه
قولاغی اغریغان تشویشدین آزرده دور جانیم
بیرا و کیم آشکارا ناله لارقیلسام اول قولاق سالاس
یقین بیلگاندا غافل بوتاسینی زار نالم دین
ایشیتماستین بورون وه نی اوچون گر بولادیم یارب
کونگلدین کیم کونکولگا یولدورور دیرلارغلط ایرمش
یوق ابرسه نی اوچون یارب قولاق سالاس فغانیمغه
بیرپ صحت الهی رحم قبل آزرده جانیمغه
نی یوزلوك یارب اولغای مطلع درد نهانیمغه
قولاغی اغریغی کیلماس ایدی هرگز گمانیمغه
ایشیتگونچه قولان اغریغینی سرو روا نیمغه
که مهریم هیچ تاثیر ایتمدی نامهر یانیمغه

ایتمی یار بیلمای غیر دین ایستار نشان بیرم
نه نام و نی نشان رحمت منینگ نام و نشانیمغه

غزل

یارینک اولسون پادشاه ذوالجلال
حضرت عزت کمال لطفیمدین
کورماسون هر گز کمال عزو جاه
ای خورش اولکیم حجر دشتین طی قیلیب
که نسینگ روح الهی دین هر نفس
که خطینک خضری بیله همد بولوب
گاد بزمینگدا قیلیب خوشحال لیغ
گاه اولنور سام جمالینگغه باقیب
نیمر جباه جلالینگ بی زوال
تاپماسون عسزو کمالینگ انتقال
کیمگاکم نقصان جاهینگ دور خیال
بزم وصلینگ برله تاپسام اتصال
استماع ایتسام کلام برکمال
حضر تاپقاندیک تاپیب عین وصال
ایلاسام هر لحظه یوزمینک ذوق و حال
عین استغراق بیرله گنگ و لال

ایسکی آی قدینک فراقین کورگالی
کورمادیم بیرام قدینک دیک بیر هلال

ای شه تختگاه جہاء و جلال
 دل صافی بیلہ سپہر کرم
 ہم خطینگ سیزہ سپدا چشمہ نوش
 گل یوزونگدا دورور نسیم حیات

وی مہ آسمان عز و علا
 کف کافی بیلہ سحاب سخا
 ہم لبینگ نوشی ایچرہ عین شفا
 می لعلینگدا دور زلال بقسا

ہر اولوک کیم مسیح لب لاریدین
 تاپتی جان دیب کلام روح افزا

قطعه

جان تاپار یوز مسیح لعلینگ دین
 ای لبینگ کامبجش زمرد عشق
 نیسچہ کونگول ملازمت کمیتی
 توش کہ بولدی کمال مسندیدا
 عزم قللو قیلیب ایڈیم پنہان
 مسلمان و ہندو غہ باز دور مدام
 بولوب بارچہ ہندو غہ خوشحال لیغ

لب لعلینگ کجا مسیح کجا
 وی یوزنگ قسبلگاہ اہل وفا
 قسبلہ دور بیرم کمینہ ادا
 جلوہ گر تیر جہان آرا
 بولدی ناگہ حرارتی پیدا
 ایشیکینگدا جاکیر او چون باغونینگ
 مسلمان لار ایچرہ توشوب قیغونینگ

مسلمانغہ ہندونی تزویج ایستیب
 مسلمان لیغینگ یوقتورور ہندونینگ

قلمعه لور

هیسرم غه بسی غریب لبق کار ایتی
غریت ائی خوار و زار و بیمسار ایتی
یارب که بلا لارغه گرفتار اولسون
هر کسیم ائی غملارغه گرفتار ایتی

* * *

کوز روشنی یار دلستانیم بارا دور
جان گلشنیدین سرو روانیم بارا دور
بوخسته اگر قالییدی آنینگ قوللوغیدین
سین قالماغیل ای کونگول که جانیم بارا دور

* * *

بزمینگ ارا یوز سـروروم بارایدی
رخسارینگ ایله کوزومدا نوروم بارایدی
عالم غمیدین حاصل ایدی غیبت محض
حاصل که وصالینگدا حضوروم بار ایدی

* * *

بزمینگ که نگارخانه چین اولغای
آندا طرب و نشاط آیین اولغای
مجلس بیگی و غیرغه یوز بسط و نشاط
ئی وجه ایله میر بسط غمگین اولغای

تابیلگالی قوللوغونگدا اقبالیمنی
هیچ کیم سنگا عرض ایتمادی حالیمنی
لطف و کسرمینگ بونوع کم بولماس ایدی
گر بیلسانگ ایدی بواجسنی حالیمنی

* * *

جوئیده عیش و انبساطینگ دورمین
خواهان فراغت و نشاطینگ دورمین
سین مختلط اولمادینگ بوق ابرسه مین زار
بالله که خراب اختلاطینگ دورمین

* * *

نی دین غمیدین دمی پریشان دورمین
نی کفر هجومیدین هراسان دورمین
بتخانه و مسجد منگا یکسان کورونور
گویا که نی کافر نی مسلمان دورمین

* * *

سین بارغالی کم ایماس دور ای تازه نهال
کسوزدانه و خاطر داغم و جان دا مال
بو حال بیل بولماسا امید وصال
یا رب که نی بولغای ایدی مین خسته غه حال

* * *

اول مینی خدمتینگا محرم قیلدینگ
بزمسینگ ارا همزبان و همدم قیلدینگ
آخرینه التفات نی کم قیلدینگ
رسوای تمام اهل عالم قیلدینگ

تا چند غم‌سینگدا اضطراب ایتکای مین
هجر اوتیدا باغ‌ریمنی کباب ایتکای مین
خطینگنی کوروب چو قالمادی هوش منگا
معلوم که نی نوع جواب ایتکای مین

* * *

هم خطبه زبانینگا معین بولسون
هم سکه آتینگ بیله مزین بولسون
تا ظلمت و نور بولغوسی جمله جهان
خورشید جمالینک بیله روشن بولسون

* * *

شاها سنگا یارحی بیچون بولسون
امرینگفه مطیع دور گردون بولسون
رخنده همسای اوج عزت سین سین
آتینکا کیمنی دولتینگ همایون بولسون

* * *

هجرینگ نی خیال قیلماق مشکل
سیندین طلب وصال قیلماق مشکل
حالیمنی سنگا عرض قیلای دیدور مین
اما سنگا عرض حال قیلماق مشکل

تورتنجی فصل

خانخانا محمد بیرم خانینگ فارسی دیوانی

KHANI - KILANAN MUHAMMAD BAYRAM

KILANNING FARCEI DIVANI

ای پریرو بندهء زلف پریشانینگ بولای
 ای سہی قید صدقہء سرو خرامانینگ بولای
 ای کہ سرو بوستان اعتدالیم سین مینینگ
 ناز بےرلہ پرورش تابقان تھالیم سین مینینگ

* * *

ای پری پیکر کہ عمر جاودانیم سین مینینگ
 تاثیرک عین سیندین آیریلماں کہ جانیم سین مینینگ
 عشق و عشرت بےرلہ تا دور قیامت بولغاسین
 تا قیامت ای سہی قیامت بولغاسین

* * *

تاج سیاہ ایماس دور اول دلستان باشیدا
 سالمیش ہمای سایہ سرو روان باشیدا
 ساریغ نقاب و قزل تاج بےرلہ اول قد زیبا
 کسور نور ایلہ کہ سرو اوزرا غنچہء گل رعنا

قصیده

[فی مدح علی ابن ابی طالب علیه السلام]

شبی که بگذرد، از نه سپهر افسر او
ولی والی و الا، امیر عرش جناب
در مدینه علم، آنکه از کمال شرف
ز قید خسروی هر دو کون، آزاد است
بعهد هیچ پیامبر، کسی نبود، که بود
بلی، ز مصادر دهرش نژاد، طفل نظیر
درون خسانه و رکن حجر به بیت شرف
بجز رسول، به روی کسی، نظر نکشاد
بوقت غسل ازان گشت، از بوی به بوی
خجسته نام وی آندم امیر نخل نهاد
نتافت روی ز حق، رخ به پیش بت، نهاده
بجان نهاد قدم، بر فراش پاک رسول
پی خطاب سلوتی، مهندسان سپهر
لوی حمد، ببین بر سرش، بروز قیام
بخوان لعل شمس ز شهد قول رسول
نشد بغیر میسر که از عنایت حق
زسد باب خلایق بحکم بسته نشد
اگر چه نیست برابر به هل آتی شرفی
عنایت حق و لطف رسول و قسوت روح

اگر، غلام علی نیست، خاک بر سر او
که هست خسرو خاور، کمینه چاکر او
فناده اند سران، همچو خاک، بر در او
کسی که، از دل و جان شد، غلام قنبر او
بردار و خسر و ابن عم، پیامبر او
کسی که، همچو پیامبر بود، برادر او
ز بعهد آنکه تولد نمود، مصادر او
که در ازل، نظری داشتی بمنظر او
که زحشتی نبرد دست حضرت، از بر او
که داد شهید ز سیاه اش بشکر او
مکرم است بر هر وجه، وجه از هر او
چرا که، از همه او پاک بود پسر او
کنند از سر خود، پایهای منبر او
مبین، بتاج سلیمان و مرغ بر سر او
حدیث طیر، غذای خوشی است در خور او
عمل بایست نحوی شود میسر او
از آن زمان که بدولت کشاده شد در او
بخوان ولیکم الله در برابر او
کمال رتبه بود، در غزای خیمبر او

بروز غزوه، خندق، حدیث فخر انام
 قدم بدوش سر افسراز دین نهاد بحکم
 برای او، شه خاور، دوبار کرد رجوع
 امیر لشکر دین، پیشوای اهل یقین
 بسلم اقدام و در حلم اعظمش فرمود
 پی حضور احد، محضری نوشت چنان
 خدا کمال عجایب از او نمود، که بود
 مراد حق به پیمبر ز قل تعالوا امر
 عمل بعلم و شجاعت برای وجود بفر
 ز روی لوکشف و من عرف به نیم نظر
 نظر به آدم و یحیی، کلیم و نوح و مسیح
 نبی برتبه موسی، فزوده عزو شرف
 ز تاب تشنگی حشر خلق را چه ضرر
 بروز فضل یدالله چو زر شدش همه کار
 امام صفدر غالب، که بود دولت دین
 همای قدر تو مرغیست، کز علو جلال
 جهان جودتر اعرش اعظمی است که هست
 محیط فضل تو، ساحلی نه بیند، اگر
 سخنوری که، بجان آمدست، نطق مسیح
 دلاوری که، چو تیغ دو سرکشد، ز غلاف
 بکوه قاف چو خنجر کشد، بروز مصاف
 چو وقت حمله، زند بانگ، بر تگاور خویش
 شه ستاره حشم، آفتاب ماه علم
 پناه کشور عصمت، که چشم گردش دور

برای فضل بود آیت مقرر او
 شکست گردن بت همچو فرق پیکر او
 بدان مشابه که، مغرب نمود خاور او
 که هادی ره اسلام خواند رهبر او
 چنانچه داد اشارت بعلم اکبر او
 که جبرئیل امین، شد گواه محضر او
 ظهور ناد علی شمه، ز مظهر او
 علی و فاطمه بود و شبیر و شیر او
 بود ز بعد پیمبر همین میسر او
 وجوه صورت کونین شد مصور او
 برابر است نظر، بر جسمال انور او
 ولی پناه هارون، که بود همسر او
 اگر نصیب شود رشحه، ز کوثر او
 که سکه اسد الله زدند، بر زر او
 همیشه، در کنف رایت مظفر او
 گرفته ملک دو عالم، صدای شهپر او
 برون ز دایره کائنات، محور او
 هزار سال زند دست و پا شناور او
 به پیش فیض لب لعل روح پرور او
 شود دونیم دل شیر چرخ، در بر او
 شود شکاف شکاف، از نهیب خنجر او
 قدم بقله، گردون نهاد، تگاور او
 که مهر، بکه سواری بود، ز لشکر او
 ندیده گرد مخالف، بگرد کشور او

سموم قهر تو، بر هر قبیله که، گذشت
 محبت تو بود، بر حرامزاده، حرام
 درین حدیث، یکی سفته گوهر عجیبی
 محبت شر مردان منجوز بی پدری
 چو وقت حمله، عدو، موج بحر تیغ تو دید
 نیامده بنظر سالکان هاویه را
 شمیم جعد تو، گر بگذرد بکشور چین
 اگر ز جود تو، گویند در برابر بحر
 بود بروی زمین قصری از ریاض بهشت
 کبوتران حرمش که، مجرم خرم اند
 خوش آن زمان که، شود توییای دیده من
 هزار بار بود خوشترم ز بوی بهار
 اسیر سلسله اوست، جان من، که بود
 شها غلام تو بیرم، که از عنایت تست
 ولی بخاک جناب تو، روی خویش نسود
 ز هجر خاک درت، حال ابتری دارد
 امیدوار چنانم، که از کمال کرم
 همیشه تا که بچرخ اند، ثابت و سباز

ز قوم عباد خبر داد، یاد صرصر او
 بنزد آنکه حدیث نبی است باور او
 که باد جوهر جانم، نثار گوهر او
 که دست غیر گرفته است پای مادر او
 فرو نشست شرار وجود بر سر او
 سیاه روی تر از دشمن مکدر او
 ز رشک، خاک شود نامهای اذفر او
 ز شرم آب شود بحر، در برابر او
 تبارک الله ازان روضه مطهر او
 چو جبرئیل امین است هر کبوتر او
 غبار خاک ره مشهد منور او
 شمیم رایحه، مرقد معطر او
 کمند گردن جان، گیسوی معنیر او
 که گشته سلطنت ظاهری میسر او
 از آن چه سود که بر چرخ سود اخسر او
 ز گردش فلک و اختر ستمگر او
 نظر دریغ نداری، ز حال ابتر او
 بگرد این کره ذات البروج و اختر او

عدوی جاه تو، پیوسته باد، سر گردان

همیشه درد سری کم مباد، از سر او

قصیده

[فی مدح امام رضا علیه السلام]

چون بر فراخت خسرو دین رایت هدا
بنمود، در بلاد ختن، چتر لاله گون
برکند میخهای سرا پرده شاه زنگ
در ته فتاد، چون مگس از تار عنکبوت
چون باز صبح، بال پیرواز کرد باز
طاوس را کشود، در کنج انشراح
چون باز دار صبح، فرو گرفت طبل زر
گلچهر مهر چون ز پس پرده، رخ نمود
چون تار زر کشید، بقانون خویش، مهر
صاحب عیار دوز، ز پس افتحان نمود
بنمود مهر باید بیضا کلیم وار
بگذشت لیل، و بر اثر آن، ضحی رسد
سلطان ملک روم ز مشرق علم کشید
تا کشته تیغ راعم خود نیزه بلند
پیدا شد از افق، علم سرخ آفتاب
شاهی سپهر کوکبه، عرش منزلت
شاهی که در مقام صفا، هجر مصطفاست
صدری که، در جهان رضا، مثل مرتضاست
شاهی که بود، روشنی چشم فاطمه

اعلام کفر، گشت نگو نثار جابجا
پشکست، در سواد حبش، قیر گون لوا
چون کندلان خسرو چین دهد در هوا
از چنگ باز صبح، چو شد زاغ شب، رها
آورد در زمان سر نسرین زیر پا
خفایش را فرود، غم کنج انزوا
مرغابیان شام رمیدند ز ان صدا
گردون نثار کرد جواهر پرو نما
در حال جنت ز حل، افتاد از نوا
گردید عین سنگ محک، سر بر طلا
فرعون گشت غرق، بلی انه طفی
یعنی که، باشد از پی، و اللیل و الضحی
سالار خیل زنگ، بمغرب گرفت جا
نابود شد، سماک چون سیماب در سما
چون پرتوی، ز رایت سلطان اولیا
سلطان بوالحسن علی موسی رضا
بالاتشین، صدر نشینان اصطفای
شاه سربر صفحه، ایوان اوتضای
شاهی که بود، خرمی جان مصطفای

جمشید یا مروت و خورشید یا کرم
 از راه لطف، واسطه، بخت بی زوال
 هم روح فیض گستر او باد، روح بخش
 محوصفات اوست، اگر فضل، اگر کمال
 حرف ثنای اوست، اگر قطعه، گر غزل
 در پیش ماه عارض او، مهر چون سهیل
 قصری که، گنبدش چو، دل صاف اصفیا
 هم برقی را، ز شعله، او، چشم التفات
 گرد حریم حرمت او، گشته در طواف
 مائیم و از دو کون حصول رضای او
 حفا که، نیست آرزوی، ماسرای او
 سرابیه شد ولد، از بهر آن بود
 از پرتو جمال، کمال تو روشنست
 ای! مهر را، ز نور جمال تو، اقتباس
 ای! خرم از طواف دوت، چنان متقین
 ای! فطرت تو، کاشف اسرار لو کشف
 ای! فکرت تو، ناظر آثار مسرسلین
 ای! خاک آستان تو، از عین منزلت
 زوار آستان تو، جان من نثار
 پیوند من، جدا نشود، ز آستان تو
 جای بجز در تو، نگشتم ملتجی
 احسان حضرت تو، بشعرا دهد، صله
 چون دل ز غوص بحر عطای تو، دم زتد
 نی در لبان، سواي ثنای تو، آرزو

خاقان با سعادت و سلطان با صفا
 از روی جباه، پادشه تخت کبریا
 هم لعل روح پرور او، آب جانفزا
 محتاج ذات اوست، اگر شاه، اگر گدا
 بهر دعای اوست، اگر مدح، اگر ثنا
 در جنب قصر مرقد او، چرخ چون سبا
 از روی دل، بگنبد گردون دهد ضیا
 هم مهر را، ز پرتو او، عین الحلا
 همچون کبوتران حرم، روح اصفیا
 چون در دو کون حاصل ما نیست جز رضا
 بگستبه ایم، تار تعلق، ز ماسرا
 آثار تو، موافق اسرار مرتضا
 انوار مصطفای معلای مجتبا
 وی! چرخ را، بخاک جناب تو التجا
 وی! روشن از غبار رخت، چشم انقیبا
 وی! همت تو، فانی ابواب لافنا
 وای! خیرت تو، حاضر اطوار انبیا
 در چشم روشن فلک، به ز توتیا
 خدام بارگاه تو، روح من فدا
 روزی که، بند بند من از هم، شود جدا
 جز آستانه، تو، نداریم ملتجا
 الوان نعمت تو، بعیرا زند صلا
 گفتن نمی توان بر او، حرف آشنا
 نی در جنان، و رای دعای تو، مدعا

ظاهر نشد، رضای خلاف تو، از قدر
 گر، در قضای، رفینه نبودی، رضای تو
 آن ظالمی که، ظلم را مباح داشت
 هم خون او، بجسمه مراتب، بود مباح
 شاه! بصد امید، جهانی ز هر طرف
 در حضرت تو یافته اند، آرزوی خویش
 بی‌وزم! بر آ بر بهر دعایش، کف نیاز
 تا در جلد، مخالف لا می‌رود نعم
 باد! مخالف تو، بشکل نعم اسیر

فارغ موافق تو ز قید چرا و چون
 خوشدل بصد فراغت و ایمن ز صد بلا

صادر نشد خلاف رضای تو، از قبضا
 واجب شدی، قضای قضاها را ماضی
 و آن موفقی که، ز هر روا داشت بر شما
 هم قتل او، بجمله مذاهب، بود روا
 آورده اند، سوی درت، روی التماس
 در کوی تست خاک شدن، آرزوی ما
 کز دست چون تویی، چه بر آید، بجز دعا
 تا در سخن موافق چون میشود چرا
 سر تا قدم شکاف شده، همچو فرق الا

قصیده

[در مدح جنت آشیانی محمد همایون پادشاه]

آن چرخ چیست؟ کامده برمحورش مدار
گاهی غوده، چون حرکات فلک، مسیر
پیوسته چند حجره، مقفل بروی هم
نی، در ضوابط درجات وی، اختلال
بر حجره عنکیوت و بود تار عنکیوت
اجزای حجره، گیر چه ده و پنج، می نهند
قول حکیم از لب او گشت، منتشر
از بسکه، چون سپهر دهد، راز دل برون
که، از برای دایره خور، جلا جل است
قانون عالم است که، استناد نقشبند
عالم کجا شوی؟ بخطوط میان او
آئینه گیر چه نیست، ولیکن، چو آئینه
نی ماه و نی خورست ولی، دارد از شرف
یونانی است ساکن کابل، ولی بحکم
گاهی خبر، ز مصر دهد، گاه از حلب
گاهی کند ز شرق حکایت، گهی ز غرب
منبر زهر مکان، و مسافر بهر مقام
اعمای بر ملاحظه و، لال پر سخن
گرتیستش زبان سخن، لیک بی سخن

آن بدر کز میانه شهابش، کند گزار
گاهی گرفته، چون طبقات زمین، قرار
لیکن تمام آن، بیکی قفل استوار
نی، در قواعد حشرات وی، انکسار
از هر طرف کشیده، خطوط نحیف زار
باشد بجزو جزو خبردار، هشت و چار
راز سپهر، از دل او یافت، انتشار
سوراخهاست سینه او هم، سپهر وار
گاهی، ز بهر گوش سپهر است گوشوار
بر رویش از خطوط موافق، کشیده تار
مانند طفل، تا نهنی تخته، بر کنار
سازد جمال شاهد مقصود آشکار
با ماه و خور مقابله، فی اللیل و النهار
گاهی بر روم سیر کند، که بزنگار
گاهی، ز جونه پور، گهی از گوالیار
گاه از یمن حدیث کند، گاه از یار
دانای هر بلاد، و خبردار هر دیار
بی فهم با فراست، و بیهوش هوشیار
دارد علاقه، بزبان سخن گزار

سر رشته اش، ز کن نتوان داد زانکه، هست
گر کارو بار دور فلک، نیست منقلب
بطنش، پر از کتاب سماویست معتبر
وضعش که، همچو لوح ز کرسی، دهد نشان
چون خور، ز نور و سایه نشان میدهد، ولی
که بنگرد، سوی زر خورشید، از احتشام
برجی، بود مدام پراز، دری منیر
یا آنکه، می کند بیه و خسور، برابری
تا بر رخ مهش نظر افتد، ز عین مهر
نارد بچشم، کوکبه آفتاب، راه
پیوسته، آسمان و زمین، زیر حکم اوست
بر کف نهاده، خوان زری، پر ز اشرفی
شاه بلند قدر همایون، که از شرف
عیسی مکان، نوح زمان، خلیل خسوان
گردون شکوه، عرش جناب، سپهر قدر
از راه قدر و جاه، چو جمشید کامبخش
در رنگ جود او، نبود فیض، در سحاب
نخلیست قاصتش، که حقایق دهد ثمر
لعل گهر فشان وی از درج معرفت
فضلی که، گشته در همه آفاق، مشتهر
چون مهر و ماه بهروی از راه قدر جاه
میخ و طناب و خیمه شود از شهاب نجم
از فریخت و دولت شاه ملک سپاه
زان يك نفر، سپاه سکندر شود، تفرد

حبل متین، و عروه و نقای روزگار
چون اسب و قطب او شده بر یکدیگر سوار
ام الکتاب، نیز توان کردش اعتبار
آفاق را، ز کرسی و لوحست، یادگار
باشد مدام، سایه و نورش، بیک قرار
گاهی، بیک پشیزه مفید ز افتقار
درجی، بود مدام پراز، در شاهوار
آمد بجان، ز حلقه بگوشان شهر بار
از هر طرف کشاده بود، چشم انتظار
چون مهجه، لوای، شهنشاه نامدار
همچون نگین خاتم شاه جام افتدار
تا بر قدوم اشرف شاهان، کند نثار
بر در گهش سپهر نهد، روی افتخار
یوسف رخ، کلیم وقار، خضر شعبار
خورشید چتر، چرخ سریر، فلک مدار
و از روی فیض وجود، چو خورشید کامگار
همسنگ حلم او، نبود کوه، در وقار
با زیست خاطرش، که حوادث کند شکار
هر دم هزار گزهر معنی کند نثار
از کمترین تلامذه اش، یافت اشتهار
بر پا کنند خیمه و خرگاه، روز بار
گردد، بگرد خسرگه او، هاله چون نوار
چون يك نفر، نفیر کشد وقت کارزار
با صد نفیر، فوج فریدون کند، فرار

ای صفدری! که تیغ دو رویت، ز روی دست
از تاب آفتاب حوادث، ندید جور
افزون بود، شمار عطای تو، از عدد
آمد ترا، ز راه کمالات، صد شرف
ور باشد افتخار شهان، از تبار خویش
احرار، پندگی ترا دیده اتفـاق
از روی فیض بزم خوشـت، مجمع کرام
خورشید سان، ضمیر منیر تو، یا صفا
فوج تو، پیشه ایست، ز شیران نیزه دار
در سرغزار چرخ بود، شکل کهکشان
یا درگذر زحارس خیل تو، خورده سهم
شاهها! من شکسته، دغسسته، حـزین
زان روز، کز تصرف تقدیر ایزدی
از سوز اشتیاق، جگر سوخت، نه بته
در حسرت گل چمن آرای عارضـت
بـــــزار زار بوده ام و بار زار تر
ز انجا که، اعتقاد من و التفات نـست
دور از حضور نور جمالت، نرفته بود
امروز از غبار درت، یافت روشنی
از روی شوق، کـلک بدیع نگار من
ای! همچو من، بگلشن کوی تو، صد هزار
قد ترا، بسر و سهی، نیست نسبیـتی
هر کس که، آفتاب فلک دید و غارضـت
لطفی! عنایتی! کرمی! شفقتی که، ما

یک روی ساخت کار و عالم، چو ذوالفقار
هر کس که یافت، سایه لطف ترا جوار
بیرون بود، عذاب سخای تو، از شمار
نی همچو خسروان دگر جمله از تبار
باشد تبار را بتو صد گونه افتخار
اخیار، چاکری ترا کرده اختیار
و ز راه لطف خـاک دـرت، مرجع کبار
آئینه وار، خاطر صاف تو، بی غبار
بزم تو، گلشن ایست، ز خویان گلزار
یا آنکه، مار صبح درو کرده، رهگذار
و ز سهم خلد خویش فگنده پـرغزار
دارم عریضه! ز سر لطف گوش دار
شد رخصتم، ز خطه کابل به قندهار
و ز داغ انتظار، بدل فـاند، خار خار
با خار خار سوخت مرا، داغ انتظار
امسال، صد برابر بـزار بلکه بار
پیوسته، بوده ام بوحالت، امیدوار
تا این زمان، غبار غم از چشم اشکبار
شکر خدا که، روشنی دهد از غبار
در حسب حال من، غزلی میکند نگار
وی صد هزار چون منت، از عاشقان زار
ای! خویش، ز سرو سهی صد هزار بار
بی اختیار، مهر ترا کرده اختیار
مسکین و مستمند و فقیریم و خاکسار

بیمار و بیقرار و گرفتار و دردمند
 از دود دل، شب سیه کردار، یک علم
 بر رخ نشسته گردد ستم سر بسر چو به
 بیوم دوام وصل محو از بتان که هست
 دین پرور! بجایان و دلم، مدح خوان تو
 بهر نثار بزم تو، از بحر طبع خویش
 امروز شاعران دگر، از کمال جهل
 اشعار بنده، چون دگران، مستعار نیست
 ای دل! چو داشتی ز لغز، مدعای مدح
 تا یاد را شتاب بود، خاک را درنگ
 یاد! بنای عمر تو، کامد مدار دهر

بیچاره و غریب و اسیریم و دلفگار
 و ز آتش درون، کمره نار، یک شرار
 خون بسته پاره پاره دل خسته، چون انار
 در باغ دهر، گاه خیزان و گهی بهار
 گر باشدم، سپهر مددگار و بخت یار
 دارم سفینها، ز گهرهای آبدار
 از شعر مستعار، ندارند تنگ و عار
 دارم هزار عار، ز اشعار مستعار
 آن به که، مدعا بدعا باید اختصار
 تا دهر را ثبات بود، چرخ را مدار
 همچون اساس دولت و دین تو پایدار

حفظ بود، پناه بهر آفریده
 محفوظ باش در کنف آفریدگار!

قصیده

[در مدح جلال الدین محمد اکبر پادشاه]

عقد فبق، ربود خدنگ تو، از کجک
 بهر تو گوی مهر نماید کدوی زر
 يك يك بتان پای قبق جلوه گر شدند
 ایشان اگر صبیح، تو، کان ملاحنی
 از دلبران، شریک نداری به نیکوی
 آن دلبری که، در صفت حسن و مردمی
 باشد محال جلوه حسن تو، از پری
 چون گویم از لب تو، که جانرا هدیه ایست
 دشنام میدهم، و لب خویش میگری
 جانرا مرا بسنگ جفا امتحان مکن
 تا بنگرم بهچشم تو، پنهان ز مردمان
 ملک تو گشت خسروی ملک جان و دل
 جز بر قد تو راست نیامد قبای ناز
 روز قبق سپهر برد قوس زربگار
 کز روی دست پیش کش صفدری کند
 شاه جهان محمد اکبر جلال الدین
 از بهر فتح کار وی از لطف کار ساز
 درمهد تربیت ز امین و امان او
 رطب اللسانم، از رطب وصف او، مدام

کرده از هلال صورت پروین، شهاب حک
 بدر و هلال هم کدوی نقره هم کجک
 اما! یخویی تو، نبودن هیچ يك
 در خون حسن، چاشنی نیست چون نمک
 گفتن توان بحسن ترا؛ لاشریک لك
 تی در پری نظیر تو باشد، نه در ملک
 رعنائی تذرو کجا دید، شپرك
 جانرا عطیه، که هذایاست مشترک
 آوی، علاج تلخی می، نیست جز گزلک
 زیرا که، نیست نقد مرا، حاجت محک
 خواهم شود نشانه تیر تو، مردمک
 دست قضا، بنام بتان چون فگندجک
 تا غنچه را، ز اطلس فیروزه شد قدک
 طیار از شهاب و دو قطبش زه و پلک
 کز سهم او افتاده بخورشید دل طپک
 کو خرف ظلم، از ورق چرخ ساخت حک
 نی احتیاج لشکر و نی حاجت کمک
 این شد از مکید مکان، طفل شیرمک
 بادا پناه نخل قدش، صاحب قدک

هر گاه بر آمده، سوی بحر، از پی شکار
 از شست و دست او دو کشتی دیده تیر و شست
 آن، از کشتی در آمده، در سینه، سماک
 در چاپکی، یکی چون نبود ز صد هزار
 همچون ستاره، که، بود بر سر شهاب
 تیرت بهر کندو که، مثال تفک رسید
 صباغ کارخانه، قدرت، ز روی قدر
 گر خسروان، بحرف تو انگشت مینهند
 از قوت تو، مغز غضنفر خورده، شغال
 از عدل تو، بهراز تعظم کند، تذر
 از هیبت تو، مور درد شیر را، جگر
 ترک فلک، بقصر جلال تو، پاسبان
 هم بام چرخ چرخ جلال ترا تعجز
 از سعی، باز دار جلالت، بیک نفس
 در بزم احترام تو، افلاک نه طبق
 هم دست تو ز موج دهد، بحر را سمون
 زمین شد هلال و مهر و مه، از هر طرف جناح
 جوزا دهانه گشت، و گل افشار شد، نبات
 قوس قزح قلاده، قطاسش عمود صبح
 تنگش ز کهکشان شد و از فرقدان رکاب
 آن قلزمیست بحر نوال تو، کاندرو
 شکر خدا که، خوشدلی، از دولت پدر
 بیرم غلام تست، بهر کشوری که، هست
 تا ابر نویهار ز تائیسر نامید
 هم سرخرو محبت تو، در رنگ لاله باد
 رقص خوشخرام تو، هر دم بصد مقام

تا صید شست و دست کند ماهی و بطک
 در بحر چرخ و ساحل دریا بغیر شک
 وین، در کشتی بر آمده، از دیده سمک
 نی صید هزار بلکه، هزاران هزار لک
 تیرت، کدوی نقسره بند، بود بر فلک
 گردید چون نشانه زده مهره تفک
 بهر قدرت ز اطلس گردون کند فذک
 خواهند حک زنند، ولی میزنند جک
 و ز قدرت تو، شهر شاهین کند بزرگ
 و ز حکم تو، بهشاهه تحکم کند، کرک
 و ز سطوت تو، پشه زند پیل را کشتک
 خیل ملک، سپاه جمال ترا یزک
 هم قصر عرش مرغ علو ترا کشتک
 باز سفید صبح، برون آمد از تو لک
 بر خوان احتشام تو، خورشید یک چورک
 هم لطف تو ز برف دهد، کوه را ابوک
 آمد شهب عنان و ز پروین برو توبک
 شد راس کلکی، ذنب شد دروسکک
 آنکه شفق عنایی زردوزی بمرک
 تا زمین نهند بهر تو بر، توسن فلک
 باشد قطار، بختی افلاک اشترک
 شکر دگر که، فارغی از کلفت عمک
 خواهی دمشق خواه حلب، خواه بعلبک
 پیوسته، سرخ و زرد کند، باغ را خجک
 هم زرد رو عدوی تو، هم رنگ اسپرک
 اسپ نوای خصم تو، افتاده چون خرک

پای موافقان تو، بر هشتمین سپهر
 جای مخالفان تو، در هفتمین درک

قصیده

[در مدح محبوب خویش دریاخان که سر آمد محبوبان روزگار بود]

زهی دو زلف تو غارت نمای، کشور دین
بنفشه، سنبل زلف ترا، کمیته غلام
اسیر تست، پری چهارگان عرصه هند
بخانه، دل اهل یقین، تو شمع منیر
زمان زمان رو از خود، و دمیدم نگر
نهال قد تو، زینت فزای زین خدنگ
فربیب داده بدل، آن دو ترکس جسادو
چنین جمال شکو در جهان، غمبینم
ز اوج حسن، اگر سر بر آسمان سایند
دریگانه، جمیل زمانه، دریاخان
بخدمت تو، دل گلرخان، لاله عذار
مرا، ز جان و سر و دین و دل، عزیز تری
اگر چه نیست بچشمم، بقدر نیم لوی
بعرض حال توجه کنم، که مستغنیست
بنا، قریب دو سالیست کز، وصال تو دور
از آن زمان که، فنادم ز درگه تو جدا
مرا نه خاطر خرم، مرا نه سینه شاد
گسهی ز هجر بگریم، به نعرهای بلند
اگر چه هست جدا، از من جمال تو ام

زهی دو چشم تو، حیرت فزای، اهل بین
غزاله، غصزه، چشم ترا غلام کین
غلام تست، مهی قامتان کشور چین
به درج سینه، ارباب دین، چو در ثمین
که لحظه لحظه کشد غصزه، تو خنجر کین
کمند زلف تو، مردم دیای خانه، زین
قرار برده ز جان، آن دو سنبل مشکین
که دور آفت چشم بد، از جمال چنین
فدای تو، همه مهوشان روی زمین
که هست، مملکت خرمیت، بزیرونکین
بدرگه تو، سر مهوشان، زهره چنین
فدای تو، سر و جان و نثار تو، دل و دین
گرم بوصف رخت، بگلرد شهود و ستین
عروس حسن و جمالت، ز زینت تحسین
برین شدت بخونریز من، سپهر برین
به آه و ناله انیسم، بدرد و غصه قزین
مرا نه روز قرار و نه شب بود تسکین
گسهی ز درد بنالم، بنالهای حزن
خرابی دل بی خانه و میان، بدین آیین

که زنده، بی لب لعل تو، مسانده ام چندین
 بحریم بنده چه بینی؟ بعفو خویش ببین!
 ندیده روی تو، جان داد بپرم مسکین
 اجابت است بامین جبرئیل امین

ولی، بمذهب اهل و فسا، گنهگارم
 گناه گارم، و امید عفو، میدارم
 اگر چه، از غم دوری، و درد مهجوری
 ز اهل درد، دعای بای حسن ترا

هزار سال بمان، در کمال حسن و جمال
 برای خرمی جان عاشقان، آمین!

غزل

از وصف مبر است، تعالی و تقدس
 فکر همه تقدیس و و ذات تو اقدس
 نی کاشف اسرار تو، ارواح مقدس
 گبه خرقه پشمینه، گهی جبه ماطلس
 هندوی ترا، ترك فلك بشده چركس
 او در همه آفاق، ز انفس بود انفس
 رخسار دلارای با بروی مستقدس
 پیران کهن پوش، و جوانان ملبس
 گه پرتو رخسار تو، در لاله نورس
 کردند خلابق بدمی ایکم و اخرس
 از لطف، بغریاد من بی سر و پا رس

ذات تو، که در کنه کمالتش نرسد کس
 ذکر همه تعظیم تو و اسم تو اعظم
 نی واقف اطوار تو، اشباح مطهر
 لطف و کرمیت، داده بندویش و توانگر
 درگاه ترا پیسر زحل هندوی دریان
 نفسی که، برای توکند، ترك نفایس
 صنعت پیسر خامه تقدیر بیاراست
 از حسن دلارای تو، در ناز و نیازند
 گه نشاء آثار تو، در سبزه نو خیز
 آن لحظه که، از دمدمه روز قیامت
 قریاد کنان جمله، سر از پا، نشاستند

چون بپرم دل سوخته را، جز تو کسی نیست
 رحمی! بمن سوخته بیدل بیکس!

نظم

[در مدح علی ابن ابی طالب علیه السلام]

جذبه عشق میکشد، سوی توام، ز هر طرف
در دل مقبلان بود، مهر تو، و رنه کی شود
جان که بود شریف تر، گوهر مخزن دلم
اختر برج هل اتی، گوهر درج لافتا
گلبن گلشن صفا، سرو حدیقه وفا
منتظران صبح را، مهر رخ تو منتظر
مهر شود، اگر نشد مشتری جمال تو
بیر فلک بعمر خود، بسته ولی، نیافته
قصه دیو و پند او، هر که شنید، دانند

محنت هجر میکشد، رحم کن ای شه نجف
نام تو نقش هر نگین، عشق تو، در هر صدف
فرش ره سگان تو، گر شودم، زهی شرف
شاه سوار لو کشف، گنج نثار من عرف
راهنمای انما، مرده رسان لا تخف
مستکافان شام را، خاک در تو معتکف
ناشده روز در میان، تیر زوال را هدف
مادر امهات را، مثل تو، دیگری خلف
سابق حال ماضی، ماضی وقت، ما سلف

از ره اعتقاد کن، صرف ره سگان او
بیرم! اگر نمی کنی، عمر عزیز را تلف

غزل

تا سرو دید نازکی آن نهال را
 سردای کاکل و غم زلف تو، ای پری
 دارم خیال گم دلی زان دهن، ولی
 چون خود، مثال آهوی وحشی رمیده ام
 هر بیدلی که، محنت شام فراق دید
 فکر میان، و سر دهانت، ز روی حال
 از سر نهاد، دغدغه اعتدال را
 دیوانه ساخت، خلوتیان خیال را
 نتوان خیال کرد خیال خال را
 با خود چگونه رام کنم، آن غزال را
 دانست قدر نعمت صبح وصال را
 در هم شکست، سلسله قیل و قال را

بیرم بگو که صورت حال مقال تو

در قید قیل و قال کشد، اهل حال را

غزل

خویان! چو دلم زار، دگر نیست شما را
 بازار شما، با دگران گرم، ولیکن
 زین گونه که، با مهر و وفا کار ندارند
 ما را پره عشق، ز غم خوار مدارید
 زار دگر و بار دگر نیست شما را
 چون بنده خربدار دگر نیست شما را
 جز جور و جفا، کار دگر نیست شما را
 چون عاشق غمخوار دگر نیست شما را

بسیار جفا، بر دل بیرم نه پسندید

چون، یار وفادار دگر نیست شما را

غزل

پادشاه کشور خوبی، محمد صادق است
حسن یوسف خوبی او را، کجا بیند بخواب
آنکه همچون یوسف صدیق از دیدار او
قامتش، دل میبرد هر دم، یا سلوب دگر

یوسف کنعان محبوبی محمد صادق است
اینکه میگویم یابین خوبی محمد صادق است
کرد نتوان صبر یعقوبی محمد صادق است
سرو باغ نادر اسلوبی محمد صادق است

کیست پیروم آنکه محبوب دل پر خون ماست
غنچه گلزار محبوبی محمد صادق است

غزل

میخانه که جای طرب افزای لطیفی است
سر منزل پاکان جهان است، از آن رو
آرام نگیرد دل میخواره، بجای
چون منزل رندان می آشام نباشد
صحرای دلم، جلوه گاه لاله زخان شد

خوش جای لطیفی است، عجب جای لطیفی است
جای بصفای، فرح افزای لطیفی است
زین گونه که، هر جانب او جای لطیفی است
هر جا که مقام خوش و ساوای لطیفی است
از بهر تماشای تو، صحرای لطیفی است

بر بود تماشای لطیفی، دل ما را
پیروم دل ما را چه تماشای لطیفی است

غزل

نیست پنهانکه ز رنگ سخنش معلوم است
نازکی بدن، از پیروهنش معلوم است
بارجود، لب شکر شکنش معلوم است
دانه خال ز سیب زقنش معلوم است
نزد شیرین، الم کنش معلوم است
ناز در طره عنبر شکنش معلوم است
جلوه سرو، و هوای چمنش معلوم است

بی سخن داعیه، خون منش معلوم است
پیروهن نازک، و ازوی بدنش نازک تر
گر چه، طوطی شده مشهور، بشیرین سخنی
صورت حال نهان، نیست، که از غایت لطف
پیش لیلی، نبود محبت مجنون مجبور
راز در غنچه، شیرین سخنش پنهانست
با خرام قد رعناي تو، در گلشن ناز

بیرم از آتش دل سوزد و روشن نکند
نه بان شمع بنان سوختنش معلوم است

غزل

سوگند میدهم، ز برای خدا مرنج
اندک حکایتی که شنیدی، زما مرنج
از ما، نرفته در نظرت يك خطا مرنج
یا خون من بریز همین لحظه، یا مرنج

شاه من! از برای خدا، زین گدا مرنج
چون، نیست محبت ما، بی نهایتست
از بیدلان، هزار خطا عفو کرده اند
زین پیش نیست تاب صوری، خداپرا

بیرم! اگر چه نیست وفا، رسم دلبران
دانی که نیست دلبر ما بیوفا مرنج

غزل

ماهی، چو عارض تو، منور نمیشود
 سرخاک گشت، در ره عشق تو و هنوز
 ناچار، خوبه محنت هجران، گرفته ایم
 نقاش، جان بلوح جمالت، کشیده است
 کلک قضا رقم زده در حسب حال من

سروی، بقامت تو، پراهر نمیشود
 سودای خاک پای تو، از سر نمیشود
 چون دولت وصال میسر نمیشود
 شکلی که جز ترا متصور نمیشود
 هر نفس آرزو که، متصور نمیشود

بیرم! بنده رضا بقضای، که رفته است
 چون کارها، خلاف مقدر نمیشود

غزل

گرد آن کاکل، اگر باد صبا میگردد
 هو نفس، گرد سر کاکل او، گشته صبا
 خاک بر سرکنم از غم شده در آتش و آب
 تالیش از دل پر خون رگ جان باز کشاد

سبب تفرقه، خاطر ما میگردد
 همه اسباب پریشانی ما میگردد
 کینه بگردد سر او، باد چرا میگردد
 خون گرفته دل من گرد بلا میگردد

بیرم از کاکلش آویخته موی بخیال
 همه جا سایه مثالش، زقفا میگردد

غزل

دردوران حکومت قندهار این غزل ذیل را به خدمت همایون پادشاه به کابل فرستاده بود

شرح غمی ز من، بسوی غمگسار بر بردار ازین دیار، و بسوی آن دیار بر با گاه گل پیام سراهش بکار بر این قند پارسی، ز سوی قندهار بر با آن قرار، گاه دلم این قرار بر از راه لطف، بر در او زینهار بر این نامه را ز من بر آن نامدار بر حرف دوی ز خامه، من یاد گار بر	بیک صبا پیام مرا، پیش یار بر این چشم، همچو گاه، مرا از ره کرم آنکه پی نظاره، بیکگاه و گاه او حلوائی خوران چرب زبانان هند را خود را به بیقراری دل، داده ام، قرار دارم هزار داده، ز پیاده روزگار ای نامه برا ز نامه، شوقم، مپیچ سر از روی درد، شرح غمی کرده ام رقم
---	--

بیرم از باغ چرخ صجوه، میوه مراد
 چون، کس نخورد از فلک بیمدار بر

غزل

آشفته و بد حال و پریشان شده ام باز دردا که، اسیر غم هجران شده ام باز از کرده، نا کرده، پشیمان شده ام باز گر مرتکب ناله و افغان شده ام باز	سردا زده و بیسر و سامان شده ام باز نا یافته، از شادی وصل تو، حضوری نا کرده تحمل، غم خرد کرده ام اظهار محنت زده، درد فراقم، عجیبی نیست
---	---

بیرم سر و سامان مطلب از من مجنون
 کز عشق بی سر و سامان شده ام باز

غزل

ای همه فتنه دوران ز قدم تا کاکل
زان دولاب يك سخنم گوی که، دوسه را
کشور جان مرا، تاخته پنهان قامت
کاکل یافته اش را، الفی یافته ام
کاکل و حلقه زلفش، که بود صورت آه
گره کاکل، از ان باز کشائی که، ترا
صد گره در دل، از ان کاکل پیچان، دارم
که شود، بر سرم، باعث غوغا قامت

ليك در فتنه گری، از همه بالا کاکل
یا تمنای قدت میکشدم، با کاکل
واژ پنهان مرا، ساخته پیدا کاکل
زان سیب کرده بجانم چو الف جا کاکل
بهمن آه، مرا ساخته رسوا کاکل
جمع گسوده ز پیشانی دلها کاکل
نکشاید دل من، تا نکند وا کاکل
که بود، در دل من، ماهه سودا کاکل

بیرما تازه کند مشک مکرر دل و جان
زان بتکرار کنم دمبدم انشا کاکل

غزل

در دل خیال ناول دلدوز آن نهال
یارب! چه پیکری تو که، صورت نگار عقل
سروی چو تو، ز گلشن ایام بر نخاست
در خلق تشنه ام، دم آن تیغ آبدار

منزل گرفته همچو الف در میان دال
صورت ندیده، چون در آئینه، خیال
از فرق تا قدم، همه در حد اعتدال
خوشتر بود، ز چاشنی شربت زلال

بیرما کمال فهم حسن چیست، خامشی
با آنکه در سخن گلرود، از حسن کمال

غزل

ور نهان دارم درون سینه، جان میسوزدم
بس که شرح آتش عشقت، زبان میسوزدم
داغ هجران تو، مغز استخوان میسوزدم
این که، عشقت آشکار او نهان میسوزدم

گر بر آرم شعله از دل، دهان میسوزدم
فی المثل گویا زبان من سخن گو اخگریست
از وجودم مانده مشت استخوانی و هنوز
روز و شب، از دود آه و آتش دل، روشنست

پیرما! آن بلبل بی خان و مانم، در فراق
کز دل پر سوز، هر شب آشیان میسوزدم

غزل

بگذار که، گرد قد بالای تو کردم
مجنون، سر زلف سمن سبای تو کردم
هر جا که روی، خاک کف پای تو کردم
پیوسته بدل، داغ تمنای تو کردم
هر سو که بگردم، بتماشای تو کردم
هند از هوس زلف چلیپای تو کردم

پیش آی که، قربان سرا پای تو کردم
مفتون، لب لعل شکر خای تو، باشم
گردی شوم و زیر قدمهای تو، افتم
هرگز نکشم، گرمی عشق تو، فراموش
بینم رخ زیبای تو، ز آئینه عالم
روم از طرف روی دلارای تو بینم

چون سرمه برد گرد کف پای تو، بیرم
گر دولت آن نیست که همپای تو کردم

غزل

رسوای عالی، ز برای تو بوده ام
تا بوده ام اسیر، بلای تو بوده ام
هر جا که بوده ام، بر ضای تو بوده ام
تا بوده ام، موافق رای تو بوده ام
مفتون، زلف غالیه سای تو بوده ام
خندید و گفت: بهر جفای تو بوده ام

عمریست، مبتلای بلای تو بوده ام
پیوسته، در گمند بلای تو ام، اسیر
هر سو که رفته ام، بهوای تو رفته ام
هرگز خلاف رای تو، کاری نه کرده ام
مجنون، عشق جنگله موی تو گشته ام
گفتم: چرا بمجلس آغسار بوده

بیرم فنای خود، بدعا خواست، بهر تو
یعنی که، در دعای بقای تو بوده ام

غزل

بجز فکر وصل تو، کاری ندارم
که دیگر بخود، اختیاری ندارم
اگر پیش تو، اعتراضی ندارم
ز رسوای خسروش، عاری ندارم

نگارا! بغیر تو پاری ندارم
چنان اختیار وفای تو کردم
ز عشقت، مرا اختیار تمامست
ز بدنامی تست اندیشه، ورنی

اگر از تو پرسند تعظیم بیرم
بگو: مثل او خاکساری ندارم

غزل

عمریست که در جان، غم سودای تو دارم
فردای قیامت که، سر از خاک بر آرم
نقد دل و جان، گر طلبی! از سر اخلاص
گفتم: ز چه پروای من زار نداری؟
دل، در خم گیسوی سمن سای تو دارم
چون لاله بدل، داغ تمنای تو دارم
بالای دو دیده، بتنه پای تو دارم
در خنده شد و گفتم: چه پروای تو دارم

از سرو صنوبر نگشاید دل بیرم
زان رو کنه، هوای قد بالای تو دارم

غزل

پروای از، گناهی جز نگاه خود، نمیدانم
چه میسوزی بشایسته قهرم، ای خورشید مه رویان
خریداری به عشقت، غیر جان خود، نمی بینم
امیدم از تو بسیار است، شاه من! چو میدانی
نمیدانم چه به کردم، گناه خسود نمیدانم
نکته غیر از سنایه، لطف، پناه خود نمیدانم
هواداری بکویت، غیر آه خود نمیدانم
که، جز خاک درت، امیدگناه خود نمیدانم

کنه کارم به پیش بار بیرم! لیک هر رویش
گناهی جز نگاه گناه خسود نمیدانم

غزل

از یاد شد آن طره طرار پریشان
در سایه شب جمع شود پرتوخورشید
جمع است دلم، در خم آن طره شیرنگ
در باغ، پریشانیم از تکهت گل، نیست
کم نیست پریشانیم، از جان گرفتار
با شد بهوا ناله تاتار پریشان
هر گه شود، از کاکل او، تار پریشان
دل گم شود، آری! به شب تار پریشان
شد بوی تو، در ساحت گلزار پریشان
بسیار گرفتارم و بسیار پریشان

تا چند پریشانی گفتار تو، بپرسم
خوش نیست ترا، این همه گفتار پریشان

غزل

ای برده اعتدال، ز قدت، نهال حسن
خورشید را، زوال بود، در حد کمال
چون حسن ز آفتاب، جمالت، کمال یافت
از مطلع وصال تو، فیروز روز عشق
ای! من غلام دیده وری، گز کمال دید
از لطف قامت تو، بود اعتدال حسن
خورشید بی زوال تویی در کمال حسن
با ربا مباد تا بقیامت زوال حسن
و ز مصحف جمال تو، فرخنده فال حسن
بیند کمال حسن از دل، در جمال حسن

بپرسم! مکن تخیل فرزانهگی دگر
دیوانگی خوش است، چو کردی خیال حسن

غزل

مانند شبنمی است، که افتاده بر سمن
چون سنبلی است، وا شده، بر روی نسترن
جان، در میان پردهء دل، ساخته وطن
در پرده سوخت مردمك دیده‌های تن

بکتنائی سفید لطیفی تو بر بدن
بکتنائی و کشاده بران، تار کاکلت
بکتنائی و درون وی، آن چشم نازنین
چون بر بدن، تقرب بکتنائی تو دهد

بپریم که چشم خورش، بیکتنائی تو، دوخت
از دل کشید رشتهء جان، بهر دوخت

غزل

باین بهانه بگردم، بگرد خانه، او
هزار سال نهم سر، بر آستانه، او
کنید خاک مرا هم بگرد خانه، او
که سوخت خرمن عمرم، بیک زبانه، او
بچشم خویش کنم، فکر آب و دانه، او
به از هزار جوانست هر جوانه، او

چو گرد باد روم، سنوی آستانه، او
بر آن امید که، روزی گذر کند، بسرم
بگرد خانه، او، در دمی که، خاک شوم
چنان زبانه زد از سوز سینه، آتش دل
گیوتر حرمش، گر شرد حواله، من
جوان باش که، بر گرد او همی کردند

ز سوز سینه، چو پریم سخن کند، پیدا است
نشان درد دل، از حرف عاشقانه، او

غزل

همیشه درد ملامت کشیده ام از تو
رسیده است بسی نامرادیم ز رقیب
بهار حسن و جمالی، ولی چه سود؟ که من
وفا و مهر تو، هرگز نغیرود ز دلم
بلا و محنت بسیار دیده ام از تو
اگر دمی، بمرادی رسیده ام از تو
بهر خود، گل و صلی، نچیده ام از تو
اگر چه مهر و وفائی ندیده ام از تو

ز بزم عیش و فراغت، رسیده چون بیرم
بکنج محنت و غم، آرمیده ام از تو

غزل

من نیستم عیان دل از، دست داده
دیوانه وار در کمر و کوه گشته
هم چشم جان، بصورت جانان کشوده
نادیده، غیر دیده، غمدیده، ساغری
گاهی چو شمع، ز آتش دل، بر گرفته
هم خاره ها، بدیده، پر خون، شکسته
از دست دل، براه غم از پا افتاده
بی اختیار سر به بیابان نهاده
هم خون دل، ز دیده، گسریان کشاده
ناخورده، بعد خون دل ریش باده
که چون فتیله، در دل آتش فتاده
هم داغها، بسینه، محزون، نهاده

بیرم! ز فکر اندک و بسیار فارغیم
هرگز نگفته ایم، کمی یا زیاده

غزل

دغی که بران لعل، ز تبخاله نشسته
از سوز غم عشق، سریدای دل من
گرد کمر آورده مگر، صحت سیمین
آن خال سیه، بر طرف آهوی چشمش
زخمی است که، بر برگ گل از زاله نشسته
چون داغ سیاهی است، که بر لاله نشسته
با ماه شب چارده، در هاله نشسته
چون هندوی صیاد، بدنیاله نشسته

بیرم که خموشست جدا، ز ان گل رخسار
چون بلبل زاریست، که از ناله نشسته

غزل

جسم لطیف او، نه پیراهن سیاه
آن مه نمود رخ، ز گریبان پیرهن
دیدم فروغ آن بدن از پیرهن، بلی
ما با تو مشتبه نشود، آفتاب هم
عمر از پی نگاه تو، خواهند مردمان
باشد میان ابر سیه، روشنی ماه
یا، سر کشیده یونف مضرری ز قعر چاه
طالع، نمود روز سفید، از شب سیاه
چون نیست، در کمال جمال تو، اشتباه
من جان خویش میدهم از بهر يك نگاه

بیرم که در وفا ز سگان کمین تست
اورا بخوان، بسوی خود از لطف، گاه گاه

غزل

تا، عکس خط و لعل تو، در جام فتناده	بر عکس هلال و شفق و شام فتناده
غلطیدن آن چشم سیه، در خم مژگان	چون آهوی مستی است که، در دام فتناده
در نفی قد و زلف پشان، زلف و قد او	پیوسته بهم چون الف و لام فتناده
تا کفر خط، از منصف روی تو، بر آمد	بر آد بس فتنه که در حلقه، اسلام فتناده
ایام پریشانی من، از شب زلفت	در رنگ پریشانی ایام فتناده

نام ورع و زهد، مگیرید که، بیرم
بی قیید و خرابی و بدنام فتناده

غزل

ای، که در گوی و فدا، جانانه، من بوده،	همدم و هم صحبت و همخانه، من بوده،
چون پری، پیش نظر هرگز که، ظاهر گشته،	وحشت افزای دل دیوانه، من بوده،
خانه، در خلوت سرای سینه، من کرده	همچو گنجی، ساکن و برانده، من بوده،
که من از روی محبت، بوده ام در خانه ات	که تو از راه و فدا، در خانه، من بوده،
تا باخسر، آشنای خویش، دانستم ترا	نیک چون کردم نظر، بیگانه، من بوده،

گفتم: از عشقت بر سوای شدم افسانده،
گفت: بیرم! شکر کن، افسانه، من بوده،

غزل

شدی یارم ولیکن، شیوه یاری نمیدانی	دلم بردی ولی، آئین دلداری نمیدانی
ترا زان از گرفتاران محنت، نیست پروای	که هرگز محنت و درد گرفتاری نمیدانی
ز تو بر خوی من، آئین دلجوئی نمیسامد	که میدانم، بجز رسم دل آزاری نمیدانی
هزاران خویر و هر سو اسیر خویشان داری	ولی، هرگز طریق خویشان داری نمیدانی

بعرض حال خود، بدنیست گفتار تو، ای بیرم!
اگر مثل حریفان، خوب گفتاری نمیدانی

غزل

دلا! گسر غم دلستانی نداری	اگر خضر وقتی که جانی نداری
اگر سینه ات، لاله سان چاک نبود	ز داغ مسحبت، نشانی نداری
تدانی، با سرار خویی، رسیدن	اگر عشق، زیبا جوانی نداری
نداری، ز سهم سعادت تشانی	اگر مسیل، ابرو کمانی نداری
دلا! گشت مشهور، اسرار عشقت	ازین خوبتر، دلستانی نداری
چه شد حالت، ای بلبل زارا کاشب	چو شبهای دیگر، فغانی نداری

به بیرم نظر کن! که در ملک معنی
چنین عاشقی نکته دانی نداری

غزل

کیم من؟ از غم زلف نگاری
اسیری، درمندی، بی نصیبی
ز قید عزت هستی، خلاصی
بیازار ملامت، درمیانی
عنان اختیار، از دست داده
گرفتار دل دیوانه، خویش

سیمه روزی، پریشان روزگاری
فقیری، بیکی، بی اعتباری
بخاک نیستی، افتاده خواری
ز ارباب سلامت، پر کناری
ز دست عاشقی، بی اختیاری
ز سودای سر زلف نگاری

برین در چند گونی؟ کیست بیرم!

غریبی! نامرادی! خاکساری!

غزل

با رقیبان ستمگر، آشنائی میکنی
از سگان خویشتن، بیگانه میسازی مرا
هست از تاثیر، تدبیر بد آموزان تو
در نهانی، باده مینوشی، بیاران دگر

و ز غریبان بلا پرور، جدائی میکنی
اینکه با هر کس، خیال آشنائی میکنی
از توبیوه، اینکه، میل بیوفائی میکنی
پیش من، اظهار زهد و پارسائی میکنی

بیرما در ملك صورت بادشاهی نیست خوش

خوش بود، گر در ره معنی گدائی میکنی

غزل

خوش آنکه بیا، بار دگر، بهل نشینی	سختی ز میان دور کنی، سیهل نشینی
بهل آمده و بهلا و حریفان دگر را	بها و که، تا در برما بهل نشینی
باما بنشین، جان کسی؛ کاهل وفاتیم	سهلست که، یا مردم تا اهل نشینی
علم و ادب، از حلقهء اهل نظر آموز	حیف است که، در دایرهء چهل نشینی

بیرم! چو جوانی همه در کاهلیت رفت
سودی نکند این چله که در کهل نشینی

غزل

ای که! سر تا بقدم، صورت جانی داری	کرب جانی بمن و بعد مکانی داری
آیت غایت خویبست، که در صفحهء ناز	زیر یک حرف، دو صد راز نهانی داری
پیش روی تو، عزیزان جهانند، غلام	خویش را، از چه سبب یوسف ثانی داری
بلبل! نامهء سوسن، چو کشودی، بر گل	عرض کن! آنچه سخنهاى زیانی داری

بیرما! بنده آن خسرو خویان شده
گر چه از شاه جهان، رتبهء خانی داری

غزل

بکدم چه شود؟ پیش من زار نشینی
بکدم که، به مصحبتی خار نشینی
گر، پیش من سوخته، یکبار نشینی
حیف است که، در دیده، خونبار نشینی

هر لحظه روی پهلوی اغیار نشینی
صد گل شگفتد، ای گل نخواستده هر سو
صد بار روی جانب اغیار، چه باشد
آلوده نخواهم که شود، دامن پاکت

برخیز و برون آ، ازین تفرقه بیزم
تا چند، مسیان غم و آزار نشینی

غزل

ز باغ غم، بر خوردار باشی
که دگر، همنشین خسار باشی
چرا باید که، با اغیار باشی
که، مارا مونس و غمخوار باشی
انیمس خاطر افکار باشی

اگر، با درد متدان بار باشی
ترا ای تازه گل، نبود مناسب
بیساران موافق باش، همدم
ز حسن لطف و حسانت، عجب نیست
دوای سینه، مجروح کسردی

ازین خوشتر، خیالی نیست بیزم
که دایم در خیال بار باشی

غزل

ای گل از بزم وصال، دور بودن تا یکی
شهرتی دارد که، در پیشست قبولی داشتم
دردمندی بهر یک نظاره سرگردان ز دور
این که، دلها را بدلهای راه میگویند، هست
و ز قاشای رخت، مهجور بودن تا یکی
این زمان، مردودیم مشهور بودن تا یکی
پیش بیسپردی، ترا منظور بدون تا یکی
بنده را محزون، ترا مسرور بودن تا یکی

ای ز رویت، دیده‌های مردمان را روشنی
دیده، بیرم ز تو، بی نور بودن تا یکی

غزل

چون بیرم خان از دیر باز هیچ نامه از همایون پادشاه دریافت نکرده بود آنوقت این
غزل گله آمیز را برایش سروده است.

حرفی ننوشتی! دل ما، شاد نکردی
آباد شد از لطف تو، صد خاطر ویران
بر باد تو، صدبار کنم ناله و فریاد
آن لحظه که، بختم بوصول تو رساند
ما را بزیان قلمی، باد نکردی
ویرانه ما بود که، آباد نکردی
فریاد که، یکبار مرا باد نکردی
فریاد بر آرم که، چه بیستاد نکردی

ای کرده فراموش ز غمخواری بیرم
حرفی ننوشتی، دل ما شاد نکردی!

فزل

ای روشنی دیده، خونبار فلانی	ای خرمی خاطر افکار فلانی
بی طاقستم از درد جندائی، چکنم آه	یا صبر کم و محبت بسیار فلانی
شبهها بدرت، زاری من، بی جہتی نیست	غافل مشو، از حال من زار فلانی
بیمارم و افتاده براهت، گلری کن	سوی من افتاده بیمار فلانی

بیرم ز دل زار، گرفتار بلا شد
رحمی بدل زار، گرفتار فلانی

فردیات

ای که! بی رویت، زمانی آرمیدن مشکلت	وہ کہ نادیدن ترا دشوار، و دیدن مشکلت
هست ذرات جهان، آئینہ طلعت دوست	ہر کجا مینگرم، در نظرم طلعت اوست
بگلشن هر طرف، کان سرور گلرخسار، میگردد	دو چشمم از برای دیدن او، چار میگردد
گشته در صحرائ رسوای علم، چون گرد باد	عاقبت، سر در بیابان عدم، خواهد نهاد
وصل حسیب، و دیدن روی رقیب را	میخواهم از خدا، و نمیخواهم از خدا
شیوہ فتنہ ز چشم سینہش، معلوم است	گوشہ فتنہ گری از نگہش، معلوم است
تا چند، نظر جانب اغیار، توان کرد	در هر نظر، آزار من زار توان کسرد

خونابه توان خورده، ولی دم نتوان زد	در عشق نکویان، دم بیغم، نتوان زد
*	*
جنز بر قد تو، راست نیامد، قبای ناز	تا سرو شد، بگلشن ایام، سرقرار
*	*
ماه رخسار تو، چون خورشید، در عین ظهور	ای ز خورشید رخت، عالم پر از نور حضور
*	*
دیوانه وار، روی بضررا نهاده ایم	ما داغ عشق، بر دل شنیدا نهاده ایم
*	*
آن روز مبادا، که جمال تو نه بینم	در دیده، بجز نقش خیال تو، نه بینم
*	*
دل، در گره بعد سمن پوی تو، دارم	عمریست که، جان در شکن سوی تو دارم
*	*
کرده ام پیدا برای خود، ملامت خانه	بی دل و دیوانه ام، در گوشه ویرانه
*	*
بار دگر، نصیب کند دولت وصال	دارم چنان امید که، قیوم لازوال
*	*
تا بنگرم بچشم تو، پنهان ز مردمان	تیر تو، ساخت مردم چشم مرا، نشان
*	*
نه چنان زار و ضعیفم که، در آیم بخیال	بخیال قد و بالای تو، ای تازه نهال
*	*
گل را چه کنم، آرزوی روی تو دارم	از وصل گلم، خاطر حزون، نکشاید
*	*
باد یارب چشم بد، از روی نیکوی تو دارم	آنچنان گز روی بد، دورس چشمان خوشت
*	*

من آن روزی که، از کویت، بناکامی سفر کردم
همان ساعت ز عمر خویشتم، قطع نظر کردم

مقطعات

ایا رفیع مکانی! که بار همت تو
 تر آن شهی که، ز دل منت دعای ترا
 فدای نظم تو، هر لؤلؤی گسه، بحر دهد
 کسوا گیت طرب و عیش، هم رگاب آرد
 غبار کوی تو شد توتیا، و دیده من
 به چشم اهل صفا روشن است، چون فانوس
 به پیش نور ضحیرت، چو غنچه، لاله
 همیشه، تا قرح امن و حزن، حادثه است

قصرار کنگره، عرش، آشیان دارد
 بجان خویش نهد، هر کسی که، جان دارد
 نثار نثر تو، هر گوهری، که کان دارد
 مواکیت، ظفر و فتح، همعنان دارد
 امید واری، ازین خالک آستان دارد
 کسی که، ظاهرش از باطنش نشان دارد
 چگونه، داغ دل خویش را نهان دارد
 خدایت، از همه اجداث، در امان دارد

زبان بشکر تو، بیرم چگونه بکشاید
 اگر، چو سوسمن آزاده، صد زبان دارد

* * *

زهی ذاتی که میبینم جهانی
 تو، در حفظ مراتب، بینظیری
 نظیرت، گر نویسد کاتب دهر
 بود پرورده لطف عظیمت
 مناصب، گر چه افزون بود، ازین پیش
 فزود اکنون، بالطف الهی

بقراب راجع ز اطراف و جراتب
 چه داند غیر تو حفظ مراتب
 نماید از قیل سهو کاتب
 خلایق، خواه حاضر، خواه غایب
 ترا از جمله اعیان و اقارب
 مناصب پر مناصب پر مناصب

مبارک! پر مبارک! پر مبارک!
 مناسب! پر مناسب! پر مناسب!

* * *

ای خواجه که از پی جاء و جلال خویش
تا - عز من قنع - شده نقش نگین ترا
بر مال بهوها و پندیمان گنی طمع
دارند اهل فقر ز دست تو، صد جزع

عز تو، چون ز خواری اهل قناعست
آن به کنه، نه بودت پنگین - عز من قنع

* * *

شه بهوشان میرد خوش، که آمد
چو از فطرت پاک و حسن عقیده
دل من، ز رویش چو سرویش، مشروش
بدرویشی اخلاص خود، یافت پیفش

بصد دغوشی کرد با شاه بیعت
پی بیعتش گشت تاریخ - دغوش

۹۶۰ هـ

* * *

گر تو خواهی که، بمطلوب رسی یار عزیز!
ساده بین، باده بنوش، و لب محبوب بنوش

ورنه، تو نیز برو! بر سر سجاده نشین
عرس کن، قرص بزن، بانگ بر آور چو خروس

* * *

عسبند نقش بندی، آنکه دایم
بهاران، ساکن کیوی لوندیست

پدر نقاش و مسادر نقش بندیست
بدو معنی، عیبند نقش بندیست

* * *

این قطعه، که، جلوه کرد بر لوح وجود
مقصود بیان حال محتاجی بود

بیسبزم چونوشت، داد سلطان نمود
بر خویش در خزینه، رزق کششود

* * *

رباعیات

ای کسری تو، کعبه، سعادت مارا
خوش آنکه، بجذبه، عنایت، سازی

از خمر طلب، نشأ هر امر، که هست
گر واسطه سرشت ما، خمر نبود

در شهر اگر کوی و بازار خوشست
چون یوم خمیس است و هوای است لطیف

اریاب فنا، یلند و پست ایشانند
در معرض نیستی است، هر چیز که، هست

ای موی تو، شام قدر، و ابرو مه عید
هر چند بود، کل جسدید لذه،

رخسار تو، مرات صفا، خواهم دید
امروز هوا ابر، و تو چون خورشیدی

ای یارا لطیف طبع، پاکیزه سیر
چون از رخ من، حظوری طلبی

دی روی تو، قله، عبادت مارا
و ارسته ز قید، رسم و عادت مارا

جز خمر طلب نیست، چه هشیار چه مست
خمرت، چرا گسفت خدا، روز است

اشجار مفرح است و انهار خوشست
امروز طواف پیر انصار خوشست

از جام بقا، مدام مست ایشانند
هست ایشانند، و هر چه هست ایشانند

دی چشم بد، از رخ نکوی تو بعید
خوش نیست ترا صحبت پاران جدیده

دروی همه انوار صفا، خواهم دید
آیا بچه تدبیر؟ ترا خواهم دید

دی عمده، اهل عشق، و اریاب نظر
تا آردم، از تیگرگی هجر، بدره

ای خسرو پاک طبع پاکیزه گهر
از روی خودم، نور حضوری بنما

جمعی، بهعارف حقایق، مشهور
جمعی دیگر، از هر دو جهانکرده، بغور

ای! واقف اسرار نهان همه کس
ای! ذکر تو، بر سر زبان همه کس

ای چرخ برین! بگوهرت گشته صرف
مارا شرف، از لباس پوشیده، تست

ای قبله، عاشقان شیدا در تو
ای شمع منوری که ارواح قدس

ای مخزن اسرار الهی، دل تو
چون مردم دیده، جهان بین بادا

ای واقف راز آسمانی، دل تو
با سوخته، تشنه لبی، رحم! که هست

ای رفته ز یاد من فراموشی تو
صد مرتبه راضیم بکوری و کبری

وی پاک نظر ترین ارباب نظر
تا آردم، از تیرگی هجر، بدر

جمعی، ز سر کوی حقیقت، پس دور
هر طایفه را، نوع ذکر کرده ظهور

وی! در همه حال رازدان همه کس
وی! نام خوش تو، جز زبان همه کس

در بندگی تو، پادشاهان زده صف
آن را که مشرفش نکردی، چه شرف

صد روح، فدای لعل جان پرور تو
گردند چو پروانه، بگره سرتو

وی مہبط انوار، دل قہاہل تو
در دیده، اعیان جهان، منزل تو

وی کاشف اسرار نهانی، دل تو
سر چشمه، آب زندگانی، دل تو

وی گشته فراموش وفا کوشی تو
از دیدن و استماع سرگوشی تو

ای آنکه، انیس خاطر محزون
بی یاد تو، من نیم زمائی، هرگز

ای آنکه! بذات سایه، پیچونی
چون میدانی که، بی تو، چون میگردد؟

ایا در دلم، از هر خم زلفت، بندی
در هر چه نظر کنیم، مانند تو نیست

گسر در طلب معرفت خویش شوی
درویش بود مکمل اهل طلب

چون طبع لطیف خویش، محزون
آیا تو پیساد من محزون، چونی؟

از هر چه ترا وصف کنم، افسزونی
چون میهرسی که، در فراقم چونی؟

هر بندی را، بجان من، پیوستی
مانند تو کس ندیده، بی مساتندی

باید که، شب و روز يك اندیش شوی
درویش طلب باش که، درویش شوی

قدرلی ایلداش لر

بیلشینگیزالی ترکمن ادبیا تینگ تاریخینده بیوک و مشهور شخصیت لر تونیب
توسیب ایل گونی، دیل و ادبیاتی اوچین الیندان گیلان فرهنگی خدمت لر یی بجره یی
پیز لره میراث غالدیریب دیرلر. شولرتک جمله سیندان بیره کی حرمتلی مرحوم محمد
بیرم خان خانان ترکمن دیر.

من بول بیوک ترکمن شاعر ینگ انه دان بولان باش یوز ییل لیق بیرم چیلیق
مناسبتی اوچین بیر بولک شعر دوره دیپ مرحومی نینگ روحینی شاد ایسلامک لیک
بیئل اهلی ترکمن خلقمه و فرهنگ سورانسان لره بیرم خانینگ باش یوز ییل لیق بیرم
چیلیغنی غوتلی بولسین آیدیب و بیرم خان عنوان آستینداکی دورا دان غوشغیمی
کتاپینگ حسن اختتامی حیثنده سیز لرینگ حضورینگیزه هودرله بورین.

بیرم خان

موندان بویان آدینگ چیقار بیرم خان
اسمینگی بیسز تونارس ایندی بیرم خان
بوگون اویاندیلار ایندی بیرم خان
ارکین لیک سازینی چالیورس بیرم خان
اوزینگ دان دیوان لر غویدینگ بیرم خان
سوز لرینگ استادی سوزینگ بیرم خان
بیرمینگی بیرم دک آلیورس بیرم خان
مقدس پولینگده باریورس بیرم خان
جنت فردوس دان جاینگ بیرم خان

عصر لرجه تاریخ یغرینده یاتدینگ
تاریخینگ جبریندان اونشدیق آدینگ
ترکمنینگ یاتیب دی غفلت اویخیده
خوشبخت لیک گونشی دوغیب اوستینگده
خان لونگ سلطانی سن بولدینگ خانان
شهرینگده یانگلانیور کلام منان
باش یوزیل بیرمینگی بیرم توتیب بیسز
آزاد لیک توغمنی بلند ترتیب بیسز
روحینگ مداما شاد ایسلاپ توران

ایل اوچین خلق اوچین بولیب سن قریان
جاویدان یاشه غین ترکمن بیرم خان

حوت ۱۳۷۷ هری پور پاکستان

منابع و ماخذ

- 1 :- دیوان بیرم خان - خانخانان - اثر داکتر محمود الحسن صدیقی، سید حسام الدین راشدی و داکتر محمد صابر - چاپ یونیورسٹی کراچی 1971 م.
- 2 :- شرح احوال و آثار عبدالرحیم خانخانان - اثر داکتر سید حسین جعفر حلیم - چاپ اسلام آباد 1992 م.
- 3 :- مائثر رحیمی - اثر عبدالباقی نھاوندی - چاپ کلکتہ 1924 م.
- 4 :- درب مار اکبری - اثر محمد حسین آزاد چاپ لاہور 1898 م.
- 5 :- محمد بیرم خان ترکمان - اثر چاند پوری حکیم کوثر - اگرہ 1931 م.
- 6 :- مائثر الامرا - اثر شاہ نواز خان چاپ کلکتہ 1880 - 1890 م.
- 7 :- ذخیرۃ الخوانین - اثر شیخ فرید بہکری چاپ کراچی 1961 م.

تسۇچە

قدرلى اوقىجى لر؛

ترکمن خلقى تارىخ بۇيىنچا بىوک افنخاره و اولى
شخصيت لره اييه دير.

شونگه گورا اوز عزيز انه دىل نگىزى فرهنگ و
تارىخ نگىزى اونتمانگ، کلاسيك و معاصر شاعر
لر، يازىجى لر و بىوک شخصيت لر ينگ اثر لر ينى
كوپراك اوقانگ.

منست دار